

Co-funded by
the European Union

ЄС У НОВІЙ АРХІТЕКТУРІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ БЕЗПЕКИ: ВИКЛИКИ ВІЙНИ ТА СТРАТЕГІЧНА ТРАНСФОРМАЦІЯ

**Матеріали Міжнародної наукової конференції
що проводиться в рамках реалізації освітнього проєкту ЄС
Еразмус+
«Спільна політика безпеки та оборони Європейського Союзу:
виклики, пов'язані з війною в Україні» (ESEDEP)
(м. Миколаїв, 02 липня 2026 р.)**

Миколаїв
2026

УДК 327 (4-6ЄС) : 327.56 : 355.48 (477 : 470) «2022/...»

**ББК 66.4(4), оя431
Є11**

Редакційна колегія:

Вовчук Л.А., к.і.н., доцент; Іовчева А.М., к.політ.н., доцент; Богданова Т.Є., к.і.н., доцент; Габро І.В., к.політ.н., доцент; Тихоненко І.В., к.політ.н., доцент, Тригуб О.П., д.і.н., професор; Хмель А.О., к.і.н., доцент; Шевчук О.В., д.політ.н., професор.

Секретар: Вовчук Л.А., к.і.н., доцент.

Видання підготовлено в рамках реалізації міжнародного грантового проєкту Європейського Союзу за програмою Erasmus+ Jean Monnet Module «Спільна політика безпеки та оборони Європейського Союзу: виклики, пов'язані з війною в Україні» (Common Security and Defence Policy of the European Union: Challenges Related to the War in Ukraine, ESEDEP), № 101127823.

Видання рекомендовано до друку рішенням кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики факультету політичних наук ЧНУ імені Петра Могили (протокол № 6 від 29 червня 2026 р.)

Є 11 ЄС у новій архітектурі європейської безпеки: виклики війни та стратегічна трансформація. Збірник матеріалів Міжнародної наукової конференції (Миколаїв, 02 липня 2026 року) / За ред. Л.А. Вовчук. Миколаїв, 2026. 99 с.

Матеріали збірника відображають результати наукових досліджень і фахових дискусій, проведених у межах реалізації проєкту, та спрямовані на поглиблення наукового осмислення трансформації Спільної політики безпеки та оборони Європейського Союзу в умовах повномасштабної війни Росії проти України, сучасних викликів європейській безпеці та перспектив розвитку європейської інтеграції у сфері безпеки й оборони.

До збірника також увійшли наукові доповіді та тези, присвячені економічній та енергетичній безпеці; кібербезпеці; протидії дезінформації та гібридним загрозам; гуманітарним, соціальним, правовим й політичним аспектам сучасних міжнародних процесів.

ВСТУП

Сучасна система європейської безпеки переживає один із найскладніших етапів своєї трансформації з часу завершення «холодної війни». Повномасштабна агресія Російської Федерації проти України стала не лише найбільшим воєнним конфліктом у Європі 21 століття, а й каталізатором глибоких політичних, безпекових, економічних та інституційних змін, що визначають нові засади функціонування Європейського Союзу та всієї архітектури європейської безпеки.

Війна продемонструвала необхідність переосмислення традиційних підходів до гарантування миру, колективної безпеки, оборонного співробітництва, стійкості демократичних інститутів та протидії сучасним гібридним загрозам. У відповідь на безпрецедентні виклики Європейський Союз прискорив процеси стратегічної трансформації, зміцнення Спільної політики безпеки і оборони, розвитку оборонно-промислового співробітництва, енергетичної незалежності, кібербезпеки, захисту критичної інфраструктури та підтримки України як держави, що захищає не лише власний суверенітет, а й фундаментальні цінності демократичної Європи.

Саме тому проведення міжнародної наукової конференції «ЕС у новій архітектурі європейської безпеки: виклики війни та стратегічна трансформація», яка проводиться в рамках реалізації освітнього проєкту ЄС Еразмус+ **«Спільна політика безпеки та оборони Європейського Союзу: виклики, пов'язані з війною в Україні» (ESEDEP)** за підтримки ВГО «Інноваційний університет» на базі Чорноморського національного університету імені Петра Могили, є надзвичайно актуальним. Вона покликана стати платформою для міждисциплінарного наукового діалогу, об'єднати дослідників, викладачів, молодих науковців, представників державних установ, експертного середовища та громадянського суспільства задля комплексного осмислення трансформаційних процесів, які відбуваються в Європі під впливом російсько-української війни.

До збірника увійшли наукові доповіді та тези, присвячені широкому колу актуальних проблем, серед яких: еволюція безпекової та оборонної політики Європейського Союзу; нові механізми забезпечення європейської та глобальної безпеки; стратегічна автономія ЄС; підтримка України в умовах війни; розвиток міжнародного партнерства; економічна та енергетична безпека; кібербезпека; протидія дезінформації та гібридним загрозам; гуманітарні, соціальні, правові й політичні аспекти сучасних міжнародних процесів.

Особливу цінність матеріалів збірника становить поєднання теоретичних досліджень із практичними рекомендаціями щодо вдосконалення механізмів міжнародної співпраці, зміцнення стійкості демократичних інститутів, розвитку європейської інтеграції України та формування нової моделі регіональної безпеки.

Сподіваємося, що представлені у збірнику результати наукових досліджень сприятимуть поглибленню фахової дискусії щодо майбутнього європейської безпеки, розвитку наукового співробітництва, виробленню нових концептуальних підходів до реагування на сучасні виклики та стануть корисними для науковців, викладачів, аспірантів, студентів, представників органів державної влади, міжнародних організацій і всіх, хто цікавиться питаннями міжнародних відносин, європейської інтеграції, безпекових студій та міжнародної політики.

Бажаємо учасникам конференції плідної наукової роботи, змістовних дискусій, нових професійних контактів та успішної реалізації спільних дослідницьких ініціатив. Переконані, що консолідація академічної спільноти, експертного середовища та міжнародних партнерів сприятиме виробленню ефективних рішень для забезпечення миру, стабільності та безпеки в Європі, а також зміцненню європейського майбутнього України.

ГЕОПОЛІТИЧНА ПРОБУДЖЕННЯ ЄС: ВІД «ЦИВІЛЬНОЇ СИЛИ» ДО БЕЗПЕКОВОГО ТА ОБОРОННОГО СОЮЗУ

УДК 614.4 (100) : 327

Довга С.С.,
здобувачка 1 курсу магістратури спеціальності
«Дипломатія і міжнародне співробітництво»,
Навчально-Науковий інститут міжнародних відносин,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
(м. Київ, Україна)

Ковтун О.Ю.,
к. політ. н., доцент, доцент кафедри міжнародних організацій і дипломатичної
служби, Навчально-науковий інститут міжнародних відносин,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
(м. Київ, Україна)

ПРОБЛЕМИ ДІЯЛЬНОСТІ ВООЗ У ПЕРІОД ПАНДЕМІЇ COVID-19: МІЖНАРОДНО-ПОЛІТИЧНИЙ ДИСКУРС

В умовах трансформації сучасної системи міжнародних відносин актуалізувалися проблеми діяльності міжнародних інституцій у сфері здоров'я [2, с. 38-40].

Пандемія COVID-19 стала найбільш масштабною кризою у сфері глобальної охорони здоров'я з часу створення Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) у 1948 році [10] та фактично продемонструвала обмежену ефективність існуючої архітектури глобального управління у сфері медичної безпеки. Вона виявила системну залежність міжнародного реагування на транскордонні епідемії від політичної волі держав, рівня їхньої інституційної відкритості та фінансової спроможності багатосторонніх механізмів координації [1, с. 59-63].

Перші випадки нового коронавірусу були зафіксовані наприкінці 2019 року в місті Ухань (Китай). 30 січня 2020 року ВООЗ оголосила спалах COVID-19 надзвичайною ситуацією у сфері громадського здоров'я міжнародного значення (PHEIC), а 11 березня 2020 року класифікувала його як пандемію [6]. Попри оперативність формального реагування, ці рішення стали предметом наукових і політичних дискусій щодо своєчасності первинної оцінки ризиків та ефективності глобального епідеміологічного моніторингу [2, с. 38-40].

Однією з ключових проблем діяльності ВООЗ у період пандемії стала дискусія щодо якості та оперативності первинного інформаційного реагування. Частина міжнародних експертів звертала увагу на те, що на початковому етапі організація значною мірою спиралася на офіційні дані держави-джерела спалаху, що обмежувало

повноту аналітичної оцінки епідеміологічної ситуації та впливало на швидкість формування міжнародної відповіді.

Це стало підставою для критики з боку окремих держав, зокрема США, які у 2020 році висловлювали зауваження щодо недостатньої прозорості та ефективності кризового менеджменту ВООЗ [8].

Іншим системним викликом стала політизація діяльності організації. Пандемія COVID-19 загострила геополітичне суперництво між провідними глобальними акторами, насамперед США та Китаєм, унаслідок чого технократична функція ВООЗ частково зазнала політичного тиску. У науковій літературі це інтерпретується як прояв структурної залежності міжнародних організацій від інтересів держав-членів, що обмежує їхню автономність у кризових умовах [7].

Суттєвим інституційним обмеженням ВООЗ є відсутність юридично обов'язкових механізмів впливу на держави. Організація не наділена повноваженнями примусу щодо розкриття епідеміологічної інформації або імплементації її рекомендацій. Її діяльність базується переважно на координаційній, експертній та рекомендаційній функціях, що в умовах глобальної кризи призводило до фрагментації міжнародної відповіді та затримок в обміні даними.

Пандемія також актуалізувала проблему глобальної нерівності у доступі до медичних ресурсів. Незважаючи на запуск міжнародного механізму COVAX, спрямованого на забезпечення справедливого розподілу вакцин [10], країни з низьким і середнім рівнем доходу отримували доступ до вакцин із суттєвим запізненням та в обмежених обсягах.

Це продемонструвало структурну асиметрію глобальної системи охорони здоров'я, в якій розподіл ресурсів значною мірою корелює з економічною та політичною потужністю держав.

Додатковим викликом стала фінансова структура ВООЗ. Згідно з даними WHO Financing Dialogue, бюджет ВООЗ є вкрай вразливим. Значна його частина (понад 80%) формується через цільові добровільні внески [3, 4]. Коли фінансування спрямовується на конкретні програми за запитом донорів, Організація втрачає гнучкість у перерозподілі ресурсів під час раптових криз.

У першій фазі пандемії також проявилася криза міжнародної солідарності. Значна кількість держав запроваджувала експортні обмеження на медичні товари, засоби індивідуального захисту та вакцини, що суперечило принципам глобальної координації та рекомендаціям ВООЗ. Це засвідчило домінування національних стратегій безпеки над багатосторонніми підходами до управління кризою.

Окремим аспектом стала інформаційна криза, що супроводжувала пандемію. ВООЗ зіткнулася з явищем «infodemic», надмірним обсягом інформації, значна частина якої була недостовірною або маніпулятивною, що суттєво ускладнило комунікацію ризиків та впровадження рекомендацій серед населення [5].

Це продемонструвало необхідність інтеграції інформаційної безпеки до системи глобального управління у сфері охорони здоров'я.

У сукупності зазначені фактори актуалізували потребу реформування глобальної системи охорони здоров'я. У звітах міжнародних експертних груп підкреслюється необхідність посилення мандату ВООЗ, удосконалення механізмів епідеміологічного моніторингу, переходу до більш стабільної моделі фінансування та підвищення ефективності міжнародної координації у кризових ситуаціях [7; 9].

Отже, діяльність ВООЗ у період пандемії COVID-19 засвідчила подвійний характер глобального управління у сфері охорони здоров'я: з одного боку – критичну важливість існування централізованого координаційного механізму, з іншого – наявність системних інституційних обмежень його ефективності.

Основними проблемами стали політизація діяльності організації, фінансова залежність від донорських внесків, обмеженість повноважень у сфері міжнародного контролю та нерівність глобального розподілу медичних ресурсів, що вказує на необхідність подальшої інституційної модернізації міжнародної системи охорони здоров'я в межах ООН.

Список використаних джерел та літератури:

1. Авер'янов С.В., Ковтун О.Ю. Перспективи європейської та євроатлантичної інтеграції України в контексті оновленої Стратегії національної безпеки США (2025) // Нотатки сучасної науки. Мультидисциплінарний науковий часопис. – 2026. – № 36. – С. 59-63.
2. Циватий В.Г. Медична дипломатія, валеологічна дипломатія і міжнародне медичне право в умовах глобалізаційних змін: світові, європейські і національні стандарти // «Medfocus»: науково-аналітичне видання. – 2026. – № 2. – С. 38-40.
3. Constitution of the World Health Organization // World Health Organization. URL: <https://www.who.int/about/governance/constitution>
4. COVAX: Working for global equitable access to COVID-19 vaccines // World Health Organization. URL: <https://www.who.int/initiatives/act-accelerator/covax>
5. Independent Panel for Pandemic Preparedness and Response // COVID-19: Make it the Last Pandemic. 2021. URL: <https://theindependentpanel.org/mainreport/>
6. Programme Budget 2022-2023 Overview // World Health Organization. URL: <https://open.who.int/2022-23/budget-and-financing/gpw-overview>
7. WHO Financing Dialogue // World Health Organization. URL: <https://open.who.int>
8. World Health Organization. Infodemic. URL: https://www.who.int/health-topics/infodemic#tab=tab_1
9. World Health Organization. Statement on the second meeting of the International Health Regulations (2005) // Emergency Committee regarding the outbreak of novel coronavirus (2019-nCoV). 30 January 2020. URL: [https://www.who.int/news/item/30-01-2020-statement-on-the-second-meeting-of-the-international-health-regulations-\(2005\)-emergency-committee-regarding-the-outbreak-of-novel-coronavirus-\(2019-ncov\)](https://www.who.int/news/item/30-01-2020-statement-on-the-second-meeting-of-the-international-health-regulations-(2005)-emergency-committee-regarding-the-outbreak-of-novel-coronavirus-(2019-ncov))
10. Wynants L. et al. Prediction models for diagnosis and prognosis of COVID-19: systematic review and critical appraisal. *BMJ*. 2020. URL: <https://www.bmj.com/content/368/bmj.m641>

УДК 341.171 : 327.7 (4-6ЄС)

Друцун Т.І.,

к.ю.н., викладач кафедри публічного права,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
(м. Чернівці, Україна)

SOFT LAW ЯК ІНСТРУМЕНТ СТРАТЕГІЧНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ БЕЗПЕКОВОЇ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Повномасштабна збройна агресія Російської Федерації проти України стала одним із ключових чинників трансформації європейської системи безпеки. В умовах зростання воєнних, кібернетичних, енергетичних та інших гібридних загроз Європейський Союз змушений адаптувати наявні механізми реагування до нових викликів. У цьому контексті особливого значення набувають інструменти soft law («м'яке право»), які забезпечують гнучкість, оперативність та ефективність правового регулювання у сфері безпеки й оборони.

У сучасній міжнародно-правовій доктрині soft law розглядається як особливий регуляторний інструмент, що охоплює рекомендації, декларації, резолюції, керівні принципи та інші акти, які не створюють юридично обов'язкових зобов'язань, проте справляють значний вплив на формування стандартів поведінки суб'єктів міжнародного права. Значення таких актів зумовлене їхньою здатністю забезпечувати оперативне реагування на нові виклики та сприяти розвитку міжнародно-правового регулювання у сферах, де досягнення консенсусу щодо обов'язкових норм є ускладненим [1, с. 148-149]. Такі акти не належать до традиційних джерел права, однак дедалі частіше використовуються міжнародними організаціями для вироблення спільних стандартів поведінки та координації діяльності держав.

Важливість soft law зумовлює значний науковий інтерес до дослідження його правової природи та регулятивного потенціалу. Попри відсутність єдиного підходу до

його розуміння, у міжнародно-правовій доктрині м'яке право зазвичай розглядається як сукупність рекомендацій, декларацій, резолюцій, керівних принципів та інших актів, які не створюють юридично обов'язкових зобов'язань, однак справляють істотний вплив на поведінку суб'єктів міжнародних відносин і розвиток правового регулювання. Завдяки своїй гнучкості та адаптивності такі акти широко використовуються міжнародними організаціями для вироблення спільних стандартів і координації діяльності держав [1, с. 148-150; 2, с. 286-287].

Підходи до розуміння м'якого права активно розвиваються не лише у вітчизняній, а й у зарубіжній правовій доктрині. У сучасних дослідженнях воно розглядається як сукупність норм, принципів і домовленостей, що не створюють юридично обов'язкових зобов'язань, проте впливають на поведінку держав та інших суб'єктів міжнародних відносин через політичні, репутаційні та інституційні механізми [3, р. 171-174]. При цьому особлива увага приділяється здатності інструментів м'якого права забезпечувати необхідний рівень міжнародної співпраці у сферах, де досягнення згоди щодо юридично обов'язкових норм є складним або політично недоцільним. Саме тому м'яке право дедалі частіше використовується як ефективний засіб координації дій держав та міжнародних організацій в умовах динамічних суспільно-політичних змін.

Особливого значення м'яке право набуло в діяльності Європейського Союзу. Традиційно ЄС використовує рекомендації, висновки, комунікації, дорожні карти, стратегічні документи та керівні принципи для формування спільних підходів у різних сферах політики. Проте після початку повномасштабної війни в Україні роль таких інструментів суттєво зросла. Саме акти *soft law* стали важливим засобом оперативної координації дій держав-членів у питаннях підтримки України, зміцнення обороноздатності Європи, забезпечення кібербезпеки та протидії гібридним загрозам.

Одним із найбільш показових прикладів використання інструментів м'якого права є ухвалення у 2022 р. Стратегічного компаса для безпеки та оборони Європейського Союзу, який визначив основні напрями розвитку безпекової та оборонної політики ЄС до 2030 р. Хоча цей документ не є юридично обов'язковим актом, він став важливим політичним орієнтиром для держав-членів та інституцій Європейського Союзу у питаннях зміцнення колективної безпеки, розвитку оборонних спроможностей та підвищення стійкості до сучасних викликів.

У контексті європейської інтеграції *soft law* розглядається як ефективний інструмент вироблення спільних підходів до розв'язання актуальних політичних і безпекових питань. Його гібридний характер дає змогу поєднувати досягнення політичного консенсусу між державами з перспективою подальшого закріплення напрацьованих механізмів у юридично обов'язкових актах [4]. Це зумовлює активне використання інструментів м'якого права у процесі формування та реалізації політики Європейського Союзу в різних сферах суспільного життя.

Для України значення інструментів *soft law* Європейського Союзу суттєво зросло у зв'язку з набуттям статусу держави-кандидата на членство в ЄС та поглибленням співпраці у сфері безпеки й оборони. Рекомендації Європейської Комісії, стратегічні документи ЄС, керівні принципи щодо боротьби з корупцією, зміцнення верховенства права, розвитку оборонного сектору та кіберстійкості фактично визначають основні напрями адаптації української правової системи до європейських стандартів. Незважаючи на відсутність формально обов'язкового характеру, такі акти мають значний вплив на процес реформування державних інституцій та реалізацію євроінтеграційного курсу України.

Отже, в умовах стратегічної трансформації європейської безпеки *soft law* перетворюється на важливий інструмент формування та реалізації безпекової політики Європейського Союзу. Завдяки поєднанню гнучкості, оперативності та значного регуляторного потенціалу акти м'якого права забезпечують ефективну координацію діяльності держав-членів ЄС та сприяють формуванню спільних підходів до реагування на сучасні безпекові виклики. Для України використання таких інструментів створює додаткові можливості для інтеграції до європейського безпекового простору та впровадження європейських стандартів у сфері державного управління й безпеки.

Список використаних джерел та літератури:

1. Котляр О.І. Концептуалізація «м'якого права» у сучасній міжнародно-правовій доктрині: плюралізм підходів та регулятивний потенціал // Аналітично-порівняльне правознавство. – 2026. – № 2. – С. 285-291. URL: <https://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/358764>
2. Нігрєєва О.О. «М'яке право» у міжнародній системі: до питання про зміст та функції // Правова держава. – 2018. – № 31. – С. 147-153. URL: <https://pd.onu.edu.ua/article/view/143485>
3. Guzman A.T., Meyer T. International Soft Law // Journal of Legal Analysis. – 2010. – Vol. 2, Issue 1. P. 171-225. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1353444.
4. Trubek D.M., Cottrell P.M., Nance M. Soft Law, Hard Law and European Integration: Toward a Theory of Hybridity // Jean Monnet Working Paper. – 2005. – No. 02/05. URL: <https://ssrn.com/abstract=855447>

UDC 327.56 : 355.02] (4-6EU) : 355.48 (477 : 470) “2022/...”

Iovcheva A.M.

PhD in Political Science, Associate Professor of the Department of History,
Petro Mohyla Black Sea National University,
(Mykolaiv, Ukraine)

**THE EU'S TRANSFORMATION FROM A CIVILIAN POWER TOWARDS A
SECURITY AND DEFENCE UNION AFTER RUSSIA'S FULL-SCALE INVASION
OF UKRAINE**

The European Union has long been characterized as a predominantly civilian and normative power, exercising influence through economic integration, diplomacy, and the promotion of democratic values. At the same time, security and defence cooperation has gradually expanded over the past two decades, while these dimensions have remained largely complementary to the Union's broader political and economic project. The situation changed after the start of Russia's full-scale invasion of Ukraine in February 2022, which exposed the limitations of the existing EU security model. The rapid development of common defence initiatives, financial support for military assistance, growing coordination of defence procurement, and renewed emphasis on strengthening the European defence industrial base since 2022 indicate that security and defence are becoming structural components of the European integration project. These developments have increasingly challenged the traditional understanding of the European Union as primarily a civilian power and have reinforced its emergence as a more consequential security actor. Thus, it can be argued that Russia's full-scale invasion of Ukraine has acted as a catalyst for accelerating institutional, political, and strategic changes that have substantially reshaped the Union's role within the European security architecture, while simultaneously revealing the opportunities and constraints of this ongoing transformation.

This study is grounded in the theoretical approaches of European integration and International Relations, particularly the concepts of Civilian Power Europe, Normative Power Europe, and Strategic Autonomy. The concepts of Civilian Power Europe and Normative Power Europe have long constituted the dominant theoretical frameworks for explaining the European Union's role in international relations [3; 7]. These approaches conceptualise the EU as a unique international actor whose influence derives primarily from economic integration, diplomacy, legal instruments, and the promotion of democratic norms rather than military power. Within this perspective, security is understood as an outcome of interdependence, institutional cooperation, and the diffusion of common values. Consequently, the development of the European integration project has traditionally been associated with the expansion of civilian instruments capable of preventing conflicts through political dialogue and economic cooperation.

Although these concepts remain highly relevant for understanding the normative foundations of the European Union, they provide only a partial explanation of the profound

institutional and strategic changes that have occurred since 2022. Russia's full-scale invasion of Ukraine has fundamentally transformed the European security environment, compelling the Union to respond by adopting instruments that were previously considered incompatible with its civilian character. The growing involvement of the EU in financing military assistance, strengthening defence industrial capacity, coordinating joint procurement, and supporting the development of military capabilities demonstrates that security and defence have become increasingly integrated into the broader logic of European integration.

In this context, the concept of Strategic Autonomy offers a more comprehensive analytical perspective [5; 8]. Unlike earlier approaches, which emphasized the Union's civilian and normative identity, Strategic Autonomy reflects the EU's aspiration to acquire the political, industrial, technological, and military capabilities necessary to act as a more effective security actor while maintaining close cooperation with NATO and other transatlantic partners (European Union, 2016). Nevertheless, even this concept requires further refinement in light of the unprecedented pace of institutional transformation observed after February 2022. The current developments indicate its evolution towards a more comprehensive model of integration in which civilian, normative, economic, and security dimensions increasingly complement one another.

The European Union's response to Russia's full-scale invasion of Ukraine represents a broader restructuring of the Union's approach to security and defence. This transformation can be analyzed across four interrelated dimensions: institutional, political, economic, and geopolitical.

1. Institutional Dimension. The defence cooperation has evolved gradually since the Lisbon Treaty, previous initiatives (including Permanent Structured Cooperation (PESCO) and the European Defence Fund (EDF)) were frequently criticized for their limited implementation and modest strategic impact [2; 4]. Russia's invasion altered this trajectory by creating an unprecedented political consensus regarding the necessity of strengthening the Union's defence capabilities. The adoption of the Strategic Compass in March 2022 marked a turning point in the evolution of the Common Security and Defence Policy (CSDP), because unlike previous strategic documents, the Strategic Compass established concrete objectives concerning military readiness, crisis management, capability development, resilience, and partnerships, thereby providing a common strategic framework for defence integration [1]. At the same time, the European Commission assumed a more prominent role in defence policy through initiatives such as the Act in Support of Ammunition Production (ASAP), the European Defence Industry Reinforcement through Common Procurement Act (EDIRPA), the Security Action for Europe (SAFE) instrument, and the ReArm Europe plan. These initiatives demonstrate that defence is increasingly addressed through supranational policy instruments.

2. Political Dimension. Traditionally, defence policy remained one of the most sovereignty-sensitive areas of European integration, with Member States reluctant to transfer substantial competences to the EU level [6]. Since 2022, however, we can observe how the Union has assumed a coordinating role in collective defence-related policies. The most visible example has been the mobilization of military assistance to Ukraine through the European Peace Facility (EPF), which for the first time enabled the EU to finance the provision of lethal military equipment to a third country. This represented a significant departure from the Union's long-standing reluctance to become directly involved in military assistance [5]. Simultaneously, the EU has intensified coordination of defence procurement, encouraged joint investments, strengthened cooperation among Member States, and adopted successive sanctions packages against Russia as part of a broader security strategy. These developments illustrate an important shift in the political understanding of European integration, where security is increasingly treated as a collective European public good requiring common political decision-making rather than merely coordination between sovereign governments.

3. Economic Dimension. For many years, defence industries remained largely fragmented along national lines, limiting economies of scale, technological innovation, and interoperability among European armed forces [4]. Russia's invasion exposed the strategic vulnerabilities associated with this fragmentation, particularly regarding ammunition production, supply chains, and dependence on external suppliers. In response, the European

Union has prioritised the development of the European Defence Technological and Industrial Base (EDTIB), promoting joint research, collaborative capability development, and increased defence manufacturing capacity. Defence industrial policy has consequently become linked to broader objectives of economic resilience, technological sovereignty, innovation, and competitiveness. Today, we can say that strengthening Europe's defence industrial base is increasingly viewed not only as a military necessity but also as a prerequisite for sustaining the Union's strategic autonomy.

4. Geopolitical Dimension. Ultimately, these combined institutional, political, and economic developments have fundamentally altered the European Union's geopolitical role. Recent scholarship suggests that the EU is gradually evolving towards a more comprehensive model of power that integrates civilian, economic, normative, and military dimensions [5]. When we examine the Union's support for Ukraine, its expanding role in European defence industrial policy, and its efforts to strengthen strategic autonomy, it becomes evident that Brussels demonstrates a growing willingness to assume greater responsibility for European security while continuing to complement NATO.

Despite the unprecedented acceleration of European defence integration since Russia's full-scale invasion of Ukraine, the post-2022 developments represent a significant qualitative shift rather than the establishment of a fully-fledged European Defence Union. Several structural constraints continue to shape the pace and scope of this transformation.

First, NATO remains the cornerstone of European collective defence. Although the EU has considerably strengthened its security and defence capabilities, policymakers have consistently avoided presenting these initiatives as an alternative to the Alliance. The 2022 NATO Strategic Concept and the third EU–NATO Joint Declaration reaffirm that European defence should develop in close coordination with NATO, particularly regarding deterrence, military planning, and operational capabilities. Consequently, the EU's growing defence role does not replace the transatlantic security architecture but operates within [6; 2].

Second, Member States continue to hold divergent views regarding the meaning and objectives of Strategic Autonomy. While France has traditionally advocated greater European strategic independence, several Central and Eastern European countries perceive NATO and the United States as the primary guarantors of their security, particularly in the face of Russian aggression. Germany has increasingly supported stronger European defence cooperation, yet continues to emphasize its compatibility with NATO. It should be noted that these geopolitical nuances complicate the formulation of a fully coherent long-term European defence strategy and limit the extent of supranational integration.

Third, defence policy remains predominantly an intergovernmental competence. Despite the expanding role of the European Commission and the growing use of common financial instruments, decisions concerning defence spending, military capability development, force deployment, and national security continue to be made primarily by Member States. Unanimity requirements in the Common Foreign and Security Policy further constrain rapid collective decision-making and illustrate the continuing importance of national sovereignty in defence matters [6].

These limitations suggest that the European Union has not yet completed its transition from a predominantly civilian power to a fully developed Security and Defence Union. Rather, Russia's full-scale invasion of Ukraine has accelerated an ongoing process of institutional and strategic adaptation whose ultimate trajectory remains contingent upon the political willingness of Member States to deepen defence integration. Therefore, we can conclude that the EU is evolving towards a more comprehensive security actor while preserving the hybrid character that combines supranational governance with intergovernmental decision-making.

References

1. A Strategic Compass for Security and Defence – For a European Union that protects its citizens, values and interests and contributes to international peace and security // Council of the European Union. Brussels, 2022. – 63 p. URL: https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/strategic_compass_en3_web.pdf
2. Biscop S. European Strategy in the 21st Century: New Future for Old Power. Routledge, 2021. –

- 166 p.
3. Duchêne F. Europe's Role in World Peace / R. Mayne, (Ed.), Europe Tomorrow: Sixteen Europeans Look Ahead. – Fontana/Collins, 1972. – Pp. 32-47.
 4. Fiott D. (2018). Strategic autonomy and the European defence technological and industrial base // Defence Studies.- 2018. – № 18 (1). – P. 45-60.
 5. Helwig N. (2022). Strategic autonomy and the transformation of EU security policy // European Foreign Affairs Review. – 2022. № 27(Special Issue). – P. 19-34.
 6. Howorth J. Security and Defence Policy in the European Union (2nd ed.). – Palgrave Macmillan, 2014. – 298 p.
 7. Mannes I. (2002). Normative power Europe: A contradiction in terms? // Journal of Common Market Studies. 2002. – № 40 (2). – P. 235-258. DOI: <https://doi.org/10.1111/1468-5965.00353>
 8. Michaels E., Sus, M. Strategic Autonomy in Security and Defence as an Impracticability? How the European Union's Rhetoric Meets Reality / O. Costa, E. Soler Lecha, M.C. Vlaskamp (Eds.) EU Foreign Policy in a Fragmenting International Order. Palgrave Macmillan, 2025. – Pp. 55-83.
 9. Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe. A Global Strategy for the European Union's Foreign and Security Policy. European External Action Service // European Union. – 2016. – 56 p. URL: https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/eugs_review_web_o.pdf

УДК 327.5 : [061.1ЄС+061.1НАТО]

Малець В.С.,
здобувачка 1 курсу магістратури
спеціальності «Дипломатія та міжнародне співробітництво»,
Навчально-науковий інститут міжнародних відносин,
Київський національний університет імені Т.Г. Шевченка
(м. Київ, Україна)

ТРАНСФОРМАЦІЯ БЕЗПЕКОВОЇ ПАРАДИГМИ ЄС: ВІД НОРМАТИВНОГО АКТОРА ДО ГЕОПОЛІТИЧНОЇ СИЛИ

Сучасний етап розвитку міжнародних відносин характеризується кардинальним руйнуванням безпекових координат у Європі, спровокованим повномасштабною збройною агресією РФ проти України [7, с. 81; 9, с. 12]. Ця криза виступила каталізатором радикального переосмислення зовнішньої політики Європейського Союзу. Протягом десятиліть інтеграційний проєкт розвивався переважно як «цивільна сила» (civilian power), що покладалася на економічну взаємозалежність і нормативний вплив [3, с. 115]. Проте повернення великої конвенційної війни продемонструвало обмеженість ліберально-інституційних інструментів і змусило ЄС розпочати процес «геополітичного пробудження» [7, с. 82].

Ця трансформація вимагає від ЄС швидкого переходу до моделі повноцінного безпекового та оборонного союзу, здатного забезпечувати стратегічну автономію [7, с. 83]. Розбудова оборонної ідентичності ЄС не суперечить євроатлантичній солідарності, а є життєво необхідним доповненням до спроможностей НАТО [8, с. 3]. Взаємозв'язок між цими інституціями набуває нового характеру: ЄС виступає фінансовим, технологічним та логістичним тилом, тоді як НАТО виконує роль стрижня колективної оборони на континенті [4, с. 46; 9, с. 15]. Синергія обох структур стає головним запобіжником проти сучасних конвенційних та гібридних загроз [7, с. 81; 8, с. 4].

Концептуальна конвергенція: Стратегічний компас ЄС та Стратегічна концепція НАТО отримало чітке вираження у 2022 році, коли обидві інституції практично синхронно оновили свої базові стратегічні документи. Ухвалення «Стратегічного компасу» ЄС продемонструвало зміну філософії європейської безпеки у бік активнішого оборонного підходу [7, с. 82; 9, с. 22]. Майже одночасно з цим у Стратегічній концепції НАТО було повернуто фокус уваги Альянсу на його першочергове завдання – колективну оборону на основі стримування та відбиття агресії на східному фланзі [9, с. 24].

Ці стратегії розроблялися в умовах координації, що забезпечило взаємодоповнюваність [8, с. 4]. «Стратегічний компас» надав Союзу практичні орієнтири для розбудови Спільної політики безпеки та оборони (СПБО), зокрема через створення Сил швидкого розгортання ЄС [5, с. 25; 8, с. 4]. Зі свого боку, НАТО вимагає від членів виділення не менше 2% ВВП на оборону [8, с. 3]. «Стратегічний компас» ЄС фокусується на розвитку спроможностей швидкого реагування на регіональні кризи та захисті критичних секторів, що безпосередньо посилює європейську опору НАТО [7, с. 82; 8, с. 4]. Це набуває особливої ваги в умовах часткового перерозподілу військового ресурсу США на користь Індо-Тихоокеанського регіону [6, с. 2].

Інфраструктурний і логістичний вимір: розвиток військової мобільності. Практичний вимір реалізації стратегічної конвергенції ЄС та НАТО найчіткіше простежується в інфраструктурних проєктах, серед яких лідирує розвиток військової мобільності («військовий Шенген») [6, с. 2; 1, с. 1]. В умовах високоінтенсивного конфлікту здатність до швидкого переміщення важкої техніки та військ з глибини Західної Європи до її східних кордонів виступає критичним чинником стримування [1, с. 2].

Для ліквідації логістичних бар'єрів ЄС у координації з НАТО адаптує коридори Транс'європейської транспортної мережі (TEN-T) до стандартів подвійного використання (dual-use), модернізуючи залізничне полотно та мости [1, с. 2; 8, с. 4]. Впроваджено Європейську систему швидкого реагування (EMERS), яка гарантує пріоритетне право використання інфраструктури для передислокації сил. Реалізація цієї стратегії спирається на регіональне об'єднання зусиль. Створення Центрально-Північноєвропейського військового мобільного регіону (CNE MMA) за участю восьми держав (Литви, Бельгії, Чехії, Німеччини тощо) спрямоване на спрощення процедур перетину кордонів та координацію логістичних потоків. Також планується формування Трибалтійської зони військової мобільності. Ці ініціативи фінансуються як із національних бюджетів, так і через фонди розвитку ЄС, що підкреслює глибоку синергію між економічними інструментами ЄС та оборонними потребами Альянсу [2, с. 1].

Протидія гібридним загрозам та зміцнення стійкості. Сучасний характер протистояння демонструє розмивання меж між військовими та невійськовими методами війни. Гібридні загрози, що включають кібердиверсії, маніпуляції інформаційним простором та енергетичний шантаж (наприклад, проєкти типу «Північний потік-2»), спрямовані на дестабілізацію внутрішнього устрою держав. Оскільки подібні впливи часто не підпадають під класичну дію статті 5 Договору про НАТО, критично важливим є залучення регуляторного інструментарію ЄС [10, с. 55-58].

Спільні зусилля з протидії цим викликам активізувалися після ухвалення Єврокомісією у 2016 р. Спільної стратегії боротьби із гібридними загрозами [10, с. 58]. Провідну роль у цьому процесі відіграє Європейський центр з протидії гібридним загрозам (Hybrid CoE), який забезпечує моніторинг дій супротивника, розробку спільних доктрин ЄС і НАТО та проведення симуляційних вправ для підвищення координації [4, с. 48; 10, с. 58]. Також особлива увага приділяється кіберзахисту транспортних та цифрових платформ управління військовою мобільністю [1, с. 2]. Завдяки цій співпраці військова готовність НАТО безпосередньо підсилюється соціально-економічною та кібернетичною стійкістю ЄС [10, с. 57; 1, с. 2].

Отже, геополітичне пробудження Європейського Союзу є закономірною реакцією на руйнування колишньої архітектури безпеки [7, с. 81]. Його трансформація до оборонного союзу не створює конкуренції з НАТО, а виступає необхідним розподілом інституційного навантаження у межах євроатлантичної спільноти [8, с. 4]. Розвиток військової мобільності через механізми «військового Шенгену» та модернізація інфраструктури подвійного використання демонструють перехід від декларацій до глибокої операційної інтеграції [2, с. 1; 1, с. 2]. Стійкість європейського тилу, захист від гібридних загроз та спроможність швидкого маневру силами є ключовими передумовами стримування потенційної агресії на східному фланзі, де Україна, інтегруючи свої спроможності з європейськими структурами, виступає важливим суб'єктом нової системи безпеки [6, с. 2; 1, с. 2].

Список використаних джерел та літератури:

1. Військова мобільність Європи та роль залізничного транспорту в кризових ситуаціях // Rail.insider. – 2024. URL: <https://www.railinsider.com.ua/viyskova-mobilnist-es-uz-viyskovyy-shengen/>
2. Військова мобільність: європейські країни об'єднують зусилля для покращення швидкого пересування військ // Мілітарний. – 2024. URL: <https://militaryni.com/uk/news/viyskova-mobilnist-visim-krayin-uevropy-ob-yednuuyut-zusyillya-dlya-pokrashhennya-shvydkogo-peresuvannya-vijsk/>
3. Гнатюк М. Безпека та інтеграція: європейський досвід побудови проекту миру : навч. посіб. – Київ: НаУКМА, 2020. – 242 с.
4. Інституційний вимір стратегічних комунікацій у рамках співпраці НАТО – ЄС // Міжнародні відносини та інтеграційні процеси. – 2022. – Вип. 2. – С. 45–52.
5. Нова безпекова стратегія Європейського Союзу «Стратегічний компас» // Міжнародні відносини та туризм. – Харків: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2022. – Вип. 2. – С. 24–27.
6. Нова епоха колективної безпеки: плани оборони Європи та адаптація інфраструктури ЄС під військові потреби // UA TV. – 2025. URL: <https://uatv.ua/uk/nova-epoha-kolektyvnoyi-bezpeky-nato-gotyetsya-do-oborony-poky-ukrayina-strymuye-agresora/>
7. Перспективи спільної зовнішньої політики ЄС на сучасному етапі // Геополітика України: історія та сучасність : зб. наук. пр. – Ужгород: УжНУ, 2025. – Вип. 1 (34). – С. 81–83.
8. Резолюція Європейського Парламенту щодо реалізації Спільної політики безпеки та оборони: Резолюція від 17 лютого 2022 р. URL: https://ukraine.europarl.europa.eu/cmsdata/255337/0140_Resolution%20on%20FSDP.pdf
9. Роль і місце України в новій архітектурі європейської безпеки : аналіт. доповідь / [В. Цих та ін.]; Центр Разумкова. – Київ: Центр Разумкова, 2022. – 116 с.
10. Федина С. Гібридні загрози міжнародній безпеці та шляхи протидії // Вісник Львівського університету. Серія: Міжнародні відносини. – 2017. – Вип. 43. – С. 55–61.

УДК 327.7 : 321 (477 : 4-6Єс)

Пашков В.О.,

к.політ.л., доцент кафедри міжнародного права,
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
(м. Харків, Україна)

**АРХІТЕКТУРА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ БЕЗПЕКИ У ТРИКУТНИКУ
ЄС–НАТО–УКРАЇНА**

Російсько-українська війна та політика адміністрації Д. Трампа кардинально вплинули на безпекову ситуацію в Європі. Архітектура регіональної безпеки, яка існувала до 2022 р., була прямим результатом перемоги Заходу у «Холодній війні» та повністю спиралася на НАТО як систему інституційних гарантій. Розширення НАТО на схід наприкінці 1990 – на початку 2000-х рр. закріпило інтеграцію постсоціалістичних країн до об'єднаної Європи та поширення у регіоні американського впливу. Значною мірою вступ країн ЦСЄ до НАТО зумовлювався їхнім прагненням отримати американські гарантії безпеки в рамках Альянсу.

На противагу цим процесам у середині 1990-х рр. розпочалося формування російсько-білоруського військового та економічного союзу та ОДКБ як спроби Москви в нових геополітичних умовах окреслити власну сферу впливу. У підсумку Україна, яка з проголошенням незалежності прагнула до позаблокового статусу, опинилася у сірій зоні безпеки [3, с. 123]. Таким чином, архітектура європейської безпеки, сформована протягом 1990-х рр., від початку містила в собі декілька потенційних суперечностей, які заклали передумови її сучасної кризи: 1) між Заходом і Росією; 2) між США та Європою щодо надмірної безпекової залежності; 3) щодо буферного статусу України, що робило її потенційним об'єктом російських зазіхань.

Всі ці окреслені проблеми у взаємодії сторін до середини 2000-х рр. існували у прихованому вигляді. Стримуючими чинниками щодо їхньої актуалізації в цей період

виступали беззаперечною глобальною гегемонією США, слабкість позицій Росії, буферний статус України та відносно мирне співіснування США, ЄС і РФ у рамках безпекової архітектури. Натомість з другої половини 2000-х рр. конфліктогенність закладених суперечностей стала проявлятися: Мюнхенська промова російського президента В. Путіна у 2007 р. і російсько-грузинська війна у 2008 р. засвідчили, що Москва вважає існуючу архітектуру регіональної безпеки несправедливою та готова відстоювати свою позицію силовими методами [2, с. 74]. Водночас курс України на європейську інтеграцію в 2005-2013 рр. суттєво наблизив її до Європи, створивши перспективу принаймні часткової інтеграції до ЄС, а для РФ – загрозу втрати політичного впливу на сусідню країну. Скориставшись ослабленням центральної влади в Києві під час Революції Гідності, РФ анексувала Крим і розпочала гібридну агресію на Донбасі. Ці силові дії були розраховані на створення глибокого конфлікту на території України, який би заважав країні рухатися до Європи.

Після 2014 р. також намітилися політичні тертя між США та європейськими країнами щодо внеску сторін в колективну безпеку в рамках НАТО. Адміністрація Б. Обами в обережній, а пізніше перша адміністрація Д. Трампа в більш жорсткій формі актуалізували питання збільшення європейськими союзниками оборонних витрат і перебирання ними основної відповідальності за власну безпеку.

З початку 2010-х рр., коли адміністрація Б. Обами задекларувала стратегію розвороту до Азії, європейський напрямок поступово втрачав значення в ієрархії зовнішньополітичних пріоритетів Вашингтона [4, с. 156]. В останнє десятиріччя ключовими напрямками американської геостратегії та дипломатії є Індійсько-Тихоокеанський регіон, Близький Схід і Західна півкуля.

Різкий курс другої адміністрації Д. Трампа з початку 2025 р. у цьому питанні ознаменував розкол у трансатлантичному безпековому партнерстві. Європейські країни-члени НАТО традиційно вважали, що американська безпекова парасолька є безумовним ресурсом, а тому виявилися морально, політично і військово-технічно неготовими до такого сценарію. Більш того, як «старі» члени (Німеччина, Італія, Бельгія), так і країни ЦСЄ та Балтії розглядали членство в Північноатлантичному Альянсі винятково як спосіб долучитися до цієї парасольки, розраховуючи на захист США [5]. У нових політичних реаліях, коли військовий захист США все більше стає небезумовним і залежним від політичної кон'юнктури в США, гострим стає питання – а чи готові європейські країни виконати свої союзницькі зобов'язання в рамках НАТО у випадку агресії та прийти на допомогу одному з членів Альянсу без американського залучення. Якщо виявиться, що ні, тоді перспективи НАТО як безпекового альянсу та співтовариства стають сумнівними.

Не можна сказати, що Європа, зокрема ЄС, протягом всього постбіполярного періоду залишалися пасивними реципієнтами безпеки. Так, Європейський Союз, прагнучи зменшити критичну залежність від Сполучених Штатів у сфері безпеки, з початку 2000-х рр. у рамках спільної зовнішньої та безпекової політики запустив декілька політичних, структурних і фінансових ініціатив: курс на набуття стратегічної автономії ЄС, Європейське оборонне агентство (EDA, 2004), програму постійної структурованої співпраці (PESCO, 2017), Європейський оборонний фонд (2017), програму переозброєння Європи (SAFE, 2025) [1, с. 22]. Втім, ці оборонні ініціативи мають обмежений вплив на безпекову ситуацію в регіоні. Проблема полягає в тому, що окреслені програми співпраці посилюють кооперативні зв'язки між країнами на рівні конкретних проєктів, але не створюють спільну безпеку. Іншими словами, галузеве військово-технічне співробітництво не тягне за собою вагомих безпекових зобов'язань або створення ефекту стримування.

Також в останнє десятиріччя на фоні зростання загроз із боку РФ європейські країни робили спроби створити гнучкі оборонні коаліції поза рамками НАТО і ЄС. Найбільш успішною з них стала ініціатива Великої Британії (2014) зі створення Об'єднаних експедиційних сил (Joint Expeditionary Force, JEF), яка об'єднала десять країн регіону Північної Європи та Балтії: Британію, Нідерланди, Ісландію, Данію, Норвегію, Швецію, Фінляндію, Латвію, Литву та Естонію. Її метою стало забезпечення швидкого реагування та розгортання сил у випадку безпекових криз у регіоні своєї

відповідальності. У квітні 2026 р. країни-учасниці JEФ підписали декларацію про наміри створити багатонаціональні морські сили для стримування потенційних російських загроз і посилення оперативної готовності.

Безпекова вразливість України визначається відсутністю в неї інституційних гарантій безпеки. Так, Україна має статус партнера з розширеними можливостями (з 2020 р.) та туманні перспективи членства у відносинах із НАТО, а також статус розширеного партнерства (з 2025 р.) у відносинах із JEФ. Разом із тим, привілейовані формати співпраці з військово-політичними альянсами не надають Києву бажаних гарантій безпеки. Скоріше, ці формати слугують фіксації досягнутого рівня двосторонньої співпраці, оминаючи питання надання чітких безпекових зобов'язань.

Список використаних джерел та літератури:

1. Кобець Ю., Голуб'як Н. Оборонна та безпекова політика Європейського Союзу: суперечності трансформації // Грані. – 2023. – Вип. 26 (5). – С. 19-25.
2. Криштанович М.Ф. Європейська безпека з позиції провідних країн світу // Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія юридична. – 2022. – Вип. 33. – С. 72-77.
3. Ніколаєва М. Стратегічна автономія ЄС та місце України в новій архітектурі європейської безпеки: політико-інституційний аналіз // Політикус. – 2026. – Вип. 1. – С. 121-125.
4. Романюк Н.А., Романюк Р.Й. Інституційні формати європейської безпеки: досвід та перспективи трансформації // Регіональні студії. – 2023 – № 33. – С. 155-161.
5. Тихоненко І.В., Остапчук С.С. Політико-дипломатичні та інституційні питання як виклик діяльності НАТО в умовах російсько-української війни // Вісник гуманітарних наук. – 2026. – № 18. URL: <https://h-visnyk.com.ua/index.php/home/article/view/569/556>

УДК 327 (4) : 061.1ЄС : 355.02

Петрик Ю.Б.,

доктор філософії (PhD) в галузі історії, викладач
Навчально-наукового центру інноваційного моніторингу якості освіти,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
(м. Київ, Україна);

вчитель,

Тернопільський ліцей № 21 – спеціалізована мистецька школа імені Ігоря Герети
(м. Тернопіль, Україна);

Петрик Т.В.,

магістр історії, аспірантка,
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка
(м. Тернопіль, Україна);

вчителька,

Тернопільський академічний ліцей «Генезис»
(м. Тернопіль, Україна)

Галушка Р.Б.,

студент історичного факультету,
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка
(м. Тернопіль, Україна)

ПАН-ЄВРОПА РІХАРДА КУДЕНГОФЕ-КАЛЕРГІ: МІЖ УТОПІЄЮ МІЖВОЄННОЇ ДОБИ ТА ПРОБРАЗОМ СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ БЕЗПЕКИ

Постать Ріхарда Куденгофе-Калергі як фундатора пан'європейського руху є ключовою для розуміння ідеологічної генези Європейського Союзу, проте в українській

історіографії його філософсько-політична спадщина досі залишається малодослідженою. Як наслідок, євроінтеграція часто може розглядатися лише через призму економічних та правових угод, а її ціннісний фундамент залишається поза увагою. В умовах інтеграції України до європейського простору вивчення концепції «Пан-Європи» набуває стратегічного значення. Це дозволяє розглядати сучасний євроінтеграційний курс як логічне продовження тривалого процесу, «духовним батьком» якого був Куденгофе-Калергі.

Так, поява маніфесту «Пан-Європа» у 1923 р. викликала справжній фурор серед європейських інтелектуалів [4]. Пан'європейська ідея Ріхарда Куденгофе-Калергі стала результатом багатовікової еволюції європейської філософської та суспільно-політичної думки. Протягом століть європейські мислителі шукали формулу тривалого миру. Еволюціонуючи від права сили до сили права, ідея трансформувалася з примусового об'єднання «під мантиєю» сильного лідера до моделі добровільного та рівноправного федералізму.

Безпосереднім поштовхом до остаточного оформлення пан'європейської ідеї стало завершення Першої світової війни та криза Версальсько-Вашингтонської системи. Після глобального військового конфлікту Європа лежала в руїнах, перетворившись на білий аркуш, на якому можна було спробувати творити щось зовсім нове – справедливий світ без війни. Проте нова повоєнна система міжнародних відносин повністю провалила цей шанс, оскільки поставила собі за мету покарати переможених, а не реабілітувати їх. Егоїстичне прагнення переможців здобути якомога більше переваг для себе призвело до того, що на думку Куденгофе-Калергі, Європа замість миру знову потонула в міжнаціональній ненависті, реваншизмі та радикальному націоналізмі. Оцінюючи ці загрози, автор чітко усвідомив: ця система не вирішила старих проблем, а лише створила десятки нових кордонів і конфліктів, тому єдиним порятунком від майбутньої катастрофи є негайне об'єднання континенту. Саме після цього об'єднання можливе настання Пан-Європи, яка простягатиметься туди, куди досягатиме демократична система [1, с. 31-34].

Пан-Європа Ріхарда Куденгофе-Калергі – федерація європейських країн зі спільною зовнішньою політикою, обороною та економікою [3]. Головним каталізатором та мотивом для об'єднання Європи, на думку автора, були дві екзистенційні загрози. З одного боку, це перманентна небезпека нової між'європейської війни, передумовою для якої стала поява цілої низки нових вибухонебезпечних конфліктів – «нових Ельзас-Лотарингій» у Східній Європі після Версальського договору [2]. З іншого боку, це глобальний геополітичний та економічний тиск. Відповідно, щоб вижити, континент мусив подолати так звану «дрібнодержавність» і митні бар'єри, які робили його неконкурентоспроможним на світовому ринку, та сформувати спільну зовнішню політику, оборону й економіку.

Одним із наріжних каменів внутрішнього устрою Пан-Європи є революційна для міжвоєнної доби ідея відокремлення нації від держави. Р. Куденгофе-Калергі проводить історичну паралель із відокремленням церкви від держави, що свого часу поклало край кривавим релігійним війнам на континенті. Він переконаний, щоб уникнути нових збройних конфліктів, питання національності має стати виключно приватною справою кожного громадянина, незалежно від того, де він проживає. Пан-Європа мала б гарантувати так звану «Велику хартію толерантності», яка б забезпечувала культурну автономію меншин і нівелювала значення державних кордонів, перетворивши їх на суто адміністративні лінії. Від цього б виграли як уряди, для яких вирішилося б національне питання, так і меншини, які б отримали більше прав.

Вразливим місцем концепції була спрощена модель світу, поділеного на п'ять великих панрегіонів. Такий підхід ігнорував політичну суб'єктність багатьох держав і відображав прагнення автора обґрунтувати необхідність створення Пан-Європи як окремого геополітичного центру сили [1, с. 112-113].

Реальний процес європейської інтеграції після Другої світової війни пішов іншим, більш децентралізованим і функціональним шляхом. Замість супердержави за зразком США, архітектура європейської безпеки та співробітництва є розподіленою

між кількома вузькоспеціалізованими міжнародними інституціями. Економічна та політична інтеграція стала прерогативою Європейського Союзу. Водночас управління спільною валютою, запровадження якої передбачав граф, сьогодні здійснює Європейський центральний банк. Простір вільного пересування громадян без митних та прикордонних бар'єрів забезпечується функціонуванням Шенгенської зони, яка крім ЄС охопила Швейцарію та Норвегію. Функцію колективної військової оборони, яку мислитель бачив внутрішньоєвропейською справою для захисту від східної загрози, взяла на себе Організація Північноатлантичного договору (НАТО). Своєю чергою, ширший дипломатичний діалог щодо запобігання конфліктам та моніторингу безпеки забезпечує Організація з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ). Питання захисту прав людини, демократичних інститутів та культурного співробітництва покладені на Раду Європи та її ключовий орган – Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ) [5].

Аналіз спадщини Р. Куденгофе-Калергі дозволяє розглядати його не лише як засновника пан'європейського руху, але і як одного з перших теоретиків європейської безпеки. Запропонована ним ідея об'єднання демократичних держав для протидії війнам, тоталітаризму та зовнішнім загрозам залишається актуальною і у XXI столітті. В умовах російсько-української війни та змін безпекової політики Європейського Союзу окремі положення пан'європейської концепції набувають нового звучання. Зокрема, йдеться про необхідність посилення європейської оборонної співпраці, вироблення спільної зовнішньої політики та усвідомлення безпеки як спільної відповідальності європейських народів. У цьому контексті інтелектуальна спадщина Ріхарда Куденгофе-Калергі залишається важливим джерелом для осмислення сучасних процесів стратегічної трансформації Європейського Союзу та місця України в новій архітектурі європейської безпеки. Особливої актуальності ці ідеї набувають в умовах сучасних безпекових викликів для Європи.

Список використаних джерел та літератури:

1. Coudenhove-Kalergi R.N. Pan-Europa. Neuauflage. Wien: Pan-Europa-Verlag, 1982. 168 p.
2. Coudenhove-Kalergi R.N. War danger in Europe // Advocate of Peace through Justice. – 1926. – Vol. 88. – No. 9/10. – P. 549-551.
3. Pons V. Der Pionier Europas: Nachwort // Coudenhove-Kalergi R.N. Pan-Europa. Neuauflage. Wien: Pan-Europa-Verlag, 1982. – P. 159-168.
4. The EU's forgotten grandfather: Richard Coudenhove-Kalergi // Chatham House. URL: <https://www.chathamhouse.org/events/all/members-event/eus-forgotten-grandfather-richard-coudenhove-kalergi>
5. Wallace H., Pollack M.A., Young A.R. Policy-Making in the European Union. 8th ed. Oxford: Oxford University Press, 2020. – 680 p.

УДК 355.019 : 351.861] : 327.5 : 341.231.12 (4-682ЄС)(043.2)

Пусан М.Ю.,

ад'юнкт (штатний) науково-організаційного відділу Військового інституту,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
(м. Київ, Україна)

ТРАНСФОРМАЦІЯ АРХІТЕКТУРИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ БЕЗПЕКИ: МІЖ ООНОВЛЕННЯМ ТА ПОБУДОВОЮ НОВОЇ МОДЕЛІ

Подальша трансформація загальноєвропейської безпеки пов'язана з формуванням нової архітектури європейської безпеки, що зумовлює необхідність її ґрунтовного наукового осмислення з метою забезпечення стабільної та довготривалої безпеки в регіоні.

У цьому контексті доцільно в концептуально-теоретичному вимірі розглядати не оновлення, а формування нової архітектури європейської безпеки. Змістове наповнення поняття «оновлення» передбачає вдосконалення або доповнення наявної системи, тоді як сучасні безпекові виклики засвідчили недостатню ефективності її основних елементів у межах чинної моделі.

Зазначене простежується у недостатній дієздатності міжнародних безпекових інституцій та обмеженій ефективності міжнародно-правових механізмів у забезпеченні стабільності та запобіганні конфліктам в регіоні. Досвід останніх десятиліть підтверджує, що традиційні підходи, закладені після завершення Другої світової війни, а також трансформовані після завершення Холодної війни, виявилися недостатніми для ефективного реагування на сучасні виклики, зокрема збройну агресію, гібридні загрози та послаблення інституційних та міжнародно-правових норм [1-3].

Зазначені тенденції простежуються у низці безпекових криз в загальноєвропейському регіоні, насамперед військові інтервенції російської федерації у грузинські регіони Південної Осетії та Абхазії, Придністровський регіон Молдови, вірмено-азербайджанське протистояння навколо Нагірного Карабаху, а також широкомасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну. Останнє стало найбільш показовим прикладом неспроможності наявних механізмів забезпечення безпеки ефективно виконувати своє ключове завдання – запобігання масштабним воєнним конфліктам у регіоні [1-3].

За цих умов постає необхідність переосмислення основних принципів безпекової взаємодії в Європі, що передбачає формування нових інституційних і міжнародно-правових засад, здатних забезпечити стабільність, баланс інтересів і ефективні механізми реагування на кризові ситуації.

Водночас формування нової архітектури безпеки не передбачає повної відмови від наявних інституційних і нормативних засад. Доцільним є використання окремих елементів чинної архітектури, зокрема тих, що продемонстрували відносну ефективність, передусім у короткостроковій перспективі.

Таким чином, подальша трансформація архітектури європейської безпеки потребує не часткового оновлення наявної архітектури безпеки, а формування якісно нової моделі, що відповідає сучасним геополітичним реаліям. Концептуальними параметрами такої моделі мають стати переосмислені інституційні засади, оновлені нормативно-правові механізми та адаптивні інструменти реагування на сучасні загрози, що в сукупності здатні забезпечити стабільну та довготривалу безпеку в загальноєвропейському регіоні.

Список використаних джерел та літератури:

1. Буряченко О. Трансформація механізмів міжнародної безпеки в контексті російсько-української війни // *Society and Security*. – 2024. – № 4 (4). – С. 14-19. – DOI: 10.26642/sas-2024-4(4)-14-19
2. Lippert W. Stabilizing Europe's security architecture after the Russo-Ukraine war? The future of conventional arms control in Europe // *Global Governance Institute*. – 2024. – November, 20. URL: <https://www.globalgovernance.eu/publications/stabilizing-europes-security-architecture-after-the-russo-ukraine-war-the-future-of-conventional-arms-control-in-europe>
3. Михальський Ю.В., Кендус О.З., Гороховський Д.І. Роль України у формуванні нової системи міжнародної безпеки після 2022 року // *Public Management and Policy*. – 2025. – № 4 (8). – DOI: 10.70651/3041-2498/2025.4.04

УДК 355.291 (73 : 4) (043.2)

Своріна А. О.,

студентка 3-го курсу спеціальності
291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та
регіональні студії» факультету політичних наук,
Чорноморський національний університет імені Петра Могили
(м. Миколаїв, Україна)

СКОРОЧЕННЯ АМЕРИКАНСЬКИХ ВІЙСЬК У ЄВРОПІ: НАСЛІДКИ ДЛЯ БЕЗПЕКИ ЄС

Актуальність роботи полягає в тому, що питання американської військової

присутності в Європі набуває особливої гостроти в умовах поточного геополітичного протистояння між Заходом і Росією. Вітчизняні дослідники приділяють значну увагу аналізу натовських механізмів колективної безпеки та ролі США як ключового гаранта обороноздатності Альянсу. Зарубіжні науковці, зокрема дослідники з американських аналітичних центрів, дедалі частіше звертаються до проблеми трансформації трансатлантичних відносин в умовах переосмислення Сполученими Штатами своїх зобов'язань перед союзниками.

Метою роботи є з'ясування наслідків скорочення американського військового контингенту в Європі для системи безпеки Європейського Союзу та НАТО.

Упродовж 2025-2026 рр. адміністрація президента США Дональда Трампа реалізує послідовний курс на скорочення американської присутності у Європі. У травні 2026 р. Пентагон оголосив про виведення близько 5000 військовослужбовців із Німеччини, де до того часу дислокувалося приблизно 35-36 тисяч американських військових та розташовувалися ключові командні центри США [3]. Паралельно Міноборони США скоротило кількість бригадних бойових груп у Європі з чотирьох до трьох – тобто повернуло їх чисельність до рівня 2021 року, – а розгортання бойової групи 2-ї бронетанкової бригади у Польщі було тимчасово скасовано [1]. Це призвело б до падіння чисельності американських сил нижче законодавчо встановленої межі у 76 тис. осіб [5].

Скорочення не обмежується лише сухопутним компонентом. Згідно із засекреченим переліком з 11 позицій, переданим США до НАТО, передбачається суттєве зменшення авіаційних і морських спроможностей: кількість винищувачів F-16 скоротиться з 99 до 63 одиниць, F-15E – з 54 до 36, літаків-заправників KC-135 – з 71 до 63, а морські патрульні літаки P-8A Poseidon – з 26 до 15 відповідно. Крім того, планується знищення однієї авіаносної ударної групи та скорочення майже половини крейсерів і есмінів [4]. Ці зміни пов'язані з переорієнтацією США на Індо-Тихоокеанський регіон. Питання компенсації союзники мають узгодити до саміту НАТО 7-8 липня 2026 р. в Анкарі.

Темпи скорочення також прискорюються. За інформацією Reuters, США готують пропозиції для союзників, які передбачають перегляд термінів виведення контингенту у бік скорочення – раніше Пентагон говорив про 6-12 місяців, проте тепер ці терміни можуть бути суттєво переглянуті [2]. При цьому Пентагон офіційних коментарів не надає, що додатково знижує рівень передбачуваності для союзників.

Рішення застало зненацька як сам Пентагон, так і союзників. За інформацією Politico, у Міністерстві оборони США не очікували таких кроків і були змушені терміново оцінювати наслідки [3]. Польські союзники, які витрачають майже 5% ВВП на оборону відповідно до вимог НАТО, дізналися про скасування розгортання лише від членів американського Конгресу [5]. Реакція американського законодавчого органу засвідчує внутрішньополітичну суперечність: голова Комітету з питань збройних сил Палати представників Майк Роджерс заявив, що Конгрес зобов'яже Пентагон дотримуватися законодавчо встановлених мінімумів чисельності і запровадить санкції за відхилення від них [5].

З точки зору безпекових наслідків для ЄС можна виокремити кілька ключових викликів. По-перше, скорочення сухопутних сил і авіації послаблює потенціал стримування НАТО на Східному фланзі, підвищуючи ризики для країн Балтії, Польщі та інших держав, що межують із Росією або Білоруссю. По-друге, ці кроки відбуваються на тлі переговорів Трампа з Путіним, який традиційно наполягає на скороченні натовської присутності, що породжує занепокоєння союзників. По-третє, непрозорість рішень руйнує довіру між США та партнерами по Альянсу, ускладнюючи спільне оборонне планування. Генеральний секретар НАТО Марк Рютте визнав, що ухвалені зміни є частиною тривалої траєкторії Альянсу, і закликав Європу взяти на себе основну відповідальність за власну оборону [2].

Отже, скорочення американського військового контингенту в Європі – як за чисельністю особового складу, так і за ключовими озброєннями – формує нову безпекову реальність для ЄС. Союзники змушені поєднувати дипломатичний тиск на

Вашингтон із прискороною розбудовою власного оборонного потенціалу. Непередбачуваність рішень адміністрації Д. Трампа та їх збіг із риторикою Росії робить завдання зміцнення європейської стратегічної автономії особливо нагальним.

Список використаних джерел та літератури:

1. Артасевич О. Міноборони США скоротило кількість своїх військ у Європі // Суспільне Новини. – 2026. – 20 травня. URL: <https://suspilne.media/1313138-minoboroni-ssa-skorotilo-kilkist-svoih-vijsk-u-evropi/>
2. Ганюкова О. США збираються прискорити виведення своїх військ з баз у Європі // OBOZ.UA. – 2026. – 31 травня. URL: <https://www.obozrevatel.com/ukr/novosti-mir/ssha-zbirayutsya-priskoriti-vivedennya-svoih-vijsk-z-baz-u-evropi-media-diznalis-podrobitsi.htm>
3. Гичко М. Трамп «шокував» Пентагон ідеєю вивести війська з Німеччини // УНІАН. – 2026. – 1 травня. URL: <https://www.unian.ua/world/ssha-mozhut-vivesti-viyska-z-nimechchini-yak-vidreaguvav-pentagon-13368417.html>
4. Літаки, дрони й кораблі. США передали НАТО перелік озброєння, яке скоротять у Європі – Welt // NV. – 2026. – 5 червня. URL: <https://nv.ua/ukr/world/geopolitics/skorochennya-prisutnosit-ssha-v-yevropi-nato-otrimaye-menshe-aviaciji-ta-korabliv-50613746.html>
5. Myers M. HASC leader threatens Pentagon with ‘pain’ over canceled Europe deployment // Defense One. – 2026. – May 15. URL: <https://www.defenseone.com/threats/2026/05/lawmaker-threatens-pentagon-canceled-deployment/413593/>

УДК 327 (44) : 327.51

Степанюк Д.В.,

здобувачка 1 курсу магістратури

спеціальності «Міжнародні відносини»

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
(м. Київ, Україна)

ФРАНЦІЯ В СТРУКТУРІ НАТО: СТРАТЕГІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ТА ВИКЛИКИ У СФЕРІ БЕЗПЕКИ (ГЕОПОЛІТИЧНИЙ ТА ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТИ)

Міжнародне співробітництво у сфері безпеки стало невід’ємною частиною сучасних міжнародних відносин. Зростання геополітичної нестабільності, тероризму, збройних конфліктів, кіберзагроз та гібридної війни демонструє необхідність механізмів колективної оборони та міжнародних безпекових альянсів, де Організація Північноатлантичного договору (НАТО) займає важливе місце [1, с. 59-63].

Як одна з країн-засновниць НАТО та провідна держава Європи, Франція активно долучена у формування політики безпеки. Розуміння відносин між Францією та НАТО є надзвичайно актуальним для чіткого розуміння майбутнього європейської безпеки та подальшого розвитку альянсу у ХХІ столітті [2, с. 38-40].

Політика Франції щодо НАТО охоплює ключові концепції політики безпеки та оборони, які історично сформувалися у П’ятій Республіці. Під час Холодної війни ці ідеї стали важливою складовою зовнішньополітичної ідентичності країни. Вони поєднують в собі демократичні цінності, підтримку європейської інтеграції, прагнення відігравати важливу роль у глобальній політиці та співпрацю з атлантичними союзниками [3, с. 43].

Важливим етапом у секторі безпеки країни стало повернення Франції до НАТО у 2009 році, про яке оголосив президент Ніколя Саркозі. Рішення було швидким та символізувало початок «нормальних» відносин із США та альянсом. Найбільш помітний результат – збільшення французького персоналу у структурі організації. Військовослужбовці були залучені в різні командування у США, Італії, Бельгії, що допомогло адаптуватися до сучасних умов та викликів, створивши сили, які є більш

гнучкими та мобільними [2, с. 353-355]. Франція стала одним з провідних членів у фінансовому та військовому планах, але наголошує на стратегічній незалежності щодо питань ядерної зброї та прийняття рішень на національному рівні [7, с. 149].

З 2016 року Французька Республіка бере активну участь у посиленні безпеки в країнах Балтії та Польщі у відповідь на незаконне вторгнення Російської Федерації.

Щороку держава надає броньовану техніку, інтегрується у батальйони Латвії та Естонії, здійснює повітряну охорону та залучається у патрулювання AWACS над Східною Європою. На тлі повномасштабного вторгнення Росії в Україну у 2022 р. Франція лише збільшує свій військовий потенціал в регіоні. Країна одна з небагатьох має перевірену у боях зброю, яка затверджена у рамках НАТО та ЄС [6].

Попри складну безпекову ситуацію у Європі важливим питанням для Франції є також проблеми в регіонах Середземного моря та Африки. Французькі політики вважають, що нестабільність у Північній Африці та регіоні Сахель, включаючи тероризм, нелегальну міграцію, політичну нестабільність та збройні конфлікти, безпосередньо впливає на європейську безпеку.

З огляду на це Франція провела кілька військових операцій в африканських країнах і закликала НАТО та європейських союзників приділяти більше уваги викликам безпеки на півдні. Однак деякі члени НАТО вважають російську загрозу у Східній Європі більш нагальною, ніж кризи в африканських країнах чи Середземномор'ї.

Ці розбіжності іноді викликають дискусії всередині НАТО щодо того, на що слід зосередити військові ресурси та політичну увагу. Франція стверджує, що НАТО має застосовувати ширший підхід до безпеки, який враховує загрози як зі Сходу, так і з Півдня. Це відображає стратегічну мету Франції щодо збалансування європейської територіальної оборони з ширшими міжнародними обов'язками у сфері безпеки [5].

На дипломатичному рівні Франція відіграє значну роль у зміцненні співпраці між США та Європою у сфері оборони та безпеки. Країна підтримує ідею, що європейські країни повинні брати на себе більшу відповідальність за власну оборону, продовжуючи при цьому співпрацю з НАТО.

Кілька оборонних програм, створених після 2017 р., такі як PESCO, Європейський оборонний фонд та Європейський фонд миру працюють разом з НАТО, а не проти нього.

Такі ініціативи допомагають країнам покращити власні військові спроможності, інвестувати більше в оборону та стати ефективнішими у вирішенні сучасних викликів у сфері безпеки [6].

Отже, сучасна співпраця Франції та НАТО демонструє важливість колективної безпеки в сучасних міжнародних відносинах.

За останні роки держава зміцнила свої позиції в альянсі, підтримуючи колективні ініціативи, беручи участь у військових операціях та зміцнюючи східний фланг НАТО після вторгнення РФ в Україну. Водночас лідери держави намагаються знаходити баланс у співпраці з Північноатлантичним альянсом та розвитком європейських оборонних можливостей.

Список використаних джерел та літератури:

1. Авер'янов С.В., Ковтун О.Ю. Перспективи європейської та євроатлантичної інтеграції України в контексті оновленої Стратегії національної безпеки США (2025) // *Нотатки сучасної науки. Мультидисциплінарний науковий часопис*. – 2026. – № 36. – С. 59-63.
2. Ціватий В.Г. Медична дипломатія, валеологічна дипломатія і міжнародне медичне право в умовах глобалізаційних змін: світові, європейські і національні стандарти // *«Medfocus»*: науково-аналітичне видання. – 2026. – № 2. – С. 38-40.
3. Chafer T., Godin E. The end of the French exception?: Decline and Revival of the “French Model”. Springer, 2010.
4. Cizel A., Von Hlatky S. From exceptional to special? A reassessment of France–NATO relations since reintegration // *Journal of Transatlantic Studies*. – 2014. № 12 (4). – P. 353-366. DOI: <https://doi.org/10.1080/14794012.2014.962760>
5. Now to keep France engaged in NATO // Ifri. – 2022. – April 2. URL: <https://www.ifri.org/en/external-articles/how-keep-france-engaged-nato>

6. Ministère de l'Europe et des Affaires étrangères // France and NATO | France Diplomatie. 2026. URL: <https://surl.li/kenawt>
7. Vaïsse M., Sebag C. (2010). France and NATO: an history // Politique Étrangère, Hors série. – 2010. – № 5. – P. 139-150. DOI: <https://doi.org/10.3917/pe.hs3.0139>

УДК 327 : 323 : 94 (100)

Ціватий В.Г.,

к. істор. н., доцент
кафедри міжнародних організацій та дипломатичної служби ННІМВ,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
(м. Київ, Україна)

МІЖНАРОДНО-ПОЛІТИЧНА СУБ'ЄКТНІСТЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ І СТРАТЕГІЧНА РЕЗИЛЬЄНТНІСТЬ УКРАЇНИ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН: ГЕОПОЛІТИЧНИЙ АСПЕКТ

Геополітика та геостратегія в 21 ст. набувають особливої актуальності. Адже пошук відповідей на невідкладні питання у сфері міжнародних відносин, ефективна реакція на нові виклики й загрози сьогодення для Європейського Союзу та України – можуть бути успішними саме через інструментарій сучасної дипломатії та інноваційних підходів у галузевій дипломатії [5; 7, с. 33-39].

Міжнародно-політична суб'єктність Європейського Союзу (ЄС) – це здатність об'єднання виступати в статусі самостійного, цілісного та юридично визнаного учасника міжнародних відносин (актор міжнародних відносин). Вона має унікальну гібридну природу, оскільки поєднує риси міжнародної організації та конфедеративної держави.

Стратегічна стійкість (або резильєнтність) України – це комплексна здатність держави й суспільства ефективно протистояти зовнішнім і внутрішнім загрозам, адаптуватися до швидких змін безпекового середовища та швидко відновлюватися. Вона охоплює політико-дипломатичну, військову, економічну, соціальну, енергетичну та кібербезпекову сфери. До факторів стійкості та ключових елементів резильєнтності українського соціуму в європейському та світовому просторах варто віднести першочергово наступне: консолідація суспільства в умовах війни, міжнародна підтримка, енергетична стійкість, фінансування та банківська сфера, військова адаптація та реформування у сфері безпеки та національної оборони, кібербезпека та інновації, технологічні пріоритети, ефективне стратегічне планування. Українська стійкість – це не випадковість, а результат цілеспрямованих реформ та надзвичайних зусиль українського народу, підкріплених підтримкою міжнародних партнерів [6; 7, с. 33-39].

Проблеми забезпечення та ефективного функціонування системи регіональної безпеки та системи національної безпеки держави на сьогодні є вельми актуальними для більшості держав світу в умовах поліцентричного світоустрою 21 ст. В умовах зростання міжнародно-політичної нестабільності у світі, підвищеної політичної конфліктогенності у світовому геополітичному просторі та повномасштабного вторгнення росії в Україну – постають нові виклики й загрози міжнародній безпеці в енергетичній, інформаційній, а особливо – у воєнній сферах [3, с. 851-862].

Стратегічна резильєнтність (стійкість) України та кризова дипломатія 21 ст. є взаємодоповнювальними елементами національної безпеки, що дозволяють державі не лише протистояти гібридним та воєнним загрозам, а й активно формувати міжнародний порядок денний. Стратегічна резильєнтність України – це здатність держави, суспільства та систем життєзабезпечення швидко адаптуватися до шоків, зберігати функціональність під час криз та відновлюватися після них. Система

стресостійкості функціонально спирається на основні кластери: інституціональна стійкість; суспільно-політична солідарність; психологічна і когнітивна гнучкість.

Інституціональна стійкість – це трансформація управлінських моделей і соціальних послуг під вимоги воєнного часу. Суспільно-політична солідарність – це базис національної стійкості, що ґрунтується на єдності громадян, діяльності державних інститутів, народній самоорганізації та громадській дипломатії. Психологічна й когнітивна гнучкість – це здатність населення чинити опір інформаційним операціям, фейкам і дезінформації, що є критичним у 21 ст. [2, с. 27-30].

Воєнна доктрина є основою для підготовки та прийняття воєнно-політичних, воєнно-дипломатичних, геостратегічних, воєнно-стратегічних, воєнно-економічних і військово-технічних рішень, розроблення відповідних концепцій і програм. Власне воєнна доктрина є ідейним стрижнем усієї воєнно-політичної та воєнно-дипломатичної діяльності держави (воєнної політики) як одного із напрямів загальної політики держави, політичних партій, громадських організацій та інституцій. Вона стосується інтересів суспільства і всіх державних структур. Політичні цілі є втіленням нових політичних інтересів. У даному контексті інтерес являє собою певний синтез об'єктивних потреб у застосуванні воєнної сили для забезпечення функціонування влади на певній території чи в певних сферах життєдіяльності. У сфері воєнної політики такий інтерес визначається як воєнно-політичний інтерес. Такі інтереси, як правило, мають загальнонаціональну значимість і відносяться до пріоритетних національних інтересів.

Воєнно-політичні цілі – сукупність поглядів і намірів, що виражають потреби та інтереси учасників воєнно-політичної діяльності. Найчастіше виділяють цілі двох типів – довгострокові, ідеальні (goals), які ще інколи називають стратегічними, і короткострокові, конкретні (objectives), які називають оперативними. Кожна держава має власні воєнно-політичні та воєнно-дипломатичні цілі і визначає їх у різних умовах воєнно-політичної обстановки. Для аналізу і нормування ефективної стратегії воєнної безпеки необхідно максимально повно й об'єктивно оцінювати всю сукупність зовнішніх і внутрішніх чинників, що впливають на її створення й реалізацію [2, с. 27-30]. Сучасна війна є складним суспільно-політичним явищем, що інституціоналізується складовою частиною в загальний політичний і політико-дипломатичний процес, який складається із сукупності взаємозв'язаних періодів, що характеризуються новими геостратегіями і певним геополітичним масштабом (глобальним, регіональним, локальним) і використанням широкого спектра засобів досягнення тих або інших політичних цілей (гібридна війна) [5].

Проте не завжди і не всі політичні цілі можуть бути досягнуті за допомогою «м'яких» невоєнних засобів. Може наступити момент, коли для їх досягнення міжнародні актори продовжують свою політику іншими засобами – агресивну політику. Це служить причиною переходу мирної співпраці в якісно новий стан – війну та неозброєне протистояння, коли політика і дипломатія починає здійснюватися іншими, жорсткими невоєнними засобами і засобами війни. Нові умови кризових ситуацій і міжнародно-політичних конфліктів – відповідно й нові підходи та інструменти. В їх основі – методи вивчення та практичного впровадження математичних, кібернетичних, імітаційних моделей тощо. Міжнародно-політичні конфлікти 21 ст. – це інституціональний кластер, це соціальні конфлікти в глобалізованому соціумі й публічному просторі [4, с. 34-46].

Правомірно зазначає проф. Г.П. Ситник, що «...Загрози державній безпеці зумовлені різними факторами, для системної активізації яких існують різні методи, які передбачають використання інформаційних технологій та масових комунікацій й мають своїм кінцевим наслідком генерування критичних (надзвичайних) ситуацій, особливістю яких є стрімке зростання напруженості між суб'єктами соціальних взаємодій, що призводить до трансформації потенційних небезпек державній безпеці у реальні» [1, с. 327-339].

Disaster diplomacy (кризова дипломатія) та її роль у дипломатичних системах держав 21 ст. – це інноваційна науково-дослідна проблематика для історичних,

політичних і правових досліджень. Зазначена вище проблематика потребує оновленого інструментарію для застосування системного аналізу та відповідної термінології, яка необхідна для виконання наукових завдань. Кризова дипломатія (*disaster diplomacy*) – є специфічною галуззю дипломатії та одним із нових напрямів у теорії дипломатії та теорії міжнародних відносин. Кризова дипломатія (*disaster diplomacy*) – є фактором інституціоналізації політичної конфліктології та одним із об'єднавчих інституціональних векторів у світовій політиці і процесах трансформації сучасної системи міжнародних відносин. Концепт «кризова дипломатія» – це засіб нейтралізації та врегулювання міжнародних конфліктів, воєн і політичних криз 21 ст. [7, с. 33-39].

Отже, в умовах повномасштабного вторгнення росії в Україну та захисту свого суверенітету – Україна визначає свої національні інтереси і пріоритети, шукає шляхи їх захисту, визначає своє місце і роль у регіоні, Європейському Союзі та поліцентричному світі в цілому. У 2026 р. геостратегічні цілі України зосереджені на досягненні військової переваги для завершення війни на вигідних умовах, інтеграції в західні структури безпеки та економічному відновленні в умовах глобальних трансформацій.

Геостратегія держави – це комплексна довгострокова політика, що визначає методи досягнення геополітичних цілей, забезпечення національної безпеки, зміцнення економічної та військової могутності з урахуванням географічного положення. Вона поєднує інтереси держави з просторовими, історичними та ресурсними факторами, виступаючи інструментом реалізації національної стратегії на міжнародній арені. Вирішення цих проблем неможливе без постійного виявлення та аналізу чинників, які впливають на національну безпеку держави і боротьбу з міжнародним актором-загарбником. До основних складових національної безпеки України відноситься воєнна безпека, переговорні практики і кризова дипломатія.

Трансформація сучасної системи міжнародних відносин руйнує колишній міжнародно-політичний світоустрій і посилює геополітичну нестабільність. У цих умовах взаємодія між міжнародно-політичною суб'єктністю Європейського Союзу та стратегічною резильєнтністю (стійкістю) України набуває вирішального геополітичного значення для безпеки всього конгресу європейських держав. Подальше посилення ролі ЄС у багатополлярному (поліцентричному) світі прямо залежить від здатності інституції забезпечити перемогу та відновлення України. Це стане головним іспитом для Брюсселя на здатність бути глобальним лідером (глобальним актором), спроможним захищати власні стратегічні інтереси.

Список використаних джерел та літератури:

1. Ситник Г.П. Інформаційна компонента критичних (надзвичайних) ситуацій у контексті забезпечення державної безпеки // Науковий вісник: Державне управління: науковий журнал. – 2020. – №2(4). – С. 327-339.
2. Ціватий В.Г. Системний аналіз і моделювання в дипломатичних, управлінських і соціально-економічних процесах: міждисциплінарний, інституціональний і теоретико-методологічний дискурси // Системний аналіз в управлінні: міждисциплінарні дослідження: збірник наукових праць. Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. – Київ: Ореол-Сервіс, 2022. – Випуск IV (4). – С. 27-30.
3. Ціватий В.Г. Стратегічне планування та інституціональний розвиток моделей дипломатії XXI століття // Україна дипломатична. Науковий щорічник. – Київ: ГДІП, 2024. – Вип. 25 (XXV). – С. 851-862.
4. Ціватий В.Г. Культурні, кроскультурні та креативні індустрії як інноваційна складова сучасного публічного простору, колективної ідентичності й міжнародної комунікації: політико-дипломатичний і соціологічний аспекти // Креативні підходи у сучасних наукових дослідженнях: моногр. – Харків: СГ НТМ «Новий курс», 2026. – С. 34-46.
5. Kapitonenko M. International Relations Theory. – London and New York: Routledge is an imprint of the Taylor & Francis Group, an informa business, 2022. – 205 p.
6. Modern Diplomacy in Practice. Robert Hutchings, Jeremi Suri. – Paris, 2020. – 260 p.
7. Tsivaty V. The Transformation of the World Order in the 21st Century and its Impact on the Life of Ukrainian Society: International Political, Geopolitical and Diplomatic Aspects // Трансформація світового порядку в XXI столітті та її вплив на життя українського суспільства: зб. наук. праць. – Харків: Право, 2025. – С. 33-39.

Чайка В.В.,

аспірантка кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики
факультету політичних наук,
Чорноморський національний університет імені Петра Могили
(м. Миколаїв, Україна)

КЛІМАТИЧНІ ЗМІНИ В АРКТИЧНОМУ РЕГІОНІ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ТРАНСФОРМАЦІЮ БЕЗПЕКОВОЇ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Арктичний регіон дедалі більше привертає увагу міжнародної спільноти, перетворюючись на один із ключових просторів сучасної геополітики. Стрімкі кліматичні зміни, що відбуваються в Арктиці, мають не лише екологічні наслідки, а й суттєво впливають на економічні, геополітичні та безпекові процеси як на регіональному, так і на глобальному рівнях. У зв'язку з цим особливою актуальності набуває дослідження впливу кліматичних змін в Арктичному регіоні на трансформацію безпекової політики Європейського Союзу.

Кліматичні зміни є одним із ключових чинників трансформації Арктичного регіону. Наразі відомо, що щорічне потепління в Арктичному регіоні, більш ніж удвічі перевищує середньосвітовий показник. Це відбувається у тому числі завдяки природному явищу альbedo – зі скороченням площі льодового покриву поверхні океану поглинає більше сонячної енергії, що додатково прискорює нагрівання [5]. У свою чергу це призводить до танення льодовиків, скорочення площі морського льоду, деградації екосистем та зміни природних умов Арктичного регіону.

Варто зазначити, що Норвезький центр кліматичних послуг прогнозує для Шпіцбергену такі зміни клімату на 2071–2100 роки, як підвищення температури повітря; збільшення річної кількості опадів, збільшення частоти та інтенсивності проливних дощів; та збільшення частоти багатьох видів лавин та зсувів [4, с. 4]. Такі процеси створюють нові виклики не лише для навколишнього середовища, а й для системи управління ризиками та забезпечення кліматичної безпеки в Європі загалом.

За останні майже сорок років площі льоду в Арктиці скоротилися майже удвічі (з 7,05 млн кв. км у 1981 році до 3,92 млн кв. км у 2020 році) [13]. Одним із наслідків цього процесу є відкриття нових морських шляхів та формування перспектив Трансарктичного транспортного маршруту [7]. Функціонування такого маршруту значно скорочує час перевезень Європою та Азією, що у свою чергу суттєво змінює сучасну систему міжнародної торгівлі та посилює значення Арктичного регіону для Європейського Союзу. Дедалі більшого значення набуває питання захисту морських комунікацій і забезпечення стабільності транспортних маршрутів для європейської безпекової політики.

Із розвитком нових морських шляхів зростає інтерес і до покладів природних ресурсів в Арктичному регіоні. Арктика є багатим регіоном з точки зору природних ресурсів, зокрема нафти, газу, рудних копалин та рибних запасів. За оцінками Геологічної служби США до 22% світових запасів нафти та газу можуть бути розташовані саме під водами Арктики [16]. Значний стратегічний інтерес також становлять запаси прісної води Гренландії, які оцінюються приблизно у 10% світових ресурсів [11].

Процеси пов'язані зі кліматичними змінами в Арктичному регіоні також впливають на енергетичну безпеку країн Північної Європи. У Швеції, наприклад, налічується понад 1900 гідроелектростанцій, які виробляють близько 50% від загального обсягу електроенергії країни, що робить її найбільшим виробником гідроенергії в ЄС та шостим у світі [2]. Швеція продовжує інвестувати у дослідження та вдосконалення технологій, щоб зберегти лідерство у сфері гідро- енергетики та зробити свій внесок у боротьбу зі змінами клімату. У Норвегії також на гідроенергетику припадає понад половина виробленої електроенергії [3]. Зміни клімату можуть суттєво

вплинути на рівень опадів і річкові потоки, що ставить під загрозу стабільність генерації електроенергії і виводить на новий рівень необхідність адаптації гідроенергетики до нових кліматичних умов. У контексті ЄС, це створює додаткові виклики для енергетичної стійкості та актуалізує необхідність адаптації енергетичної політики до нових кліматичних умов.

Не менш важливим аспектом є мілітаризація Арктичного регіону, яка суттєво впливає на трансформацію безпекової політики Європейського Союзу. Протягом останніх років спостерігається нарощування військової інфраструктури, модернізація арктичних баз, збільшення кількості військових навчань та посилення контролю над стратегічно важливими територіями. Особливе занепокоєння викликає активність російської федерації в Арктиці, яка супроводжується розширенням військових об'єктів та зміцненням арктичного угруповання військ. Концепція зовнішньої політики росії 2023 року – стратегічний документ, в якому Арктика займає друге місце серед пріоритетних регіонів після так званого «близького зарубіжжя». У Концепції зазначається, що пріоритетну увагу Росія приділятиме «нейтралізації курсу недружніх держав на мілітаризацію регіону та обмеження можливостей росії для реалізації її суверенних прав в Арктичній зоні російської федерації», а також налагодженню взаємовигідного співробітництва з неарктичними державами, які «проводять конструктивну політику щодо росії та зацікавлені у здійсненні міжнародної діяльності в Арктиці, включно з інфраструктурним розвитком Північного морського шляху» [1].

Вздовж Північного морського шляху між Беринговою і Карською протоками Росія почала перевищувати свої повноваження, надані Конвенцією ООН з морського права (UNCLOS), висувуючи надмірні вимоги до іноземних суден, що прямують цим маршрутом, і погрожує силою суднам, які не дотримуються російських правил [15]. Крім того, Москва розширює патрулювання арктичних вод стратегічними бомбардувальниками, проводить масштабні військові навчання та відпрацьовує сценарії боєз'їзків у складних кліматичних умовах. Зокрема, у 2021 році відбулися військові навчання «Умка-21», що продемонстрували можливості для розгортання стратегічних сил у регіоні [6]. У 2023 р. Росія з Китаєм вперше провели спільні операції в Арктиці, які включали патрулювання в Беринговому морі та спільні бомбардувальні патрулі поблизу Аляски, що змусило США та Канаду підняти в повітря свої винищувачі для демонстрації оборони [12].

У відповідь країни НАТО та держави Північної Європи посилюють співпрацю у сфері оборони та безпеки. Особливого значення цьому процесу надало приєднання Фінляндії у 2023 р. та Швеції у 2024 р. до Альянсу, що суттєво змінило безпекову архітектуру Північної Європи та Арктичного регіону [10; 14].

Таким чином, із віддаленого периферійного простору, Арктичний регіон поступово перетворюється на один із ключових геополітичних центрів сучасного світу, де екологічні процеси дедалі тісніше переплітаються з питаннями міжнародної та європейської безпеки.

Через посилення процесів, пов'язаних із кліматичними змінами, особливо у Арктичному регіоні, Європейський Союз був змушений переосмислити свої підходи до питань безпеки. Важливим кроком у цьому стало прийняття Європейського зеленого курсу (The European Green Deal) у 2019 р. Зелений курс має на меті досягнення кліматичної нейтральності до 2050 року як стратегічну мету ЄС [9]. Паралельно, зміна клімату почала розглядатися не лише як екологічна проблема, а й як чинник, здатний загострювати існуючі безпекові загрози. У цьому контексті Арктичний регіон розглядається ЄС як один із ключових просторів, де наслідки зміни клімату безпосередньо трансформують безпекове середовище та вимагають розробки нових механізмів реагування на екологічні та геополітичні виклики.

Треба зазначити, що практичним відображенням інтеграції кліматичного виміру до безпекової політики Європейського Союзу стала Арктична стратегія ЄС «A stronger EU engagement for a peaceful, sustainable and prosperous Arctic» 2021 року [8]. Документ визначив пріоритетні завдання ЄС у Арктичному регіоні. Стратегія визначає три основні пріоритети політики ЄС у регіоні: збереження Арктики як простору мирного

міжнародного співробітництва; боротьба зі зміною клімату та захист навколишнього середовища; забезпечення сталого соціально-економічного розвитку арктичних територій. Особлива увага приділяється скороченню негативних наслідків кліматичних змін, розвитку наукових досліджень, екологічного моніторингу та міжнародної співпраці у сфері охорони довкілля.

Водночас стрімкі зміни безпекового середовища після 2021 р. свідчать про необхідність подальшого оновлення арктичної політики Європейського Союзу. Повномасштабне вторгнення російської федерації в Україну у 2022 р., призупинення значної частини діяльності Арктичної ради, посилення мілітаризації Арктичного регіону, розширення співпраці росії та Китаю в Арктиці, а також вступ Фінляндії та Швеції до НАТО суттєво змінили геополітичні умови розвитку регіону. За таких обставин дедалі актуальнішим стає питання розробки оновленого стратегічного підходу ЄС до Арктики, який би враховував не лише екологічні та кліматичні виклики, а й нові безпекові загрози, що постали перед Європейським Союзом унаслідок трансформації міжнародного середовища.

У цьому контексті особливого значення набуває роль нордичних країн, які мають значний досвід у сфері екологічного врядування, адаптації до кліматичних змін та забезпечення сталого використання природних ресурсів. Данія, Фінляндія, Швеція, Норвегія та Ісландія традиційно виступають ініціаторами природоохоронних проєктів, кліматичних досліджень і міжнародної екологічної кооперації в Арктиці. Саме тому їхній практичний досвід та наукові напрацювання можуть стати важливою основою для розробки оновленої арктичної стратегії Європейського Союзу.

Отже, кліматичні зміни в Арктичному регіоні виходять далеко за межі екологічної проблематики та дедалі більше впливають на безпекове середовище Європейського Союзу. Танення льодовиків, відкриття нових транспортних маршрутів, загострення конкуренції за природні ресурси та посилення мілітаризації Арктики формують нові виклики для європейської безпеки. У відповідь ЄС інтегрує кліматичний вимір до безпекової політики, посилює увагу до Арктики та розвиває співпрацю з нордичними державами. За сучасних умов особливої актуальності набуває оновлення арктичної стратегії Європейського Союзу з урахуванням нових геополітичних реалій та безпекових викликів.

Список використаних джерел та літератури:

1. Воротилова І.С. Арктична безпека: міжнародні фактори стабільності та виклики для регіональних акторів // Політикус. – 2025. – № 2. – С. 30-35. DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2025-2.30>
2. Гідроенергетика Швеції: використання енергії води для сталого майбутнього // Укргідроенерго. – 2023. – 4 липня. URL: https://uhe.gov.ua/media_tsentr/novyny/hidroenerhetyka-shvetsiyi-vykorystannya-enerhiyi-vody-dlya-staloho-maybutnoho
3. Найбільше у світі джерело зеленої енергії швидко випаровується. Що може врятувати гідроенергетику // Forbes Ukraine. – 2022. – 17 серпня. URL: <https://forbes.ua/svit/naybilshe-u-sviti-dzherelo-zelenoi-energii-shvidko-viparovuetsya-shcho-mozhe-vryatuvati-gidroenergetiku-rozbir-bloomberg-26102022-9313>
4. Павко Я.А. Міжнародно-правове регулювання співробітництва держав в Арктиці: дис.... канд. юрид. наук: 12.00.11. – Київ, 2017. – 260 с.
5. AMAP. Arctic Climate Change Update 2021: Key Trends and Impacts. – Oslo: Arctic Monitoring and Assessment Programme (AMAP), 2021. – 148 p. URL: <https://www.amap.no/documents/doc/arctic-climate-change-update-2021-key-trends-and-impacts.-summary-for-policy-makers/3508>
6. Arctic Exercise Umka-2021 shows Russian SSBN can deliver massive strike // Naval News. – 2021. URL: <https://www.navalnews.com/naval-news/2021/04/arctic-exercise-umka-2021-shows-russian-ssbn-can-deliver-massive-strike/>
7. Arctic Shipping Routes // PolarRES. URL: <https://polarres.eu/impacts/shipping/>
8. European Commission; High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy. A stronger EU engagement for a peaceful, sustainable and prosperous Arctic : Joint Communication to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social

- Committee and the Committee of the Regions JOIN(2021) 27 final. – Brussels, 2021. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=JOIN%3A2021%3A27%3AFIN>
9. European Commission. The European Green Deal : Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions COM(2019) 640 final. – Brussels, 2019. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52019DC0640>
 10. Finland becomes 31st member of NATO // NATO. – 2023. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_212591.htm
 11. National Snow and Ice Data Center. Greenland Ice Sheet Today. URL: <https://nsidc.org/learn/parts-cryosphere/ice-sheets/greenland-ice-sheet-today>.
 12. Russia and China conducting joint Arctic operations for first time, Coast Guard says // Stars and Stripes. URL: https://www.stripes.com/branches/coast_guard/2024-11-14/coast-guard-arctic-icebreakers-russia-china-15849293.html
 13. Sea ice cover for September 2020 // Copernicus Climate Change Service. – 2020. URL: <https://climate.copernicus.eu/sea-ice-cover-september-2020>
 14. Sweden joins NATO as 32nd Ally // NATO. – 2024. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_223446.htm
 15. U.S. Department of Defense. 2024 Department of Defense Arctic Strategy // Washington. – 2024. URL: <https://media.defense.gov/2024/Jul/22/2003507411/-1/-1/o/DOD-ARCTIC-STRATEGY-2024.PDF>
 16. U.S. Geological Survey. Circum-Arctic Resource Appraisal: Estimates of Undiscovered Oil and Gas North of the Arctic Circle // Reston. – 2008. URL: <https://pubs.usgs.gov/fs/2008/3049/>

УДК 327.39 (4-6ЄС) : 327.5

Четверікова В.І.,

студентка 2 курсу

факультету права та міжнародних відносин,
Національний університет «Київський авіаційний інститут»
(м. Київ, Україна)

Ялі М.Х.,

к. політ. н., старший науковий співробітник,
доцент кафедри міжнародних відносин та стратегічних студій,
Національний університет «Київський авіаційний інститут»
(м. Київ, Україна)

СТРАТЕГІЧНА АВТОНОМІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ГЛОБАЛЬНОЇ СИСТЕМИ БЕЗПЕКИ

Європейські держави, враховуючи свої географічні та демографічні обмеження, вже не можуть самостійно конкурувати з такими глобальними гравцями як США, Китай і Російська Федерація. Для збереження впливу на міжнародній арені Європа повинна діяти як консолідоване утворення, здатне приймати оперативні та ефективні рішення. Зростання загроз з боку Москви та посилення сумнівів у надійності США як союзника сприяли популяризації ідеї стратегічної автономії Європейського Союзу. Ця концепція передбачає зменшення залежності від зовнішніх гарантів безпеки та створення власних ефективних оборонних механізмів. Криза старих механізмів та зовнішні виклики. Безпекова політика ЄС є складним явищем, оскільки відображає синтез інтересів усіх країн-членів. Протягом тривалого часу Європейський Союз спирався переважно на «м'яку силу» та дипломатію, тоді як питання територіальної оборони залишалися у компетенції Організації Північноатлантичного договору (НАТО) [1].

Однак архітектура сучасної європейської безпеки зіткнулася з низкою критичних викликів:

1) Інституційна паралізованість ЄС: У рамках Спільної політики безпеки та оборони (СПБО) рішення щодо більшості питань приймаються винятково консенсусом. Потреба проводити наради та досягати згоди між усіма 27 країнами-членами може затягувати процес прийняття рішень або взагалі перешкоджати їхньому ухваленню.

2) Залежність від рішень у Вашингтоні: США відіграють вагомий роль у діяльності НАТО, що займає суттєве місце в гарантуванні європейської безпеки. Проте непередбачуваність сучасної зовнішньої політики США та посилення ізоляціоністських настроїв серед американських політиків ставлять під сумнів здатність Вашингтону захистити союзників.

3) Російсько-китайський тандем: Загроза з боку Кремля стає дедалі реальнішою, про що свідчать спроби Росії переглянути статус-кво в Європі. Водночас Китай у європейських стратегіях розглядається як «системний суперник».

Ігнорування зазначених загроз або сподівання на ефективність застарілих механізмів стримування є стратегічно необґрунтованим. Очікування окремих політиків, зокрема у США, щодо можливості відокремлення Росії від Китаю не відповідають реальності, оскільки Москва має критичну економічну та технологічну залежність від Пекіна. Це робить російсько-китайський тандем довгостроковою загрозою для Заходу.

Фактор США: Зміна геополітичних пріоритетів та криза довіри в НАТО. Північноатлантичний альянс наразі перебуває у стані гострої системної кризи, що зумовлена глибокою недовірою всередині союзу та потенційною загрозою агресії проти європейських країн. Виникнення суперечностей у відносинах між Брюсселем і Вашингтоном суттєво вплинуло на популяризацію ідей щодо необхідності автономії ЄС [1].

З початку президентства Дональда Трампа зовнішньополітичні пріоритети Вашингтона змістилися у бік протистояння з Пекіном, що викликало у Брюсселі перші сумніви щодо надійності США. Зміна адміністрації та прихід до влади Джоєфа Байдена не призвели до суттєвих змін, оскільки зовнішньополітична активність залишилася зосередженою на Індो-Тихоокеанському регіоні. Створення у вересні 2021 р. альянсу AUKUS посилює підозри в Європі щодо остаточної переорієнтації США на суперництво з Піднебесною.

На сьогодні Сполучені Штати частково переходять до моделі лояльної залежності інших країн, де відносини можуть визначатися не лише спільними цінностями. Негативний фон взаємної недовіри породив сумніви щодо безумовного виконання статті 5 Вашингтонського договору. Якщо Вашингтон дійде висновку, що не може утримувати два фронти (європейський та азійський), він може мінімізувати свою військову участь у Європі. «НАТО змушене на ходу перетворюватися з бюрократичного політичного клубу на боездатну військову машину, здатну вести велику війну».

Експертні сценарії розвитку НАТО [1]:

1) Європеїзація НАТО – ймовірність висока. США залишають за собою лише роль зовнішнього модератора, а європейські країни беруть на себе 100% забезпечення операцій.

2) Адаптоване НАТО – ймовірність висока. Збереження лідерства США, але з вимогою радикального збільшення оборонних витрат країнами ЄС.

3) Глобалізація НАТО – ймовірність нижче середньої. Перетворення Альянсу на глобальний союз для протистояння «стороні зла» (Китаю, Росії, Ірану, КНДР)

4) Двосторонні союзи – ймовірність середня. Можливий демонтаж НАТО як колективної структури та заміна її мережею двосторонніх пактів (наприклад, між Польщею, Великою Британією, країнами Балтії та Україною).

Концепція «Стратегічної автономії» ЄС: Від декларацій до практики. Європа не лише усвідомила необхідність власної стратегічної безпекової автономії, але й почала робити перші кроки на цьому шляху. Ця концепція орієнтована на зменшення залежності ЄС від ресурсів та можливостей НАТО і створення власних механізмів для планування військових операцій [1].

Важливим етапом розвитку стало створення Постійного структурованого

співробітництва (PESCO) та Європейського оборонного фонду у 2017 р. Однак найбільш амбітними є нові ініціативи:

1) «Стратегічний компас» ЄС: Документ передбачає створення до 2025 р. «Сил швидкого реагування» чисельністю 5000 осіб. Також він прагне спростити застосування статті 44 Договору про ЄС, щоб дозволити «коаліції зацікавлених держав» діяти від імені ЄС без згоди всіх 27 країн.

2) План «Готовність 2030» (Біла книга європейської оборони): 19 березня Єврокомісія представила план, який передбачає витрати обсягом понад 800 мільярдів євро.

3) Інструмент SAFE: Європейська Комісія залучить до 150 мільярдів євро на ринках капіталу для надання кредитів країнам-членам на спільні закупівлі оборонної продукції [2].

Попри амбітність, ідея повної автономії ЄС або створення окремої «європейської армії» залишається контроверсійною. Франція найбільше з усіх країн зацікавлена в розвитку об'єднання як гегемона та має скептичне ставлення до трансатлантичних відносин. Натомість країни Східної Європи (Польща, країни Балтії) не погодяться відмовитися від гарантій НАТО через побоювання дублювання функцій Альянсу.

Тому найсприятливішим для формування стійкої архітектури є «комбінований підхід», за якого ЄС нарощує внутрішні потужності, а НАТО залишається гарантом територіальної цілісності. Безпекова стратегія в країнах ЄС виступає не лише політичним орієнтиром, а й дієвим інструментом, який пов'язаний з бюджетним процесом і визначає пріоритети розподілу ресурсів [3].

Роль України у новій архітектурі європейської безпеки. Україна займає центральне місце в Європі з географічної, політичної та ціннісної точок зору. Швидке та масштабне нарощування російських військ і подальша війна засвідчили, що відсутність рішучої підтримки України становить пряму загрозу для самого Європейського Союзу. Захист європейських інтересів неможливий без інтеграції українського оборонного потенціалу [1].

Європейський Союз має інвестувати у безпеку континенту, одночасно продовжуючи підтримку України. Біла книга європейської оборони прямо передбачає підтримку України шляхом збільшення військової допомоги та поглиблення інтеграції європейської й української оборонної промисловості. Інструмент SAFE дозволить країнам-кандидатам на вступ до ЄС брати участь у спільних закупівлях [2].

Для України питання ефективного безпекового планування є першочерговим. Однак українська Стратегія національної безпеки (2020 р.) демонструє суттєві обмеження:

1) вона визначає загрози та євроатлантичний курс, але її функція залишається переважно концептуальною;

2) на відміну від європейських документів, вона не супроводжується інтегрованим планом дій і лише обмежено пов'язана з бюджетним процесом;

3) в Україні стратегія виступає передусім політичною декларацією, що обмежує здатність ефективно реагувати на виклики.

Україні необхідно перейняти європейський підхід, де стратегії доповнюються планами дій, механізмами моніторингу та чітко підкріплюються бюджетами. Україна вже сьогодні повинна будувати дві паралельні моделі: інтеграцію у колективні безпекові структури Заходу та укладання системи багатосторонніх або двосторонніх оборонних союзів [3].

Отже, політика безпеки ЄС переживає історичний період трансформацій. Ілюзії щодо можливості умиротворення агресорів через торгівлю остаточно зруйновані. Враховуючи нестабільність американської зовнішньої політики та довгострокову загрозу з боку китайсько-російського альянсу, Європа не має іншого вибору, окрім як консолідуватися та нарощувати власні оборонні потужності.

Розвиток стратегічної автономії ЄС не має означати ліквідації чи конкуренції з НАТО. Це радше необхідність європейських країн взяти на себе відповідальність за власну безпеку, реформувавши застарілі механізми ухвалення рішень (зокрема,

шляхом відходу від принципу абсолютного консенсусу). Україна в цьому процесі виступає не лише отримувачем допомоги, а й ключовим безпековим щитом та невід'ємною складовою майбутнього загальноєвропейського оборонно-промислового комплексу. Успіх цієї трансформації залежатиме від здатності держав-членів подолати внутрішні суперечності та діяти як єдиний глобальний гравець.

Список використаних джерел та літератури:

1. Черниш А. Трансформація політики безпеки ЄС: збільшення автономії чи збереження пріоритету НАТО? // Аналітичний центр ADASTRA. – 2022. URL: <https://adastra.org.ua/blog/transformaciya-politiki-bezpeki-yes-zbilshennya-avtonomiyi-chi-zberezheniya-prioritetu-nato>
2. ЄС розробив оборонну політику на наступне п'ятиріччя: що собою являє стратегія // TEXTY.ORG.UA. – 2025. – 20 березня. URL: <https://texty.org.ua/fragments/114719/yes-rozrobyv-oboronnu-polityku-na-nastupne-pyatyrichchya-sho-soboyu-yavlyaye-stratehiya>
3. Безпекове стратегування в ЄС і як його запровадити в Україні // Центр економічної стратегії. – 2026. – 31 березня. URL: <https://ces.org.ua/security-strategy-in-the-eu-and-how-to-implement-it-in-ukraine>

ЕКОНОМІЧНА, ТЕХНОЛОГІЧНА, КІБЕР- ТА ЕНЕРГЕТИЧНА СТІЙКІСТЬ ЄС В УМОВАХ ГІБРИДНИХ ЗАГРОЗ

УДК 004.056 : 005.32

Балугян Д.В.,
здобувачка (другого) магістерського рівня вищої освіти
спеціальності Д3 «Менеджмент»,
Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»
(м. Харків, Україна)

Маковоз О.С.,
д.е.н., професор кафедри менеджменту
Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»
(м. Харків, Україна)

ЛЮДСЬКИЙ ФАКТОР ЯК ДЕТЕРМІНАНТА КІБЕРСТІЙКОСТІ ОРГАНІЗАЦІЙ В УМОВАХ ЕСКАЛАЦІЇ СУЧАСНИХ КІБЕРЗАГРОЗ

Ескалація кіберзагроз у глобальному цифровому просторі актуалізує питання технічного захисту компаній та внутрішньої організаційної готовності до протидії кіберзагрозам. Одним із ключових факторів забезпечення кіберстійкості є людський фактор. Дослідження все більше зосереджуються на ключових людських факторах, що сприяють ризикам кібербезпеки, таких як обізнаність користувачів, довіра, сприйняття конфіденційності та когнітивні упередження [2, с. 119]. Саме персонал щоденно взаємодіє з корпоративними цифровими системами, здійснює доступ до внутрішніх ресурсів та приймає рішення, від яких залежить рівень кібербезпеки організації. Недостатня обізнаність, необережність, надмірна довіра або нехтування правилами цифрової безпеки можуть створювати вразливості в системі, навіть за наявності сучасного технічного захисту.

За даними IBM Cost of a Data Breach Report 2025, середня глобальна вартість витоку даних становить 4,44 млн доларів США [1, с. 7]. При цьому кожен четвертий злом спричинений людською помилкою – 26% від усіх зафіксованих інцидентів [1, с. 19]. До того ж фішинг залишався одним із найпоширеніших типів кібератак і становив близько 16% усіх інцидентів, при цьому завдаючи значних фінансових втрат, які в середньому оцінюються у 4,8 млн доларів США на випадок [1, с. 17]. Генеративний штучний інтелект суттєво низив поріг входу для зловмисників: час на створення переконливого фішингового листа скоротився з 16 годин до приблизно 5 хвилин [1, с. 7]. У результаті працівники все частіше стикаються не з очевидно підозрілими

повідомленнями, а з реалістично імітованою комунікацією від імені керівника або колег. За даними Verizon Data Breach Investigations Report 2025, близько 60% кіберінцидентів були зумовлені людським фактором [3, с. 11]. Це свідчить про те, що яким би надійним не був технічний захист, він лишається уразливим за відсутності сформованої культури кібербезпеки та готовності персоналу до реагування на кіберзагрози.

У зазначених умовах ключовим напрямом підвищення кіберстійкості стає формування внутрішньої культури кібербезпеки в компанії. Одним із дієвих інструментів формування культури кібербезпеки вистають наочні регулярні навчальні симуляції фішингових атак. Саме через практику відповіді на фішингові атаки персонал компаній поступово отримує навички щодо уваги та алгоритмів роботи щодо підозрілих повідомлень і перевірки їх перед подальшими діями. Доповненням до таких тренувань та інших подібних заходів може стати пояснення працівникам їхньої практичної мети та можливих наслідків порушення правил безпеки. Коли співробітники розуміють, що навіть одна необережна дія може призвести до витоку даних, вони будуть більш уважно ставитися до підозрілої інформації та свідоміше дотримуватися встановлених правил.

На додаток доцільно використовувати принцип «нульової довіри». Його суть зводиться до простого правила. Будь-який терміновий запит щодо доступу до даних чи проведення фінансових операцій, навіть якщо це надходить від імені керівника, не повинен виконуватися без підтвердження через інший канал зв'язку. Співробітник щоразу має зв'язуватися з відправником за допомогою телефонного дзвінка або особистої розмови і лише тоді реагувати на запит. Такий підхід забезпечує додатковий рівень контролю та знижує ризики компрометації інформаційних ресурсів організації.

Наведені дані показують, що людський фактор є однією з причин виникнення кіберінцидентів у компаніях. Навіть за наявності сучасних технічних засобів захисту рівень безпеки значною мірою залежить від того, наскільки працівники обізнані з можливими загрозами та чи дотримуються базових правил цифрової безпеки. Особливо це актуалізується в умовах розвитку технологій штучного інтелекту, які дозволяють створювати все більш переконливі фішингові повідомлення. Тому підвищення кіберстійкості потребує не лише технічних рішень, а й системної роботи з персоналом. Ключову роль відіграють навчання, симуляції кіберзагроз і розвиток внутрішньої культури безпеки, що сформує у працівників звичку перевіряти інформацію та дотримуватися встановлених правил.

Список використаних джерел та літератури:

1. Cost of a Data Breach Report 2025 // IBM. – 2025.
URL: https://www.bakerdonelson.com/webfiles/Publications/20250822_Cost-of-a-Data-Breach-Report-2025.pdf
2. Khadka K., Ullah A.B. Human factors in cybersecurity: an interdisciplinary review and framework proposal // International Journal of Information Security. – 2025. – Т. 24. – №. 3. – Р. 119.
3. 2025 Data Breach Investigations Report // Verizon. – 2025.
URL: <https://www.verizon.com/business/resources/reports/2025-dbir-data-breach-investigations-report.pdf>

Блінова Г.,

студентка 1 курсу магістратури
спеціальності В11.01 спеціальність українська мова та література,
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова
(м. Одеса, Україна)

Ковалевська Т.Ю.,

д. філол. н., професор кафедри української мови та мовної підготовки іноземців,
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова
(м. Одеса, Україна)

ГЕНДЕРНІ МАРКЕРИ У СТАТТЯХ ПРО ЕММАНУЕЛЯ МАКРОНА ТА МАРІН ЛЕ ПЕН: МІЛТОН-МОДЕЛЬ У МЕХАНІЗМАХ МАНІПУЛЯЦІЇ

Передвиборчий дискурс є важливим інструментом формування громадської думки та політичних уподобань виборців. У сучасному медіапросторі значну роль у процесах політичної комунікації відіграють не лише прямі оцінки кандидатів, а й приховані механізми впливу, що реалізуються через мовні конструкції, фрейми та гендерні маркери. Особливо помітною ця тенденція стала під час президентської кампанії у Франції 2022 р., коли медіа активно використовували гендерні характеристики для створення певних образів кандидатів. Обидва головні претенденти на посаду президента – Еммануель Макрон і Марін Ле Пен – репрезентувалися через різні гендерні ролі та стереотипи, що сприяло формуванню специфічного сприйняття їхніх особистостей і політичних програм електоратом. Аналіз публікацій французьких видань свідчить про систематичне застосування елементів лінгвістичного програмування та Мілтон-моделі для створення гендерно-забарвленого образу кандидатів у медіа.

У матеріалах, присвячених Еммануелю Макрону, переважали мовні маркери, пов'язані з його відносно молодим віком, інтелектуальним іміджем та нетрадиційною для політичного лідера моделлю маскуліності. Журналісти нерідко використовували лексеми та метафори, що акцентували увагу на його зовнішності, стилі поведінки та комунікативних особливостях. Особливу роль у висвітленні діяльності Макрона відігравали пресупозиції та номіналізації, що належать до ключових інструментів Мілтон-моделі. Вони дозволяли журналістам імпліцитно закладати оцінні судження без прямого їх висловлення. Наприклад, конструкції на зразок «можливо, йому бракує рішучості» або «його політика примирення» містять приховане припущення щодо недостатньої жорсткості кандидата. У публікаціях простежувалися пом'якшуючі патерни («його голос звучав як заклик до примирення»), уніфікаційні патерни («він прагне об'єднати країну», «намагається знайти компроміс») та патерни невизначеності, які створювали простір для інтерпретації й водночас формували враження про неоднозначність та гнучкість політичного образу. Такі мовні стратегії сприяли конструюванню образу політика, який асоціюється з дипломатичністю та поміркованістю, але може сприйматися як недостатньо рішучий у кризових ситуаціях [1]. Його прагнення примирити ліві та праві політичні партії характеризувалося як «інфантильне» та «відірване від реальності», а його політика описується як така, що не є спрямованою на добробут французького народу і не знаходить підтримки навіть серед однопартійців [3].

Натомість висвітлення Марін Ле Пен характеризувалося використанням іншого набору гендерних маркерів. У статтях журналісти часто наголошували на її гендерній ідентичності, використовуючи означення «жінка», «мати», «дочка Жан-Марі Ле Пен». Подібні характеристики підкреслювали її належність до традиційної жіночої ролі, прив'язку до репутації батька, проте водночас поєднувалися з описом політичної жорсткості, радикальних позицій та націоналістичної риторики. Така комбінація

створювала для політичині маскулінний образ, оскільки в масовій свідомості традиційна фемінність часто не узгоджується з образом сильного й безкомпромісного політичного лідера. Важливим інструментом формування образу Ле Пен були порівняльні конструкції, які зіставляли її з політиками-чоловіками або з її батьком [2].

Формування на кшталт «на відміну від батька» чи «якби це був чоловік» виконували функцію підсилення її статусу як виняткового явища у політичному просторі. Такі порівняння не лише акцентували увагу на гендерній специфіці кандидати, а й створювали приховане протиставлення між «нормою» та «відхиленням від норми». Додатково використовувалися номіналізації «жорсткість», «радикалізм», «націоналізм», які в поєднанні з жіночим образом формували враження про певну невідповідність між соціально очікуваними гендерними ролями та політичною поведінкою кандидати [6]. Окрім цього, політика Ле Пен часто фокусується на ідеї «катастрофічності» – звертаючись до майбутнього країни, вона та її партія неодноразово говорять про занепад не тільки Франції, але й усього ЄС, а також про те, що теперішній політичний напрямок потребує термінових змін, інакше буде вже занадто пізно [7; 10].

Проведений аналіз демонструє, що у матеріалах про обох кандидатів активно застосовувалися мовні прийоми, описані в межах Мілтон-моделі нейролінгвістичного програмування. Серед них особливе місце посідали узагальнення, пропуски інформації, пресупозиції, номіналізації та конструкції невизначеності. Вони забезпечували можливість непрямого впливу на аудиторію шляхом формування певних когнітивних схем сприйняття політичних діячів.

Отже, гендерні маркери у французькому передвиборчому дискурсі 2022 р. виконували функцію прихованого програмування виборця та виступали важливим інструментом маніпулятивного впливу. Вони не лише сприяли поляризації сприйняття кандидатів і посиленню емоційної реакції аудиторії, а й відтворювали усталені соціокультурні уявлення про чоловіче та жіноче політичне лідерство, змінюючи, втім, гендерні образи кандидатів – «фемінність» Макрона супроти «маскулінності» Ле Пен. Результати дослідження свідчать, що поєднання гендерних конструктів із механізмами лінгвістичного програмування створює ефективний інструментарій впливу на масову свідомість, який активно використовується сучасними медіа в умовах політичної конкуренції, інформаційних війн та гібридних загроз. Подальше вивчення таких механізмів є важливим для розуміння процесів формування політичної реальності та критичного аналізу медіадискурсу, а також виявлення потенційних загроз чи методів маніпуляції аудиторією, які можуть становити небезпеку для споживачів медіа чи бути методом індоктринації у ті чи інші ідеології.

Список використаних джерел та літератури:

1. Emmanuel Macron, un président «hors-sol» ? Au gouvernement, les langues se délient // Gala. – 2023. URL: https://www.gala.fr/l_actu/news_de_stars/emmanuel-macron-un-president-hors-sol-au-gouvernement-les-langues-se-delient_511719
2. Face au désordre, Le Pen veut rendre la France à la France // Public Sénat. – 2017. URL: <https://www.publicsenat.fr/actualites/non-classe/face-au-desordre-le-pen-veut-rendre-la-france-a-la-france-57373>
3. Hidalgo: «Macron n'est pas un candidat de gauche» // Public Sénat. – 2017. URL: <https://www.publicsenat.fr/actualites/politique/hidalgo-macron-n-est-pas-un-candidat-de-gauche-56712>
4. Le clivage gauche-droite enjambé par Emmanuel Macron fait-il son grand retour? // Les Échos. – 2025. URL: <https://www.lesechos.fr/politique-societe/politique/le-clivage-gauche-droite-enjambe-par-emmanuel-macron-fait-il-son-grand-retour-2178522>
5. Macron en tête des personnalités politiques // Public Sénat. – 2016. URL: <https://www.publicsenat.fr/actualites/politique/macron-en-tete-des-personnalites-politiques-52094>
6. Marine Le Pen: «Nous risquons la mort du RN» // Public Sénat. – 2018. URL: <https://www.publicsenat.fr/actualites/politique/marine-le-pen-nous-risquons-la-mort-du-rn-132881>

7. Marine Le Pen: «Une autre Europe est possible» // Public Sénat. – 2018. URL: <https://www.publicsenat.fr/actualites/politique/marine-le-pen-une-autre-europe-est-possible-85508>
8. Pour M. Le Pen, Macron «ce n'est pas le renouveau, c'est le recyclage» // Public Sénat. – 2017. URL: <https://www.publicsenat.fr/actualites/politique/pour-m-le-pen-macron-ce-n-est-pas-le-renouveau-c-est-le-recyclage-59955>
9. Présidentielle 2022: Marine Le Pen veut devenir « la présidente des libertés françaises » // France 24. – 2022. URL: <https://www.france24.com/fr/france/20210912-pr%C3%A9sidentielle-2022-marine-le-pen-veut-devenir-la-pr%C3%A9sidente-des-libert%C3%A9s-fran%C3%A7aises>
10. «C'est maintenant ou jamais»: après le meeting de Marine Le Pen, ses militants conquis // *Europe 1*. – 2022. URL: <https://www.europe1.fr/politique/cest-maintenant-ou-jamais-apres-le-meeting-de-marine-le-pen-ses-militants-conquis-4105887>
11. Ковалевська Т.Ю. Комунікативні аспекти нейролінгвістичного програмування: монографія. – Одеса: Астропринт, 2008. – 324 с.

УДК 338.436 (477) : 339.137.2 : 339.56 : 339.924

Бокій О.В.,

к.е.н., старший дослідник,

старший науковий співробітник відділу економічних досліджень,

Інститут продовольчих ресурсів НААН

(м. Київ, Україна)

ВПЛИВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА В УКРАЇНІ

Аграрний сектор України на шляху до євроінтеграції долає виклики та наслідки війни, протекціонізм країн-сусідів, і разом із цим розширює свої можливості та конкурентні переваги, завдяки необхідності відповідати високим стандартам Європейського Союзу за 24 напрямками, визначеними Угодою про Асоціацію з ЄС. Продукти рослинництва, і насамперед зернові культури та олія, є основним джерелом експортних надходжень країни і забезпечили у 2024 році 37,6% вартості експорту країни, а за попередніми даними 2025 року – 29,4%, що суттєво перевищує інші позиції експорту [4].

Конкурентоспроможність продукції рослинництва доцільно розглядати з точки зору внутрішніх і зовнішніх чинників. У межах виконання Угоди про Асоціацію, істотний вплив на конкурентоспроможність продукції здійснює нормативно-законодавча база. Адже відповідно до гармонізації чинного законодавства до вимог і правил ЄС, впроваджуються європейські регламенти та міжнародні стандарти якості, які посилюють позиції українських виробників на міжнародних ринках. Зокрема, європейські регламенти у сфері захисту рослин та безпеки харчових продуктів, які сприяють екологічності виробництв і росту конкурентоспроможності. Станом на 2026 рік у галузі рослинництва реалізовано великий обсяг робіт на шляху до євроінтеграції, включно із гармонізацією стандартів, проте необхідно закріпити на законодавчому рівні зобов'язання щодо вхідної сировини і вихідної продукції, встановити вимоги до зважування ті відбору зразків. Сприяють підвищенню конкурентоспроможності запроваджені, у межах наближення до ЄС, системи управління безпечністю та екологічністю виробництва (НАССР, ISO, Organic Standard, GlobalG.A.P. тощо). Оскільки великі трейдери ЄС працюють лише з сертифікованими постачальниками сировини і готової продукції, отримання відповідних сертифікатів підвищує конкурентоспроможність продукції, зменшується кількість бракованих виробів.

На шляху до євроінтеграції важливе значення має реалізація європейського підходу до цифрової простежуваності продукції на кожному етапі її виробництва та реалізації (блокчейну), що сприяє відповідності технологічних процесів вимогам стандартів, зменшенню витрат та браку. Водночас висока вартість сертифікації

продукції впливає на ріст ціни. Також, відповідно до вимог Європейського Зеленого курсу, обмежується використання пестицидів, домішок та добрив. Євроінтеграційні процеси у більшості сприяли лібералізації торгівлі, тимчасовому або постійному зменшенню мит на аграрну продукцію. Водночас, з метою захисту власних ринків, країни-сусіди вводять заборону на ввезення української продукції. Польща, Угорщина і Словаччина на національному рівні заборонили ввезення найбільш поширених аграрних культур – пшениці, ріпаку, кукурудзи та соняшника [1]. Відповідність високим стандартам якості обумовлює необхідність модернізації виробництва шляхом залучення фінансування, власного або зовнішнього, в умовах дефіциту ресурсів підприємств і країни.

Стимулює розвиток національних виробництв і підвищує конкурентоспроможність аграрної галузі розвиток сегменту органічної продукції в Україні, яка користується попитом в ЄС. За підсумками 2024 р. Україна посіла третє місце за постачанням органічної продукції до країн Європейського Союзу, після Еквадору і Чилі. Основні види органічної продукції – зернові (пшениця, ячмінь, кукурудза), олійні й білкові (соняшник, ріпак, соя), а також фрукти й горіхи. Для порівняння, у рейтингу постачальників органічної продукції до ЄС Туреччина зайняла 6 місце, Великобританія – 10 [2].

На конкурентоспроможність продукції рослинництва в умовах євроінтеграції істотно впливає стан на наявність відповідної інфраструктури та логістики. Наочний приклад – неможливість вільного транспортування зернових морськими шляхами від початку війни, що спричинило ріст світових цін і загрозу продовольчій безпеці, особливо в нужденних країнах. І лише спільними зусиллями, за участю ООН і Туреччини, була реалізована можливість морського «зернового коридору». Логістика експорту в подальшому диверсифікувалася у залізничні та автомобільні перевезення до портів країн Балтії, а також у «морські хаби» зі зміщенням до портів Одеси [3].

Євроінтеграційні процеси посилили тенденції зростання доданої вартості продовольства, курс на додану вартість було проголошено в Національній економічній стратегії, яку було прийнято 3 березня 2021 р. і доповнено в період воєнного стану. Виробництво та експорт продукції з доданою вартістю сприятиме зростанню зайнятості населення, збільшенню доходів національного та місцевого бюджетів і експортних надходжень. Необхідно врахувати, що в країнах ЄС щодо зернових діють більш суворі вимоги, ніж до готової продукції (приміром, борошна, хліба), оскільки через термічну обробку готової продукції істотно знижується вміст шкідливих речовин. Відповідні вимоги регламентовані нормативно-законодавчою базою Європейського Союзу.

Чинники конкурентоспроможності продукції рослинництва в умовах євроінтеграційних процесів можна класифікувати з точки зору позитивного і негативного векторів впливу, етапів переробки та реалізації продукції (сировина-переробка-логістика-торгівля), рівня внутрішнього і зовнішнього впливу (ендогенні, екзогенні), ринкового спрямування конкурентних переваг (цінові, нецінові), регуляторних механізмів (ринковий, адміністративний), а також – стану виконання напрямів і положень Угоди про асоціацію з ЄС. В умовах трансформаційних змін економіки та суспільства основоположними є чинники інноваційного розвитку, а для протидії викликам воєнного стану – чинники стійкості та адаптивності до викликів і здатності відновлюватися.

Отже, євроінтеграційні процеси в Україні слугують потужним тригером розвитку вітчизняної економіки та аграрного сектора у її складі. Продукція рослинництва та продукти її переробки виступають головним драйвером розвитку економічного потенціалу та забезпечення продовольчої безпеки. Тому успішна інтеграція до європейського економічного простору має стати дієвим важелем модернізації та зміцнення міжнародної конкурентоспроможності вітчизняного аграрного сектора. Пріоритетними напрямками зміцнення конкурентоспроможності продукції виступають інноваційне оновлення промислових потужностей, адаптація до екологічних стандартів Європейського зеленого курсу, подальша імплементація законодавства до вимог ЄС, підтримка аграрного сектора державою, вітчизняними та міжнародними донорами.

Список використаних джерел та літератури:

1. Ткаченко Є. ЄС веде переговори з трьома країнами про скасування обмежень на імпорту української агропродукції // Latifundist.com. – 2026. URL: <https://latifundist.com/novosti/70309-yes-vede-peregovori-z-troma-krayinami-pro-skasuvannya-obmezhen-na-import-ukrayinskoyi-agroproduksiyi>.
2. Тулаїнова Є. Україна увійшла в трійку лідерів з експорту органічної продукції до ЄС // Latifundist.com. – 2025. URL: <https://latifundist.com/novosti/67424-ukrayina-uvijshla-v-trijku-lideriv-z-eksportu-organichnoyi-produktsiyi-do-yes>
3. Grain Ukraine 2026: From Grain Exports to a Value-Added Economy // Agronews.ua. – 2026. URL: <https://uga.ua/en/news/grain-ukraine-2026-from-grain-exports-to-a-value-added-economy/>
4. Trade Map. URL: <https://www.trademap.org/>

УДК 930.1 : 327(4) : 355.01 (477 : 470)

Вовчук Л.А.,

к.істр.н., доцент, доцент кафедри

міжнародних відносин та зовнішньої політики

Чорноморського національного університету імені Петра Могили, (м. Миколаїв)

ІСТОРИЧНА ПАМ'ЯТЬ ЯК СКЛАДОВА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ БЕЗПЕКИ: ПРОТИДІЯ АНТИУКРАЇНСЬКИМ ДЕСТРУКТИВНИМ НАРАТИВАМ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Повномасштабна російська агресія проти України засвідчила, що сучасні війни ведуться не лише у військовому, а й в інформаційному, історичному та когнітивному вимірах. Одним із ключових інструментів російської гібридної війни стало системне використання історичних маніпуляцій, спрямованих на заперечення української державності, дискредитацію української національної ідентичності та формування деструктивних наративів щодо історичного минулого України. Такі наративи використовуються для легітимації збройної агресії, виправдання воєнних злочинів і підризу європейської системи безпеки.

У сучасних умовах історична пам'ять перестає бути винятково предметом історичної науки чи гуманітарної політики, перетворюючись на важливий чинник національної стійкості, демократичного розвитку та міжнародної безпеки. Саме тому формування спільного європейського простору пам'яті, заснованого на принципах історичної правди, поваги до прав людини, засудження тоталітарних режимів і протидії історичному ревізійзму, набуває особливої актуальності. Для Європейського Союзу питання історичної пам'яті дедалі більше інтегрується до політики безпеки, стратегічних комунікацій та боротьби з дезінформацією.

Особливого значення набуває дослідження антиукраїнських деструктивних наративів як складової російських інформаційно-психологічних операцій. Їх системне поширення спрямоване не лише проти України, а й проти європейських суспільств, оскільки має на меті послаблення єдності демократичних держав, підризу довіри до інституцій Європейського Союзу та НАТО, поляризацію громадської думки й ревізію історичних фактів. У цьому контексті захист історичної пам'яті набуває значення складової комплексної системи європейської безпеки.

Ефективна протидія російським деструктивним наративам вимагає чіткої державної політики пам'яті, що спирається на історичну правду та європейські цінності [1].

Історична пам'ять є одним із фундаментальних чинників консолідації суспільства та зміцнення національної безпеки. Осмислення ключових подій української історії, зокрема визвольних змагань, Голодомору, боротьби дисидентського руху та інших етапів становлення державності, сприяє формуванню стійкої національної ідентичності. Саме усвідомлення власного історичного досвіду створює чіткі ціннісні

орієнтири, які унеможливають відновлення політичного, культурного чи ідеологічного впливу РФ на Україну.

Крім того, об'єктивне знання історичних фактів виступає дієвим механізмом протидії інформаційним маніпуляціям і пропагандистським кампаніям Російської Федерації. Критичне осмислення історичного минулого унеможливорює поширення деструктивних наративів, зокрема міфів про «спільну історичну колиску», «єдиний народ» чи концепцію «русского міра», які використовуються як інструменти легітимації агресивної зовнішньої політики та підриву української державності [3].

Можна виділити такі основні антиукраїнські деструктивні наративи, якими активно послуговується Росія у гібридній війні, намагаючись якнайбільше викривити українську історію:

- «Штучність української державності»: твердження про те, що Україна є «помилкою» або штучним утворенням І. Леніна чи Заходу.
- «Один народ»: наратив, який заперечує самотність українців, їхньої мови та культури, асимілюючи нашу історію до імперського контексту.
- «Громадянська війна»: спотворення природи російсько-української війни (починаючи з 2014 року) як внутрішнього конфлікту без участі регулярних військ РФ.
- «Фашистський/нацистський режим»: дифамація України на міжнародній арені через спекуляції на темі Другої світової війни та радикальних рухів для маргіналізації українців в очах європейців [4].

Наприкінці 2025 р. в період активного обговорення як серед українців, так і міжнародної спільноти щодо можливого врегулювання російсько-української війни, Росія почала ширити такі головні меседжі пропаганди, щоб дезорієнтувати як самих українців, так і країн-членів ЄС:

- «Москва прагне миру, а Київ – вічної війни до останнього українця»;
- «Зараз Україна має шанс закінчити війну і неодмінно мусить ним скористатись»;
- «Переговори про мир вже тривають, а Зеленський хоче їх зірвати»;
- «Україна знаходиться у безвиході, а отже має беззастережно прийняти ті умови, які їй запропонують»;
- «Україні потрібно негайно провести вибори, тому що вище керівництво країни втратило легітимність, а в країні – диктатура» [4].

У цьому випадку одним із тактичних завдань російської пропаганди є формування викривленого сприйняття причин і характеру російсько-української війни. Для цього активно поширюються деструктивні наративи, спрямовані на перенесення відповідальності за війну з держави-агресора на українське політичне керівництво, дискредитацію оборонних зусиль України та девальвацію цінності захисту державного суверенітету. Такі інформаційні впливи мають на меті послабити суспільну єдність, підірвати довіру до державних інституцій і деморалізувати населення.

Протидія ворожій пропаганді потребує системного підходу на всіх рівнях державного та суспільного життя. Серед сучасних дослідників акцент робиться на таких механізмах:

- Деколонізація та дерусифікація: звільнення публічного простору від імперських та радянських маркерів (перейменування вулиць, демонтаж пам'ятників), що символізували колоніальне минуле.
- Інституційна робота: діяльність таких інституцій, як Український інститут національної пам'яті, яка забезпечує наукове дослідження та популяризацію правдивої історії.
- Медіаграмотність та освіта: інтеграція критичного мислення та об'єктивної історії України до освітніх програм.
- Міжнародна комунікація: просвітницька робота на європейських майданчиках, розкриття злочинів тоталітаризму (Голодомор, масові репресії) як злочинів, що мають спільні історичні корені з сучасною російською агресією [2].

Отже, системне поширення Росією деструктивних міфів про українську державність та ідентичність з метою їх делегітимації та підриву міжнародної підтримки України вимагає ефективної протидії цьому. У цих умовах історична пам'ять набуває значення ключового чинника національної стійкості та елементу європейської безпеки, оскільки формує ціннісні орієнтири та захищає суспільство від маніпуляцій. Якісна протидія таким загрозам можлива лише за умови комплексного підходу, що поєднує політику пам'яті, освіту, медіаграмотність і міжнародну комунікацію історичної правди.

Фінансування. Дослідження виконано в рамках наукового проєкту «Історична пам'ять та заходи меморіалізації як інструменти подолання антиукраїнських деструктивних наративів: національний та міжнародний виміри» (0126U001457) за підтримки Міністерства освіти і науки України.

Список використаної джерел та літератури:

1. Бабичев О.І. Історична пам'ять та війна Росії проти України: проблеми та виклики європейської інтеграції // Південний архів (історичні науки). – 2025. – № 50. – С. 5-10. DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2786-5118/2025-50-1>
2. Дручек О.В. Феномен історичної пам'яті в контексті реалізації завдань сучасної освіти // Проблеми правоохоронної та освітньої діяльності. – 2025. – № 1. – С. 70-79. DOI: <https://doi.org/10.59226/3041-1971.1.2025.70-79>
3. Історична пам'ять українців: проблеми реконструкції. URL: <https://surl.li/cyqmp>
4. Отруйні наративи. Як змінювалась російська стратегія інформаційної війни проти України // Укрінформ. – 2025. – 24 лютого. URL: <https://surl.lt/hmybia>

УДК 327.56 : [620.9 : 061.1ЄС] (439+437.6)

Волков М.С.,

аспірант 3-го року навчання кафедри міжнародних відносин,
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова
(м. Одеса, Україна)

ЕНЕРГОЗАЛЕЖНІСТЬ ЯК ГІБРИДНИЙ ВАЖІЛЬ: УГОРЩИНА І СЛОВАЧЧИНА ТА ЕНЕРГЕТИЧНА ЄДНІСТЬ ЄС

Повномасштабна війна Росії проти України остаточно перетворила енергетику з простору взаємовигідної співпраці на арену геополітичного протистояння, де енергоресурси постають інструментом примусу. У цьому контексті залежність окремих держав ЄС від російських вуглеводнів є не лише економічною спадщиною, а й активним важелем гібридного впливу Кремля. Угорщина та Словаччина – найпоказовіші випадки: збереження ними залежності зумовлене радше внутрішньополітичним вибором, аніж браком альтернатив, і саме цей вибір зсередины фрагментує енергетичну єдність ЄС, послаблюючи його спроможність діяти як цілісний суб'єкт безпеки.

Концептуально енергоресурси здатні функціонувати як «зброя» одночасно на боці пропозиції та попиту. Для авторитарних режимів, до яких належить путінська росія, рента від експорту копалин є ключовим інструментом зовнішньої політики та виживання режиму, а також засобом примусу й покарання інших держав. Важливо розуміти, що демократичні держави, які купують енергоносії в авторитарних режимів, мимоволі зміцнюють недемократичні уряди й підривають стабільність самої демократії. Гібридний характер цього важеля проявляється у поєднанні політичного шантажу постачанням енергоресурсів, контролю над інфраструктурою, цінових маніпуляцій та інформаційного тиску, що поглиблює поділ простору ЄС на держави з різним ставленням до енергетичної співпраці з Москвою [3, с. 136, 142-143].

Порівняльний аналіз двох десятиліть свідчить, що держави ЦСЄ переважно знижували газову залежність через диверсифікацію джерел постачання, а відмінності в їхній поведінці визначалися насамперед різним відчуттям загрози та вразливості [6, с. 324]. Це означає, що структурна можливість відмови від російських ресурсів об'єктивно існувала. Проте після 2022 р. Угорщина і Словаччина обрали зворотний рух.

За даними CSD і CREA, Угорщина наростила залежність від російської нафти з 61% напередодні вторгнення до 86% у 2024 р., а Словаччина залишилася залежною від поставок із Москви майже на 100%; залежність обох країн від російського трубопроводного газу зросла до 70% порівняно з 57% у 2021 р., тоді як решта ЄС скоротила такий імпорту на 81% [4, с. 4]. Це політичний вибір, а не безвихідь: потужність нафтопроводу «Адрія» з Хорватії перевищує сукупні потреби обох країн і здатна повністю замінити російську нафту [4, с. 4]. Залежність консервується, з одного боку, через олігархічні мережі, що підпорядковують державні інституції приватним і проросійським інтересам (так зване «захоплення держави», у якому компанія MOL відіграє роль провідника російського впливу), а з іншого – через нарощування поставок газу маршрутом «Турецький потік», що перетворює Угорщину на «кремлівський газовий хаб» і підриває диверсифікаційні зусилля ЄС [4, с. 4]. Така поведінка прямо впливає з типу політичної трансформації: Угорщина трактує суверенітет як автономію та ізоляцію від тиску союзників, зберігаючи водночас енергетичні зв'язки з Москвою [2, с. 35; 2, с. 41].

Внутрішній вибір двох держав закономірно трансформується в інституційний розкол. Виняток із заборони на імпорту російської нафти, наданий Угорщині та Словаччині, послабив санкційну єдність ЄС: обидві країни використовували його, аби погрожувати вето на санкційні пакети, прив'язуючи свою позицію до продовження транзиту російських ресурсів [4, с. 4; 4, с. 30]. Вето Угорщини перетворило принцип однаковості на «вузьке місце», що змусило ЄС перейти до гнучких «коаліцій охочих» [2, с. 40-41]. Кульмінацією протистояння став Регламент (ЄС) 2026/261, який запроваджує юридично обов'язкову поетапну заборону імпорту російського газу [5]. Угорщина і Словаччина проголосували проти, і їхня офіційна аргументація є прямим свідченням логіки «суверенність-як-автономія»: Угорщина наполягає, що склад енергетичного балансу та рішення щодо джерел і маршрутів постачання мають залишатися в руках кожної держави-члена, кваліфікує регламент як «де-факто санкцію» й порушення суверенітету та принципу субсидіарності, а також залишає за собою право домагатися його скасування в Суді ЄС [1, с. 3-5]. Словаччина голосує проти, посиляючись на очікувані негативні економічні наслідки та ризики для безпеки постачання як держави без виходу до моря [1, с. 5-6]. Передбачений регламентом запобіжний механізм призупинення (suspension clause) [5] Угорщина вважає таким, що навряд чи буде застосовним на практиці [1, с. 4].

Випадок Угорщини та Словаччини унаочнює головне: гібридний важіль Росії діє не лише ззовні, а й через внутрішньополітичний вибір самих держав-членів ЄС. Війна підтвердила, що енергетичну стратегію визначають передусім відчуття загрози та тип політичного режиму [6, с. 342; 2, с. 35]. Доки залежність консервується політично, вона лишається водночас каналом зовнішнього впливу й точкою розколу, що послаблює ЄС як суб'єкта безпеки; при цьому навіть демократична зміна влади не здатна миттєво усунути структурну інерцію залежності. Україна є безпосередньо заінтересованою стороною цього процесу – через питання транзиту, удари по нафтопроводу «Дружба» та повторювані енергетичні кризи, – а її власна стійкість і європейська інтеграція нерозривно пов'язані з остаточним відключенням ЄС від російських ресурсів. Ключовими кроками тут є скасування винятку щодо нафтопроводних поставок російської нафти, максимальне використання нафтопроводу «Адрія» та подолання сформованих в Угорщині й Словаччині неформальних впливових груп, які зрослися з російським енергетичним сектором і підтримують залежність національних економік від російських енергоносіїв [4, с. 30]. Без розв'язання цього внутрішньополітичного вузла будь-яка зовнішня санкційна архітектура ЄС лишатиметься вразливою, а енергетична єдність – заручницею електоральних циклів окремих держав.

Список використаних джерел та літератури:

1. Council of the European Union. Draft Regulation of the European Parliament and of the Council on phasing out Russian natural gas imports and preparing the phase-out of Russian oil imports: Statements: doc. 5289/26 ADD 2 REV 1. Brussels: General Secretariat of the Council, 2026. – 6 p.

2. Guennoun Y. The Visegrad Group and the War in Ukraine: From Veto Bloc to Void // *Politics & Security*. – 2025. – Vol. 13. – № 3. – P. 35-45. DOI: 10.54658/ps.28153324.2025.13.3.pp.35-45
3. Khoma N., Nikolaieva M. The Weaponization of Energy Resources: Fossil Fuels as Instruments of Geopolitical Leverage in the EU–Russia Context // *Journal of Liberty and International Affairs*. – 2025. – Vol. 11. – № 2. – P. 129-151. DOI: 10.47305/jlia.2025.1865
4. Levi I., Wickenden L., Vladimirov M., Nikolov T. The Last Mile: Phasing Out Russian Oil and Gas in Central Europe. Sofia; Helsinki: Center for the Study of Democracy; Centre for Research on Energy and Clean Air, 2025. – 33 p.
5. Regulation (EU) 2026/261 of the European Parliament and of the Council on phasing out Russian natural gas imports and preparing the phase-out of Russian oil imports, improving monitoring of potential energy dependencies and amending Regulation (EU) 2017/1938 // *Official Journal of the European Union*. – 2026.
6. Weiner C., Kotek P., Takácsné Tóth B. Two decades of changing dependency on Russian gas in Central and Eastern Europe: strategies versus achievements // *Journal of Contemporary European Studies*. – 2025. – Vol. 33. – № 2. – P. 324-343. DOI: 10.1080/14782804.2024.2385978

УДК 004.056 : 004.738.5 (4)

Деліні М.М.,

д.е.н., професор, професор кафедри виробничого та інвестиційного менеджменту,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
(м. Київ, Україна)

РОЗВИТОК КІБЕРБЕЗПЕКИ ЯК НАСЛІДОК ЦИФРОВИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ: ДОСВІД ЄС

Розвиток цифрових технологій в сучасному світі має як позитивні наслідки, так й несе свої загрози. Так, серед позитивних сторін та можливостей можна виділити значну економію часу, яка виникає внаслідок цифрових змін та використання цифрових технологій, підвищення ефективності прийняття управлінських рішень, зростання кількості виконуваних завдань та ін. Це стає можливим на тлі автоматизації процесів управління, використання AI, впровадження бізнес-аналітики та ін. Дані процеси притаманні як приватним підприємствам, так й державним установам та організаціям. Маємо відмітити, що розвиток цифрових технологій має й свої проблемні місця, які проявляються в загрозі витоку інформації та даних про клієнтів, зламу акаунтів тощо. Тобто, виникає кіберризик, яким необхідно управляти задля забезпечення сталої роботи підприємства, організації, системи. В такому випадку мова йде про необхідність формування системи кібербезпеки на відповідних підприємствах та організаціях. На рівні ЄС цьому питанню приділяється багато уваги з урахуванням загроз як для державних інституцій, так й важливості врегулювання для приватних підприємств та захисту їхньої діяльності та прав споживачів.

Підтвердженням важливості забезпечення кібербезпеки з боку ЄС є дані, наведені у 2024 р. та представлені на рис. 1.

Як бачимо, найбільш представлені загрози доступності, які включають в себе атаки на інформаційні системи та обмеження їхньої доступності та працездатності. Також вагомою часткою є застосування зловмисниками шкідливого програмного забезпечення з метою подальшого вимагання коштів за відновлення доступу. Ці та інші практики наносять значну шкоду безперервній та безпечній роботі різних установ та підприємств. Подоланню цих перешкод та загроз сприяє збалансована та системна діяльність на рівні Європейського Союзу, який ще у жовтні 2020 р. через своїх лідерів звернувся до країн-членів щодо питання забезпечення кіберзахисту шляхом використання певних практик, які дозволяють підвищити рівень безпечності середовища та довіри з боку громадян до цифрових інструментів та послуг. Результатом подальших дій ЄС стала Стратегія кіберзахисту ЄС, яка була презентована в грудні

2020 р. й яка стала відповіддю на виклики геополітичної конкуренції в кіберпросторі, зростання кіберзагроз та ін. Метою даної стратегії стало забезпечення суспільства як для громадян, так й для бізнесу, яке може забезпечити кібербезпеку та довіру до споживання цифрових послуг [2; 3].

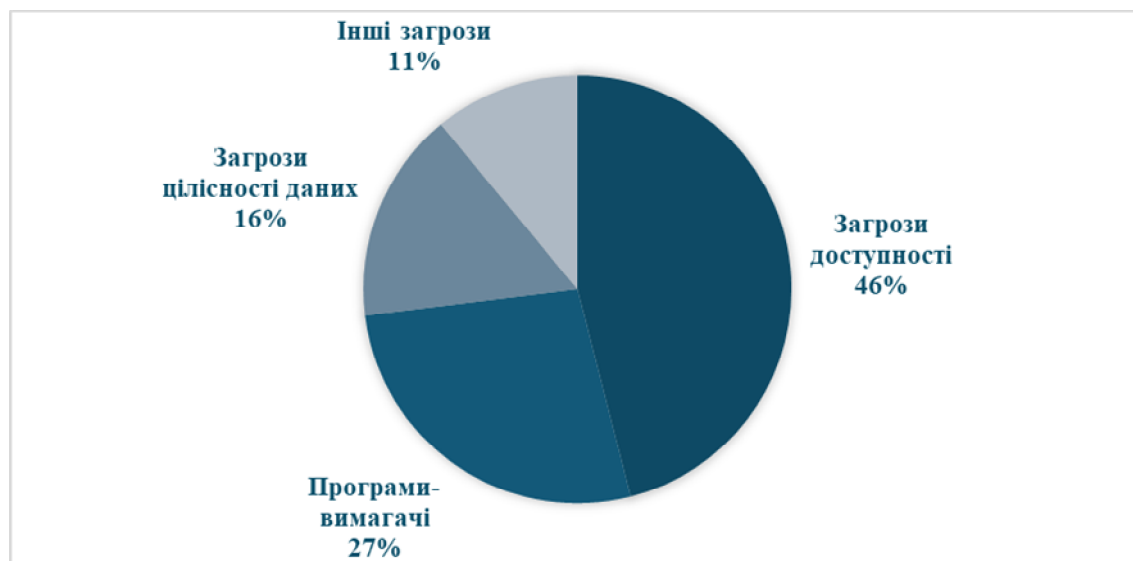

Рис. 1. Найпоширеніші кіберзагрози в ЄС, 2024 [1].

Одним з важливих кроків на шляху до забезпечення кібербезпеки на рівні ЄС став план ЄС по управлінню кіберкризами, прийнятий у червні 2025 р. Він ґрунтується на плані кібербезпеки 2017 р. та націлений на забезпечення відповідного реагування на масштабні кіберінциденти, співпрацю між цивільними та військовими в частині забезпечення кіберзахисту та боротьби з кіберзагрозами та інформування щодо кіберкриз [2]. Цей напрям в частині розвитку дослідження кіберкриз є дуже важливим, адже в сучасних умовах гібридних воєн, які відбуваються у світі й яка безпосередньо розгорнута росією проти України, мова вже має йти саме про кризові стани в кібербезпеці. Всі ці дії разом із прийнятим у грудні 2024 р. Актом ЄС про кіберсолідарність [2], свідчать про розуміння з боку ЄС важливості питання забезпечення кібербезпеки на рівні інтеграційного об'єднання. Це матиме значні позитивні наслідки для суспільства в цілому, адже це елемент підвищення довіри до держави, установи, підприємства в частині споживання цифрових послуг. Цифрові трансформації несуть значні можливості для розвитку інклюзивного суспільства, для підвищення якості життя людей. Досягненню цього сприятиме подальша імплементація та розвиток дій ЄС в частині забезпечення кібербезпеки на території об'єднання.

Список використаних джерел та літератури:

1. Cyber threats in the EU: facts and figures // Official site of European Council, Council of the European Union. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/top-cyber-threats/#0>
2. EU cybersecurity: strategy and key policies // Official site of European Council, Council of the European Union. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/cybersecurity/>
3. Towards a more secure, global and open cyberspace: the EU presents its new Cybersecurity Strategy // European Union External Actions. URL: https://www.eeas.europa.eu/eeas/towards-more-secure-global-and-open-cyberspace-eu-presents-its-new-cybersecurity-strategy_and_en

Уткіна Д. В.,
студентка 3-го курсу спеціальності
291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та
регіональні студії» факультету політичних наук,
Чорноморський національний університет імені Петра Могили
(м. Миколаїв, Україна)

ЄВРОПЕЙСЬКА ПОЛІТИКА РЕСПУБЛІКИ МОЛДОВА ЗА АДМІНІСТРАЦІЇ М. САНДУ

Актуальність роботи зумовлена активізацією процесу європейської інтеграції Республіки Молдова в умовах сучасних геополітичних викликів. Після приходу до влади Маї Санду європейський курс став пріоритетним напрямом державної політики, а повномасштабне вторгнення РФ в Україну у 2022 р. значно прискорило євроінтеграційні процеси. Станом на червень 2026 р. Молдова наблизилася до відкриття першого переговорного кластера щодо вступу, що свідчить про суттєвий прогрес держави на шляху до членства в ЄС [2].

Джерельну основу дослідження становлять офіційні виступи та заяви президентки Республіки Молдова Маї Санду, опубліковані на сайті державного інформаційного агентства Moldpres [5]. Важливе значення мають матеріали молдовських інформаційних ресурсів Radio Moldova та IPN [4; 6], які висвітлюють перебіг переговорного процесу між Молдовою та Європейським Союзом, зокрема завершення пояснювальної сесії за всіма 33 розділами європейського законодавства. Аналітичні матеріали фахівців НІСД України О. Каракуц та В. Ярмоленка, присвячені політичному розвитку Молдови та результатам парламентських виборів 2025 р. [1]. Окрему наукову цінність становить стаття М. Бріє [3], присвячена викликам внутрішнього та геополітичного контексту на шляху євроінтеграції Республіки Молдова.

Мета дослідження полягає в аналізі основних напрямів європейської політики Республіки Молдова за президентства М. Санду, визначенні ключових реформ, зовнішньополітичних ініціатив та оцінці досягнутих результатів на шляху до членства в ЄС.

Після обрання Маї Санду Президенткою Республіки Молдова у 2020 р. європейська інтеграція набула статусу головного пріоритету внутрішньої та зовнішньої політики держави. Одним із перших напрямів діяльності нової адміністрації стало реформування системи правосуддя та боротьба з корупцією. Було запроваджено процедуру перевірки доброчесності суддів і прокурорів (*vetting*), а також активізовано роботу антикорупційних судів. У березні 2026 р. Мая Санду наголошувала, що результати реформ залишаються вразливими, однак вже спостерігається позитивна динаміка у розгляді корупційних справ та зміцненні незалежності судової системи [5]. Це дозволило країні подолати багаторічну кризу та знову розглядатися як потенційний кандидат на вступ до ЄС.

Новий етап європейської інтеграції розпочався після повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну у лютому 2022 р. 3 березня 2022 року в умовах погіршення безпекової ситуації керівництво Молдови подало заявку на вступ до ЄС. Уже в червні 2022 р. країна отримала статус кандидата разом з Україною, а в грудні 2023 р. було ухвалено рішення про початок переговорів щодо членства. Парадоксально, але агресія з боку Російської Федерації стала каталізатором прискореної євроінтеграції [3].

Молдова, як демократична країна, в першу чергу повинна враховувати голос суспільства у питаннях зовнішньополітичного курсу. Тому 20 жовтня 2024 р. відбувся конституційний референдум, який дав позитивні результати. Попри безпрецедентні спроби підкупу виборців та поширення дезінформації з боку проросійських політиків

(очолюваних Іланом Шором), євроінтеграція офіційно була закріплена в Конституції [1].

На шляху до ЄС Молдова стикалася з систематичним спротивом Росії, яка використовувала підкуп, кібератаки, фейкові новини та створення маріонеткових партій. Мая Санду зазначала, що за три роки з'явилося сім партій, профінансованих Росією, а вартість дестабілізаційних кампаній у 2024-2025 рр. сягнула 2% ВВП країни. Попри це, молдовське суспільство продемонструвало втомленість від брехні та бажання змін.

Важливу роль у просуванні євроінтеграційного порядку денного відіграла активна дипломатична діяльність президентки. Під час виступу в парламенті Латвії (березень 2026 р.) вона наголосила: «Підтримувати наше приєднання й захищати власну демократію – це, по суті, один і той самий акт спротиву». У Вільнюсі президентка нагадала про солідарність 1990 року, а на Кіпрі назвала євроінтеграцію «стратегією виживання» [6]. Важливим є також план залучення майже 2 мільярдів євро від ЄС на розвиток інфраструктури, енергетики та цифровізації.

Диверсифікація від російських енергоносіїв стала ще одною складовою безпеки. У відповідь на скорочення поставок газу (2022 р.) було ініційовано підключення до європейської енергомережі *ENTSO-E* через Румунію. На початку 2026 року президентка заявила про повну ліквідацію залежності від російського газу, що виключає газовий шантаж, як засіб впливу Росії на державу.

Молдова демонструє вражаючі темпи євроінтеграції, які Єврокомісія називає одними з найкращих серед країн-кандидатів. Станом на червень 2026 р. країна завершила пояснювальну сесію за всіма 33 розділами [4] та очікує на офіційне відкриття першого переговорного кластера для України та Молдови під час міжурядової конференції 15 червня 2026 р. в Люксембурзі [2].

Адміністрація Маї Санду змогла перетворити євроінтеграцію Молдови з декларативної мети на реальний процес, попри безпекову кризу та безпрецедентний тиск з боку Росії. Завдяки внутрішнім реформам, конституційному референдуму та дипломатичній активності країна розпочала офіційні переговори процедури. Головним підсумком є те, що Молдова повернула собі європейську перспективу, а подальший успіх залежить від здатності протистояти гібридним загрозам та завершити найскладніші переговори розділи.

Список використаних джерел та літератури:

1. Каракуц О., Ярмоленко В. Результати парламентських виборів у Молдові – 2025 // Національний інститут стратегічних досліджень. – 2025. – 30 вересня. URL: <https://www.niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/rezultaty-parlamentskykh-vyboriv-u-moldovi-2025>
2. Перший кластер для України і Молдови відкриють 15 червня в Люксембурзі // Європейська правда. – 2026. – 4 червня. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2026/06/4/7238979/>
3. Brie M. EU Accession of the Republic of Moldova: the Challenges of the Internal and Geopolitical Context // *Analele Universității din Oradea. Relații Internaționale și Studii Europene*. – 2025. – Vol. XVII. – No. 1. – P. 83-106. DOI: 10.58603/VFSR9297
4. Moldova încheie sesiunea explicativă pentru toate cele 33 de capitole de aderare la UE // IPN (Independent Press Agency). – 2026. – March 31. URL: <https://ipn.md/moldova-incheie-sesiunea-explicativa-pentru-toate-cele-33-de-capitole-de-aderare-la-ue/>
5. President conveys message at Assembly of Judges // Moldpres – State News Agency of the Republic of Moldova. – 2026. – March 27. URL: <https://www.moldpres.md/eng/society/president-conveys-message-at-assembly-of-judges>
6. President Sandu urges accelerated EU integration in historic Vilnius address // Radio Moldova. – 2026. – March 12. URL: <https://www.radiomoldova.md/p/71642/president-sandu-urges-accelerated-eu-integration-in-historic-vilnius-address>

UDC 316.773.4

Ferraro Marco,

PhD Student,

Taras Shevchenko National University of Kyiv
(Kyiv, Ukraine)**POST-TRUTH POLITICS IN MEDIA SPACE: THEORETICAL APPROACH**

Post-Truth is a concept of recent and widespread use. The term itself gained popularity in public and academic debate only since the 2016 election of Donald Trump as President of the United States, and the British Referendum on Brexit further promoted the term 'Post-Truth', which has since seen a surge in academic interest. Manipulation of world public opinion by political and civil actors to put pressure on the system of global and internal governance bodies, to organise political speeches in different countries, to popularise not only ideas of peace but also to mobilise and organise ethnic conflicts or terrorist attacks, as well as the dissemination of information on social media and the creation of interest groups to support or discredit the foreign policy decisions of international actors [15] have become the reality of our present. Besides technological change in information and media, the presence of social networks has become a key factor driving the current flooding of the public sphere by fake and sensationalistic communication [1]. This is indicative of a changed perception of technological change: a decade ago, social networks were seen as the standard-bearers of the emancipation of oppressed populations (as in the case of the Arab Spring), and in the space of only a few years, they came to be seen as a threat to democracy [7]. In a world where billions of people are connected online through social networks, this is bound to have political consequences and transform how we see the world [8].

We note that the role of emotions in human behaviour is the reason why fake news and disinformation are of concern: these forms of deceptive communication lead to a deactivation of rational assessments and to acting on the basis of purely emotional responses, and these types of communication are devised to be in the service of political or economic purposes [1; 5]. Social networks exploit human weaknesses, presenting us only with content tailored to our profiles ('filter bubbles'), and they lead us to seek only information that confirms our already held beliefs ('confirmation bias') [12]. The operating modalities of social networks reject the values of institutionalism, formalism, and moderation, and they tend to favour populist rather than liberal values and styles [9].

Analyses of the types recalled above focus on technological change and psychological aspects: they tend not to engage with structural political transformations within liberal-democratic political systems and ignore the changing relationship between citizens and institutions. It is possible to argue [2] that analyses which focus on technological change do not address the real elements of Post-Truth Politics. These are to be found in the 'Post-Truth Condition', constituted by the twin epistemic and fiduciary crises [11]: analyses inspired by these concerns examine the changing nature of the relation between citizens and institutions within liberal-democratic systems and identify an increasing wedge. This is visible both as an 'epistemic crisis', which can be detected in the wide diffusion of fake and sensationalistic news and in the belief in conspiracy theories, and as a 'fiduciary crisis', which can be detected in the reduced capacity of 'knowledge authorities' to serve as a public reference on the production of public truth.

Several factors (some long-lasting, others more recent) have shaped the relationship between citizens and institutions towards a post-truth orientation. Among these, structural changes in the information systems of European countries were already underway before the advent of social networks and date back to the 1990s. The production and broadcast of news shifted from specific moments during the day to continuous news coverage: this paved the way for the normalisation and legitimisation of journalistic practices previously of limited application, such as the reporting of sensationalistic news. Another legitimised practice, for

purposes of entertainment and audience attraction, has become the artificial construction of debates between positions presented as alternatives on issues where consensus already exists. In this regard, the case of 'climate change' is paradigmatic: elevated by the media to a subject of debate between 'experts' for and against the thesis of climate change, well after the scientific community had reached an overwhelming consensus on the reality of climate change itself [1]. As a result, climate disinformation [16] has become commonplace, disseminating false, misleading, or manipulative information about climate change, including its causes, impacts, and potential solutions, especially on social media.

With the wide popularisation of social networks, not only the 'news cycle' is structured on a model of temporal continuity, but also the consumption of news by the public. Users' attention then becomes the prize to be acquired and maintained through communication techniques aimed at monetising the time spent online, and which are agnostic to the quality of public information [11]. It is possible to notice the development of what have been called 'attention economies' [10], in which the supply of news (whether true, tendentious or fake) intersects with the demand for information on the part of different and increasingly polarised audiences [1; 2]. The consumption of news is transformed, from a merely receptive act to a practice in which network users can comment, 'like' and share news, thereby increasing their diffusion. It is a hybridisation of information and entertainment, a 'gamification' of the news [4; 5; 11], in which the truth content is secondary to the shared experience and to the gratification it creates. The uncontrolled dissemination of false or sensationalist news reflects the monetisation and profit-seeking orientation of social media, while traditional media increasingly resort to the same content to generate attention and revenue [1].

Professional political communication and political marketing have contributed to the constitution of the 'Post-Truth condition': these activities are oriented towards 'promotionalism' and 'spin', they are tactics for management and control of public opinion [11], based on scientifically structured cognitive influence strategies inspired by commercial or military communication [14]. The result of these multiple factors is the disaffection and decreasing trust of citizens towards institutions traditionally vested with authority in the field of knowledge: media, experts, political parties, and public government institutions [5]. The question of post-truth arises as a general doubtful attitude towards official knowledge, including scientific knowledge [3; 13], such as to lead to a 'disinformation order': this weakens institutions of liberal-democratic systems by lowering the engagement of citizens, and by increasing support for anti-establishment forces and producing or contributing to the decline of democratic representative institutions [2].

Thus, post-truth politics arises when society's knowledge infrastructure is weakened by economic, technological, and cultural factors, manifesting in strategic deceptions carried out by organised actors in both democratic and non-democratic countries. It aims to destroy the shared 'world in community', and it is likely to resemble political communication in autocratic regimes.

References:

1. Ball J. Post-Truth: How Bullshit Conquered the World. – Londra: Biteback Publishing Ltd, 2017. – 320 p.
2. Bennet W.L., Livingstone L. The disinformation order: Disruptive communication and the decline of democratic institutions // *European Journal of Communication*. – 2018. – Vol. 33. – № 2 – P. 122-139.
3. Block D. Post-Truth and Political Discourse. – Cham: Palgrave, 2023. DOI: 10.1007/978-3-030-00497-2
4. Cosentino G. Social Media and the Post-truth World Order. – Cham: Palgrave, 2020. DOI: 10.1007/978-3-030-43005-4
5. D'Ancona M. Post-truth. The New War on Truth and How to Fight Back. – Londra: Ebury Press, 2017. – 176 p.
6. Dieguez S. Post-truth: The dark side of the brain // *Scientific American Mind*. – 2017. – Vol. 28. – № 5. – P. 43-48.
7. Farkas J., Schou J. Post-Truth Discourses and their Limits: A Democratic Crisis? // *Disinformation and Digital Media as a Challenge for Democracy* / eds. G. Terzis, D. Kloza, E. Kuzelewska,

- D. Trottier. – Cambridge, UK: Intersentia European Integration and Democracy Series, 2020.
URL: <https://www.johanfarkas.com/wp-content/uploads/2020/07/Farkas-Schou-2020-Preprint.pdf>
8. Ferraris M. Postverita' e altri enigmi. – Bologna: Il Mulino, 2017. – 181 p.
 9. Gerbaudo P. Fake news and all-too-real emotions: Surveying the social media battlefield // Brown J. World Aff. – 2018. – Vol. 25. – P. 85-100.
 10. Harsin J. Regimes of posttruth, postpolitics, and attention economies // Communication, Culture, and Critique. – 2015. – Vol. 8. – № 2 – P. 327-333.
 11. Harsin J. Post-truth and critical communication // Oxford Research Encyclopedia of Communication. – Oxford: Oxford University Press, 2018.
DOI:10.1093/acrefore/9780190228613.013.757
 12. Kavanagh J., Rich M.D. Truth Decay. An Initial Exploration. – Santa Monica: RAND, 2018. – 301 p.
 13. McIntyre L. Post-Truth. – Cambridge: MIT Press, 2018. – 236 p.
 14. Peters M. The information wars, fake news and the end of globalisation // Educational Philosophy and Theory. – 2018. – Vol. 50. – № 13 – P. 1161-1164
 15. Pipchenko N. International Internet communication as a tool of foreign policy activity [Text]: dissertation... Doctor of Political Sciences: 23.00.04; Taras Shevchenko National University of Kyiv. – Kyiv, 2015. – 494 p. [Ukr].
 16. Shevchenko O. Policies of leading international actors in the context of global climate change [Text]: dissertation... Doctor of Political Sciences: 23.00.04; Taras Shevchenko National University of Kyiv. – Kyiv, 2025. – 423 p. [Ukr].

УДК 324 : 004.056

Фесенко О.О.,

аспірант кафедри політології та державного управління,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
(м. Чернівці, Україна)

БЕЗПЕКОВА ПОЛІТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ЩОДО ЦИФРОВІЗАЦІЇ ВИБОРІВ І РЕФЕРЕНДУМІВ

Цифровізація в Європейському Союзі є одним з ключових напрямів стратегічного розвитку, спрямованим на підвищення конкурентноспроможності економіки, ефективності державного управління та інтеграції внутрішнього ринку. Формування правових засад регулювання цифрового простору ЄС розпочалося з ухвалення Директиви про електронну комерцію, яка стала одним із перших системних актів у цій сфері. Прийнятий Європейською комісією «Цифровий компас до 2030 року» [2] дає підстави говорити про перспективи цифровізації всіх виборчих процесів у найближчому майбутньому, проте у нерозривному зв'язку із безпековими заходами. «Політичні вибори або референдум, на яких використовується електронне голосування», або електронні носії на одному, чи декількох етапах [3] тепер узагальнюють терміном «електронні вибори» [1], свого часу вважали надійною перепоною до використання маніпуляцій, зменшення кількості технічних помилок. Однак на сьогодні вони набувають іншого значення внаслідок поглиблення розуміння їх інклюзивності.

Розвиток електронних виборів на теренах ЄС відбувається поступово та нерівномірно, відображаючи як технологічний прогрес, так і необхідність збереження фундаментальних демократичних принципів. Умовний поділ цього процесу на окремі етапи дає змогу простежити логіку формування підходів ЄС до впровадження цифрових інструментів волевиявлення, оцінити зміну пріоритетів у відповідь на нові виклики, а також зрозуміти, яким чином інституції Союзу поєднують інновації з вимогами правової визначеності, безпеки та довіри громадян. Аналіз кожного з етапів дозволяє сформулювати цілісне уявлення про електронні вибори як про складний багатовимірний механізм, що розвивається у тісному зв'язку з цифровою модернізацією публічного управління та виборчих процесів у ЄС. Тому політика ЄС у сфері цифрової трансформації виборчих процесів і часові рамки розвитку законодавчої

бази ЄС щодо впровадження та використання електронних виборів та їх убезпечення на його теренах мають наступний поділ:

1. 1990-і роки: етап використання перших експериментальних інструментів електронної демократії, які засвідчили можливість застосування онлайн-технологій для збору думок щодо тих чи інших питань.

2. 2000-2015 рр.: період становлення електронних сервісів у ЄС, що характеризувався тестуванням цифрового врядування, формуванням довіри до електронних транзакцій та закладенням основ єдиного цифрового ринку з акцентом на електронну ідентифікацію й автентифікацію.

3. 2016-2019 рр.: етап посилення захисту персональних даних і кібербезпеки, пов'язаний із прийняттям Загального регламенту про захист даних [5] та перших європейських рекомендацій і стандартів електронних виборів, що підкреслили ключову роль довіри у цифровому розвитку.

4. 2020-2022: період «демократичної стійкості», у межах якого ЄС зосередився на захисті демократичних процесів, протидії дезінформації, забезпеченні інклюзивної участі громадян та розвитку правових засад кібербезпеки й цифрових послуг.

5. 2023-2024: етап конкретизації підходів до електронних виборів через рекомендації щодо інклюзивних і стійких виборчих процесів, а також одночасного посилення регулювання цифрового середовища й штучного інтелекту з огляду на ризики для демократії.

6. 2025 р. – до тепер: сучасний етап характеризується формуванням комплексної системи регулювання штучного інтелекту в ЄС, спрямованої на мінімізацію ризиків для виборчих процесів і збереження демократичних принципів при обмеженому та контрольованому використанні цифрових технологій.

Аналіз законодавчої бази ЄС демонструє, що впровадження новітніх технологій у виборчі процеси відбувається поступово із виявленням слабких місць, щоб не порушувати демократичні принципи, які лежать в основі європейського співтовариства. Можемо стверджувати, що спостерігається послідовний розвиток ідеї запровадження електронних виборів на теренах Європи у зв'язку з необхідністю, з одного боку, дотримання прав людини і громадянина, а з іншого – складністю, пов'язаною з розробкою відповідних нормативно-правових актів. Спочатку відбувалося обережне тестування електронних систем у політиці ЄС та інфраструктурі надання послуг, однак після того, як їхній потенціал став очевидним, розпочалися спроби їх адаптації відповідно до демократичних принципів і подальшого вдосконалення в напрямі забезпечення електронних виборів. Кропітка й злагоджена робота посадовців ЄС, на нашу думку, засвідчує неможливість різкого впровадження електронних виборів в українських реаліях навіть за умови впорядкування національного законодавства, а тим більше з огляду на те, що Україна не є повноправним членом Європейського Союзу.

Широке запровадження електронних виборів на території ЄС, на нашу думку, також пов'язане з низкою політичних проблем, що не сприяють прийняттю такого рішення. По-перше, поєднання сучасних і традиційних способів голосування деякими виборцями сприймається як перешкода для модернізації демократичних процесів, а іншими – як інструмент із низьким рівнем довіри, оскільки поряд із новими методами продовжує використовуватися звична альтернатива. По-друге, електронні вибори не можуть вважатися політично нейтральними, якщо їх використовують нерівномірно, наприклад, якщо прихильники лівих партій скористаються ними значно частіше, ніж прихильники правих. По-третє, початкові короточасні інвестиції у цифровізацію виборчих процесів можуть бути надмірно витратними для деяких європейських країн, оскільки передбачають витрати на розробку, придбання або оренду систем для голосування, впровадження заходів із захисту даних, навчання членів комісій тощо. Тому не всі країни готові до кардинальної модернізації виборчих процесів. По-четверте, можливості державних органів із організації електронних виборів на сучасному етапі зазвичай поступаються ресурсам приватних компаній, що потребує координації зусиль у цій сфері. Водночас виникає питання довіри: не кожна урядова

структура готова передавати на аутсорс розробку програмного забезпечення для голосування, оскільки в такому разі не зможе гарантувати безпеку виборчого процесу, а також це може знизити довіру громадськості. Відповідь для ЄС очевидна: рекомендується надавати підтримку державам-членам, які вже впровадили електронне голосування (наприклад, Естонія), і на їхньому прикладі поступово демонструвати переваги цього інструменту для інших країн [4]. Щодо України зауважимо, що навіть у післявоєнний час буде дуже складно забезпечити електронні вибори з огляду дотримання вимог інклюзивності.

Отже, дослідження розвитку електронних виборів в ЄС на основі імплементації та обговорень нормативно-правових актів демонструє поступовий, однак водночас обережний підхід, що зумовлений необхідністю повного збереження демократичних прав виборців. Ключовими напрямками розвитку є формування довіри до цифрових сервісів, забезпечення кібербезпеки та захисту персональних даних, а також інтеграція нових технологій, зокрема ШІ, за умови мінімізації ризиків для виборчих процесів. Світовий досвід свідчить, що лише поетапне тестування й регулювання дозволяють безпечно впроваджувати електронні інструменти волевиявлення, забезпечуючи їхню легітимність і демократичну стійкість, а безпекова політика та рекомендації керівних органів ЄС щодо цифровізації виборів і референдумів налаштовують на максимальне їх досягнення.

Список використаних джерел та літератури:

1. CM/Rec(2017)5 – Recommendation of the Committee of Ministers to member States on standards for e-voting (Adopted by the Committee of Ministers on 14 June 2017 at the 1289th meeting of the Ministers' Deputies). URL: <https://search.coe.int/cm?i=0900001680726f6f>.
2. EUR-Lex. 2030 Digital Compass: the European way for the Digital Decade. COM (2021) 118 final. 2021. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX%3A52021DC0118>
3. E-voting handbook. Key steps in the implementation of e-enabled elections // Council of Europe Publishing. 2010. – November.
4. Trechsel A.H., Vassil K., Silva F. Potential and Challenges of E-Voting in the European Union. – Brussels: European Parliament, Directorate-General for Internal Policies, Policy Department C: Citizens' Rights and Constitutional Affairs, 2016. – 37 p.
5. General Data Protection Regulation – Legal Text. URL: <https://gdpr-info.eu/>

УДК 327.5 : 316.776.23] : 620.91] (477)(043.2)

Шкрюб М.В.,

студент 3-го курсу спеціальності
291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та
регіональні студії» факультету політичних наук,
Чорноморський національний університет імені Петра Могили
(м. Миколаїв, Україна)

ЕНЕРГЕТИЧНА АВТОНОМІЯ ЄС ЯК ВІДПОВІДЬ НА ГІБРИДНИЙ ТИСК РОСІЇ

Енергетична автономія Європейського Союзу в умовах гібридних загроз стала не лише елементом економічної політики, а й важливою складовою стратегічної безпеки. Протягом тривалого часу енергетична взаємозалежність між ЄС і Російською Федерацією використовувалася як інструмент політичного впливу. Постачання нафти, газу та інших енергоресурсів супроводжувалося спробами формувати залежність окремих держав-членів, посилювати внутрішні суперечності в межах Союзу та обмежувати свободу ухвалення рішень у сфері зовнішньої політики. Умови повномасштабної війни проти України чітко засвідчили, що енергетика в сучасних міжнародних відносинах є не лише галуззю економіки, а й каналом гібридного тиску,

через який може здійснюватися шантаж, дестабілізація ринків і підлив довіри до спільної європейської політики.

Метою роботи є дослідження енергетичної автономії Європейського Союзу як ключового інструменту протидії гібридному тиску Російської Федерації, а також аналіз основних напрямів зміцнення енергетичної безпеки ЄС через диверсифікацію джерел енергії, розвиток відновлюваної енергетики та підвищення стійкості критичної інфраструктури.

У дослідженні використано праці як зарубіжних, так і українських науковців, присвячені проблемам енергетичної безпеки та автономії Європейського Союзу. Зокрема, О. Золотарьова та Д. Лукаш акцентують увагу на тому, що російсько-українська війна стала каталізатором трансформації енергетичної політики ЄС, сприяючи диверсифікації постачання енергоресурсів, скороченню залежності від російського газу та активному розвитку відновлюваних джерел енергії [1]. Інші автори (І. Думанська, П. Бьотчер, Г. Сейв, Л. де ла Куерда та ін.) розглядають енергетичну автономію як важливу складову зміцнення стратегічної стійкості Європейського Союзу [2; 4; 5].

Особливо вразливою виявилася залежність окремих країн ЄС від російського природного газу [4], що протягом багатьох років формувала ризик політичної та економічної маніпуляції. Використання енергопостачання як засобу тиску проявлялося не лише у зміні цінової політики чи обмеженні обсягів поставок, а й у створенні атмосфери невизначеності та страху перед дефіцитом енергоносіїв. У цьому контексті гібридний характер загрози полягає в тому, що енергетичний чинник поєднується з інформаційними, економічними та психологічними впливами. Відповідно, реагування на такі виклики потребує не точкових рішень, а системної трансформації енергетичної моделі ЄС.

Саме тому після 2022 р. Європейський Союз значно активізував політику енергетичної диверсифікації [3] та переходу до більш автономної моделі забезпечення ресурсами. Одним із ключових напрямів стала програма *REPowerEU*, спрямована на скорочення залежності від викопного палива з РФ, розширення використання відновлюваних джерел енергії, підвищення енергоефективності та розвиток нових каналів постачання. Важливе місце в забезпеченні енергетичної автономії ЄС займає план *REPowerEU* [3], ухвалений у відповідь на енергетичні виклики, спричинені російською агресією проти України. Основними завданнями цієї ініціативи є скорочення залежності від російських енергоносіїв, прискорення переходу до відновлюваних джерел енергії, підвищення енергоефективності та диверсифікація постачання енергоресурсів. Реалізація зазначених заходів сприяє зміцненню енергетичної безпеки Європейського Союзу та підвищенню його стійкості до гібридних загроз.

У межах цієї політики ЄС посилює співпрацю з альтернативними постачальниками скрапленого природного газу, інвестує в модернізацію інфраструктури, збільшує пропускну здатність інтерконекторів між державами-членами та розвиває спільні механізми закупівель. Таким чином, енергетична автономія поступово набуває не ізоляціоністського, а інтеграційного змісту: йдеться не про повну самодостатність, а про зменшення критичної залежності від держави-агресора та створення стійкої системи взаємної підтримки.

Важливим елементом цієї стратегії є розвиток відновлюваної енергетики. Сонячна, вітрова, гідро- та інші форми «зеленої» генерації дозволяють ЄС одночасно зменшувати викиди, підвищувати внутрішню енергетичну безпеку та скорочувати можливості зовнішнього шантажу. Однак перехід до відновлюваних джерел не вирішує всіх проблем автоматично. Він вимагає значних інвестицій у накопичувачі енергії, цифрові мережі, балансувальні потужності та нові правила управління енергосистемою. Отже, енергетична автономія ЄС є не лише політичним рішенням, а й технологічним викликом, що передбачає модернізацію всієї інфраструктури.

Окремо слід підкреслити значення енергоефективності як одного з найбільш реалістичних і швидких механізмів підвищення стійкості. Зменшення споживання енергії в промисловості, житловому секторі та транспорті безпосередньо знижує

залежність від імпорту, а також послаблює вразливість до цінових коливань і зовнішнього тиску. У цьому сенсі енергоефективність стає не другорядним, а центральним елементом європейської енергетичної безпеки. Вона дає змогу поєднувати економічну доцільність із геополітичною стійкістю, що особливо важливо в умовах затяжної війни та нестабільності на глобальних ринках енергоносіїв.

Енергетична автономія ЄС нерозривно пов'язана і з технологічною складовою стійкості. Сучасна енергосистема функціонує на основі цифрових платформ, автоматизованого управління, смарт-мереж і складних логістичних ланцюгів. Це означає, що енергетичний сектор стає вразливим не лише до фізичних або економічних, а й до кібернетичних атак, тому підвищення енергетичної незалежності має супроводжуватися захистом критичної інфраструктури, розвитком європейських технологій і зменшенням залежності від зовнішніх цифрових рішень. У підсумку, енергетична, технологічна та кіберстійкість утворюють єдиний комплекс, без якого неможливо забезпечити справжню автономію ЄС в умовах гібридних загроз [5].

Отже, енергетична автономія Європейського Союзу є важливим елементом протидії гібридному тиску Російської Федерації та зміцнення європейської безпеки. Диверсифікація джерел енергопостачання, розвиток відновлюваної енергетики й підвищення енергоефективності сприяють зменшенню зовнішньої залежності та підвищенню стійкості ЄС до сучасних загроз.

Список використаних джерел та літератури:

1. Думанська І. Енергетична безпека України крізь призму практик сталого розвитку Європейського Союзу // Modeling the Development of the Economic Systems. – 2025. – № 18. DOI: <https://doi.org/10.31891/mdes/2025-18-30>
2. Золотарьова О., Лукаш Д. Енергетична безпека ЄС в умовах геополітичних змін // Scientia fructuosa. – 2025. – № 163 (5). DOI: [https://doi.org/10.31617/1.2025\(163\)05](https://doi.org/10.31617/1.2025(163)05)
3. A 10-Point Plan to Reduce the European Union's Reliance on Russian Natural Gas // International Energy Agency. – 2022. – March. URL: <https://www.iea.org/reports/a-10-point-plan-to-reduce-the-european-unions-reliance-on-russian-natural-gas>
4. Böttcher P.C., Gorjão L.R., Beck C. Initial Analysis of the Impact of the Ukrainian Power Grid Synchronization with Continental Europe // Energy Advances. – 2023. – Iss. 1. DOI: <https://doi.org/10.1039/D2YA00150K>
5. Saive G., Yeo H., de la Cuerda L., Voswinkel F. Are Governments Better Positioned to Respond to Energy Security Risks Today Than in the Past? // International Energy Agency. – 2025. – July 10. URL: <https://www.iea.org/commentaries/are-governments-better-positioned-to-respond-to-energy-security-risks-today-than-in-the-past>

УДК 304.4 : 061.1ЄС

Якущенко М.,

аспірантка,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

(м. Київ, Україна)

СТАНОВЛЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ КУЛЬТУРНОЇ ПОЛІТИКИ ЯК ОСНОВИ ОБ'ЄДНАВЧИХ ПРОЦЕСІВ

Культурна політика сьогодні розглядається як одна із засадничих ідей, що мотивують до творення і розбудови європейської спільноти, стаючи основою європейських об'єднавчих процесів і окремим політичним напрямом [7]. Розбудова європейської політики у галузі культури, спадщини та пам'яті упродовж останніх кількох десятиліть дає змогу інтерпретувати європейський проєкт як цивілізаційний. У межах Європейської культурної конвенції 1954 р. було визначено, що культура має сприяти єднанню між країнами Європи задля збереження та втілення в життя ідеалів і європейських цінностей, які є спільним надбанням. Таким чином, культурна політика

визначалася як політика спільних дій, спрямованих на збереження європейської культури та її розвитку, а також вивчення мов, історії й культури інших країн [1].

У Бременській декларації «Місто і культура: нові відповіді на проблеми культури» 1983 р. зроблено акцент на участі у культурних подіях і процесах, а також наголошено на важливості залучення громадськості до суспільного та політичного життя. Для того, щоб культурне життя процвітало, інновації розвивалися, а культурна демократія розширювалася, декларація акцентувала увагу на необхідності підтримки культурного розмаїття, масової культури, аматорської культурної діяльності та ініціативи [2].

Уперше в межах декларації було акцентовано на проблемі протидії зростаючому домінуванню пасивного медіа споживання. Саме розвиток культури, який має охопити якомога більше людей, був би ефективною протидією негативним соціальним процесам. Також у документі звернуто увагу на проблеми мігрантів, які посилювалися внаслідок загострення економічної кризи та безробіття, а також спалахів насильницьких інцидентів між місцевим населенням та іммігрантами. У декларації запропоновано механізми вирішення соціальних проблем шляхом використання інструментів культурної політики, а саме: європейські країни мали визнати, що вони стали багатоетнічними суспільствами. З огляду на, що вони повинні забезпечити та сприяти рівності прав для всіх людей, які проживають на їхній території. При цьому члени етнічних меншин повинні мати вільний вибір у вирішенні того, якою мірою вони бажають зберегти свою культуру чи розвивати її в новому соціальному контексті, а також якою мірою вони бажають асимілюватися [2].

Європейська декларація про культурні цілі 1984 року підкреслює, що «головна мета наших суспільств полягає в тому, щоб надати кожному можливість досягти особистої реалізації в атмосфері свободи та поваги до прав людини; така реалізація пов'язана з культурою, яка разом з іншими соціальними, технологічними та економічними впливами є суттєвим чинником гармонійного розвитку суспільства» [3].

Декларація з європейської політики у сфері нових інформаційних технологій 1999 р. акцентує увагу на застосуванні нових інформаційних технологій з метою забезпечення поваги до прав людини, заохочення культурного розмаїття, сприяння свободі вираження поглядів та інформації, а також максимального використання освітнього та культурного потенціалу цих технологій. Декларація наголошує на необхідності забезпечити повагу до прав людини і людської гідності, зокрема свободи вираження поглядів, а також захист неповнолітніх, приватного життя і персональних даних, захист особи від усіх форм расової дискримінації під час використання і розвитку нових інформаційних технологій шляхом регулювання і саморегулювання, а також шляхом розробки технічних стандартів і систем, кодексів поведінки та інших заходів [4].

У декларації про міжкультурний діалог та запобігання конфліктам 2003 р. визначено межі європейського співробітництва, які створюють умови і сприяють розвитку та побудові суспільства, заснованого на міжкультурній основі, діалозі й повазі до культурного розмаїття, а також сприяють запобіганню насильницьким конфліктам, управлінню конфліктами, контролю над ними та постконфліктному примиренню. Як зазначається у преамбулі, саме за допомогою реалізації програм культурних дій із залученням усіх поколінь, метою яких є зближення культур через конструктивний діалог і культурний обмін із залученням усіх матеріальних і нематеріальних елементів культури, наприклад археологічних, архітектурних, художніх, економічних, етнічних, історичних, мовних, релігійних та соціальних, можливе розв'язання проблеми побудови європейського суспільства на принципах постконфліктного розвитку європейських країн [5].

Відзначимо, що наразі головним завданням європейської культурної політики є удосконалення взаємодії у межах стратегічного трикутника: культурна спадщина, міжкультурний діалог, розвиток культурних і креативних індустрій. Спадщина розглядається не просто як цінність сама по собі, вона має вивчатися, бути сталою, взаємодіяти з усіма поколіннями та відповідати їхнім інтересам. Спадщина має

сприяти розвитку, зокрема соціальному й економічному, тієї місцевості, до якої вона належить. Культурний діалог передбачає суспільну солідарність, розвиток, участь у культурному житті всіх груп населення, включаючи соціальні групи з різноспрямованими політичними та соціальними інтересами. Особлива увага в межах екосистем культур приділяється створенню та розвитку креативних індустрій.

Міжнародні культурні відносини в межах Європи існують і розвиваються у двох площинах – культурної дипломатії та міжкультурного діалогу, що передбачає обмін, повагу та взаємне збагачення культур. Це і реакція на культурні події, і просування певних культурних проєктів, і створення нових сенсів, що відображають культурні відносини в медіа. Міжкультурний діалог ґрунтується на взаємному розумінні, рівності та повазі до людської гідності, а також передбачає подолання упереджень, руйнування стереотипів, ксенофобії та расизму; запобігання конфліктам, мирне вирішення суперечок та пошук узгодженої позиції сторін і компромісів; взаємозбагачення, обмін досвідом, знаннями та традиціями без асиміляції, тобто зі збереженням власної ідентичності кожною стороною [6, р. 10].

Європейська культурна діяльність ґрунтується передусім на європейських цінностях, які поступово формувалися в процесі розбудови європейської культурної політики, коли спочатку акцент було зроблено на економічних принципах розвитку європейської спільноти, а пізніше базовою основою політики стали принципи культурної політики, які впливають на подальші економічні, соціальні та політичні трансформації.

Список використаних джерел та літератури:

1. Європейська культурна конвенція 1954 року [European Cultural Convention of 1954] // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_213#Text
2. Bremen Declaration «Town and Culture: New Responses to Cultural Problems» (1983) // Culture and Cultural Heritage; Council of Europe Portal. URL: <https://www.coe.int/en/web/culture-and-heritage/texts-of-reference>
3. European Declaration on Cultural Objectives, adopted by the 4th Conference of European Ministers Responsible for Cultural Affairs on 24 May 1984 // Culture and Cultural Heritage; Council of Europe Portal. URL: <https://www.coe.int/en/web/culture-and-heritage/texts-of-reference>
4. Declaration on a European Policy for New Information Technologies, adopted by the Committee of Ministers on 7 May 1999 // Culture and Cultural Heritage; Council of Europe Portal. URL: <https://www.coe.int/en/web/culture-and-heritage/texts-of-reference>
5. Declaration on Intercultural Dialogue and Conflict Prevention, adopted by the European Ministers Responsible for Cultural Affairs. Opatija, Croatia, 22 October 2003 // The European Association of Cultural Researchers (ERICarts Network). URL: <http://www.ericartsinstitute.org/web/files/131/en/OpatijaDeclaration.pdf>
6. White Paper on Intercultural Dialogue «Living together as equals in dignity» (2008). – Strasbourg: Council of Europe, 2008. URL: <https://www.coe.int/en/web/campaign-free-to-speak-safe-to-learn/-/white-paper-on-intercultural-dialogue-living-together-as-equals-in-dignity-2008->
7. Maastricht Treaty on the Establishment of the European Union. – 1992. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:11992M/TXT>

УКРАЇНА ЯК СУБ'ЄКТ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ БЕЗПЕКИ: НОВІ РОЛІ ТА ПРАКТИКИ ВЗАЄМОДІЇ З ЄС

УДК 726 : 271.2-523] (477.72) : 351.853] (091) (045)

Генсьорський В.І.,
магістер теології,
Християнська Теологічна Академія у Варшаві
(м. Варшава, Польща)

РЕЛІГІЙНІ СПІЛЬНОТИ ЯК ЧИННИК СУСПІЛЬНОЇ СТІЙКОСТІ В УМОВАХ ТОТАЛІТАРНИХ ВИКЛИКІВ: ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД СТУДИТСЬКОГО ЧЕРНЕЦТВА ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ ТА ЙОГО ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ СУЧАСНОЇ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ БЕЗПЕКИ (1946-1989 рр.)

Радянська політика щодо УГКЦ після повернення влади в Західну Україну у 1944 р. була спрямована на ліквідацію незалежних релігійних інституцій як потенційних осередків суспільного опору тоталітарному режиму [3, с. 27-28].

Студитське чернецтво стало однією з найбільш організованих структур УГКЦ, що зберегла внутрішню дисципліну та керованість в умовах масових репресій проти церковної ієрархії.

Після арешту греко-католицького єпископату архімандрит Климентій Шептицький фактично перебрав на себе функцію координації значної частини церковного життя, забезпечуючи інституційну безперервність УГКЦ [2, с. 207-208].

Організація таємних священничих хіротоній стала важливим механізмом відтворення церковних кадрів і збереження релігійної мережі в умовах державного переслідування [1, арк. 186, 282].

Студити забезпечували функціонування альтернативних каналів комунікації між переслідуваною Церквою та міжнародною спільнотою через передачу інформації до Ватикану. Листи протесту та звернення до радянського керівництва свідчать про використання духовенством ненасильницьких форм спротиву державному тиску [2, с. 208-209]. Унівська лавра виконувала функцію важливого центру духовної, культурної та суспільної консолідації населення Західної України в умовах політичної нестабільності [6, с. 103-104]. Співпраця студитів із представниками українського визвольного руху була зумовлена не лише політичними чинниками, але й прагненням захистити місцеві громади від насильства та репресій [8, арк. 9 зв.]. Допомога пораненим, надання прихистку переслідуваним особам і підтримка родин учасників підпілля демонструють соціальну функцію релігійних спільнот у кризових умовах.

Радянські репресії проти студитів були спрямовані не лише на ліквідацію чернецтва як релігійного явища, але й на руйнування мереж довіри та солідарності всередині місцевого суспільства. Після ліквідації УГКЦ у 1946 р. студити зуміли створити розгалужену систему підпільних громад, яка забезпечила збереження релігійної та національної ідентичності населення [7, с. 286]. Підпільні монаші

осередки виконували функцію неформальних центрів духовної освіти, моральної підтримки та передачі культурної пам'яті між поколіннями.

Жіночі студитські спільноти стали важливою ланкою комунікації між підпільним духовенством і мирянами, підтримуючи життєздатність церковних структур [4, с. 57]. Катехитична діяльність черниць-студиток сприяла формуванню світоглядної стійкості молодого покоління та збереженню релігійної традиції в умовах державного атеїзму [5, с. 152].

Досвід підпільного існування студитського чернецтва демонструє здатність релігійних спільнот виступати чинником суспільної стійкості навіть за умов тривалого тоталітарного тиску.

Збереження внутрішньої самоорганізації, мереж взаємодопомоги та духовного лідерства дозволило студитам підтримувати суспільну згуртованість у середовищі переслідуваної громади.

Історія студитського чернецтва засвідчує, що релігійні інституції можуть виконувати функцію захисту культурної спадщини та історичної пам'яті в умовах політики примусової асиміляції. Досвід студитів свідчить про важливість горизонтальних мереж довіри як одного з ключових чинників виживання суспільства в умовах системних загроз.

Для сучасної Європи, яка стикається з викликами війни, гібридних загроз та авторитарних впливів, історія студитського чернецтва демонструє значення ціннісно вмотивованих громад у зміцненні суспільної стійкості. Історичний досвід студитів підтверджує, що релігійні спільноти можуть бути не лише духовними інституціями, але й важливими суб'єктами формування громадянської солідарності, культурної безпеки та довготривалої суспільної витривалості.

Список використаних джерел та літератури:

1. Галузевий державний архів Служби безпеки України. – Ф. 6. – Спр. 74978-ФП. Кримінальна справа № 148913 на Климентія Івановича Шептицького. – Т. І. – 357 арк.
2. Гуркіна С. Архимандрит Климентій Шептицький: маловивчені сторінки життя 1944-1947 рр. // Сторінки воєнної історії України: 36. наук. статей. – Київ: Ін-т історії України НАН України, 2011. – Вип. 14. – С. 203-215.
3. Дробчук І. Блаженний мученик Климентій Шептицький // Український журнал. – 2015. – № 5. – С. 27-28.
4. Комар І. Соціально-виховна діяльність митрополита Андрея Шептицького у Галичині (1900-1939) // Вісник Глухівського державного педагогічного ун-ту. Серія: педагогічні науки. – 2010. – Вип. 15. – С. 56-60.
5. Комар І. Соціально-психологічна діяльність УГКЦ у Галичині на початку ХХ століття // Вісник Львівського ун-ту. Серія педагогічні науки. – 2012. – Вип. 28. – С. 149-156.
6. Мицько І. Святоуспенська Лавра в Уневі (кінець ХІІІ ст. – ХХ ст.). – Львів: Свічадо, 1998. – 328 с.
7. Стоцький Я. Доля чернецтва, духовенства і парохій УГКЦ у західних областях України у 1950-1953 рр. // Український історичний збірник. – 2008. – Вип. 11. – С. 283-293.
8. Центральний Державний історичний архів України, м. Львів. – Ф. 684. – Оп. 1. – Спр. 3298. Літопис монастиря студитів св. Йосафата у Львові. – 18 арк.

УДК 811.111 : 378.014.25 : 327.39

Грушецька А.Ю.,
викладачка кафедри іноземних мов професійного спілкування,
Міжнародний університет
(м. Одеса, Україна)

АНГЛІЙСЬКА МОВА ЯК ЗАСІБ МІЖНАРОДНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В ПРОЦЕСІ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ОСВІТНЬОГО ТА БЕЗПЕКОВОГО ПРОСТОРУ

Європейська інтеграція України супроводжується активізацією міжнародної взаємодії в освітній, науковій та професійній сферах, що зумовлює необхідність

ефективної комунікації між представниками різних країн і культур. У сучасному світі англійська мова посідає провідне місце серед засобів міжнародного спілкування, забезпечуючи доступ до світового освітнього простору, наукових ресурсів, міжнародних проєктів і професійних спільнот. Вона є важливим інструментом академічної мобільності, міжкультурного діалогу та розвитку міжнародного співробітництва.

Актуальність дослідження зумовлена зростанням ролі англійської мови в процесі інтеграції України до європейського освітнього і безпекового простору. В умовах розширення співпраці з європейськими інституціями, включення міжнародних освітніх програм та розвитку контактів у професійних сферах особливого значення набуває формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх фахівців. Володіння англійською мовою сприяє ефективній міжнародній взаємодії, доступу до сучасних знань і практик, а також залученню України до європейських інтеграційних процесів.

Метою дослідження є аналіз ролі англійської мови як засобу міжнародної комунікації та обґрунтування її значення в процесі інтеграції України до європейського освітнього й безпекового простору.

Розвиток вищої освіти в Україні нерозривно пов'язаний із впровадженням європейських освітніх стандартів та розширенням міжнародної академічної взаємодії. Одним із пріоритетних напрямів розвитку вітчизняної вищої освіти є інтеграція до Європейського простору вищої освіти, що закріплено у Законі України «Про вищу освіту» [6]. Реалізація цього процесу потребує формування у здобувачів освіти іншомовної комунікативної компетентності, що забезпечує можливість ефективної участі в міжнародних освітніх програмах, академічних обмінах і наукових проєктах.

Важливим орієнтиром у розвитку мовної освіти є Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти (CEFR), які визначають сучасні стандарти мовної підготовки та критерії оцінювання рівня володіння іноземними мовами [1]. Зазначений документ розглядає іншомовну комунікативну компетентність як необхідну умову успішної соціальної, професійної та академічної взаємодії в європейському середовищі.

Особливу роль англійська мова відіграє у сфері міжнародного академічного співробітництва. Сьогодні вона є основним засобом комунікації в науковому середовищі, оскільки більшість міжнародних конференцій, дослідницьких проєктів, наукових публікацій та програм академічної мобільності реалізується саме англійською мовою. Одним із найбільш успішних інструментів міжнародної освітньої співпраці є програма Erasmus+, яка надає студентам і викладачам можливості для навчання, стажування, професійного розвитку та міжкультурного обміну [3]. Як зазначають В. Приймак та В. Кирикилиця, академічна мобільність є однією з найбільш розвинених форм інтернаціоналізації вищої освіти, оскільки сприяє інтеграції студентів у міжнародну академічну спільноту та розширює можливості міжкультурної взаємодії [5]. Таким чином, англійська мова виступає не лише засобом академічної комунікації, а й важливим чинником інтеграції українського науково-освітнього простору до європейської системи знань та міжнародного дослідницького співробітництва.

На думку Д. Кристала, англійська мова набула статусу глобальної завдяки її використанню в міжнародній політиці, науці, освіті, бізнесі та інформаційних технологіях [2]. У сучасних умовах вона є універсальним інструментом доступу до світових знань і професійних ресурсів. У контексті європейської інтеграції англійська мова набуває особливого значення як інструмент професійної та міжкультурної комунікації. Її використання забезпечує доступ до міжнародного інформаційного простору, сприяє обміну досвідом між фахівцями різних країн та створює передумови для ефективної співпраці України з європейськими інституціями в освітній, науковій і безпековій сферах. Завдяки англійській мові розширюються можливості для участі українських фахівців у міжнародних проєктах, професійних мережах та експертних дискусіях.

В умовах повномасштабної війни Росії проти України англійська мова набуває додаткового значення як інструмент міжнародної безпекової комунікації. Вона забезпечує ефективну взаємодію між українськими державними інституціями, науковцями, військовими експертами, представниками громадянського суспільства та

міжнародними партнерами, сприяє поширенню достовірної інформації про безпекову ситуацію в Україні та посиленню міжнародної підтримки держави. Важливим аспектом є також інформаційна взаємодія України із міжнародною спільнотою. Англomовний інформаційний простір дозволяє оперативно поширювати достовірну інформацію про події в Україні, представляти позицію держави на міжнародному рівні та формувати позитивний імідж країни у світі. Завдяки англійській мові українські науковці, освітяни, громадські діячі та представники державних інституцій можуть брати активну участь у міжнародному діалозі щодо актуальних питань безпеки та розвитку європейського співтовариства.

У процесі професійної підготовки майбутніх фахівців особливого значення набуває формування міжкультурної комунікативної компетентності. Володіння англійською мовою передбачає не лише знання лексико-граматичних норм, а й здатність ефективно взаємодіяти з представниками інших культур. Важливою складовою підготовки сучасного фахівця є сформованість іншомовної комунікативної компетентності, яка забезпечує готовність до професійної взаємодії та міжкультурного спілкування. На думку А. Мельник, сучасна підготовка майбутніх викладачів іноземних мов має бути зорієнтована на розвиток міжкультурної компетентності, необхідної для ефективної професійної діяльності в умовах глобалізації та міжнародної співпраці [4]. Саме тому навчання англійської мови у закладах вищої освіти має бути спрямоване на формування практичних умінь професійної та міжкультурної комунікації.

Практика викладання англійської мови у закладах вищої освіти свідчить про зростання зацікавленості студентів у вивченні англійської мови як засобу професійного розвитку та міжнародного обміну. Це свідчить про те, що молодь сприймає англійську мову не лише як засіб спілкування, а й як важливий компонент своєї професійної реалізації та інтеграції в європейський освітній простір.

Отже, в умовах європейської інтеграції України англійська мова виходить за межі традиційного освітнього інструменту та набуває значення важливого засобу міжнародної комунікації. Її використання забезпечує ефективну взаємодію України з європейськими освітніми, науковими та безпековими інституціями, сприяє розвитку академічної мобільності, міжкультурного діалогу та професійного співробітництва. У сучасних геополітичних умовах англійська мова виступає одним із важливих чинників інтеграції України до європейського освітнього та безпекового простору, забезпечуючи залучення держави до міжнародних процесів обміну знаннями, досвідом і стратегічної взаємодії.

Список використаних джерел та літератури:

1. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. Companion Volume. – Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2020. – 237 p.
2. Crystal D. English as a Global Language. 2nd ed. – Cambridge: Cambridge University Press, 2003. – 212 p.
3. Erasmus+ Programme Guide 2025. – Brussels: European Commission, 2025. – 441 p.
4. Мельник А.І. Професійно орієнтована комунікативна компетентність майбутніх викладачів іноземних мов як сучасна тенденція вищої освіти // Іноземні мови. – 2023. – № 4. – С. 10-20. DOI: <https://10.32589/1817-8510.2023.4.295039>
5. Приймак В.О., Кирикилиця В.В. Розвиток загальнокультурної і комунікативної компетентностей студентів університету в умовах інтернаціоналізації вищої освіти // Педагогічні науки. – 2022. – Вип. 98. – С. 21-26. DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2413-1865/2022-98-3>
6. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014, № 1556-VII // Офіційний портал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>

Деміхова С.В.,

викладач кафедри гуманітарних наук
Національна академія сухопутних військ ім. гетьмана Петра Сагайдачного
(м. Львів, Україна)

Тихоцька Н.Р.,

викладач кафедри гуманітарних наук
Національна академія сухопутних військ ім. гетьмана Петра Сагайдачного
(м. Львів, Україна)

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ЯК ЧИННИК ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО БЕЗПЕКОВИХ СТРУКТУР ЄС

У час повномасштабної війни докорінно змінилася архітектура європейської безпеки, відповідно затвердивши статус ключового суб'єкта за Україною. Повної взаємосумісності вимагає стратегічна трансформація відносин між Європейським Союзом та Україною, що закріплено безпековими угодами не лише в технічній сфері, а й на рівні військового управління та оборонного планування. Трансформації військової освіти, а не лише адаптації законодавства чи реформування оборонного сектору, вимагає стратегічний курс України на повноправне членство в Європейському Союзі.

Багато вітчизняних науковців досліджували питання мовної підготовки військовослужбовців та інтеграції України до європейського безпекового простору. Серед найвідоміших досліджень є праці Олени Барабаш, Василя Ягупова, Наталії Діденко. Додаткового дослідження потребує аспект готовності майбутніх офіцерів до багаторівневого діалогу в межах штабів ЄС, у яких взаємодія регулюється військовим етикетом та специфічними процедурами. Тому необхідно аргументувати роль і напрями комунікативної компетентності майбутніх офіцерів ЗСУ як критичного фактора мовної взаємосумісності, напрями її формування з акцентом на практичну взаємодію з безпековими місіями ЄС, визначити ключові вимоги до готовності майбутніх офіцерів до штабного діалогу у структурах ЄС.

Проблему формування комунікативної компетентності курсантів у ВВНЗ актуалізує спроможність офіцерського складу Збройних сил України вести діалог у межах Військового штабу та військового комітету ЄС, використовуючи новітні інструменти підтримки, що є критичним чинником інтеграції. На перший план виходить комунікативна компетентність майбутніх командирів, вона стає фундаментом для взаєморозуміння під час виконання спільних завдань, для оперативності та точності. Досягнення повної взаємосумісності є ключовою умовою успішного залучення Збройних сил України до Спільної політики безпеки і оборони (СПБО) ЄС [4].

Здатність ефективно функціонувати в багатонаціональному військовому середовищі – це не лише базове володіння англійською мовою як робочою мовою більшості штабів. Майбутній офіцер повинен володіти високим рівнем комунікативної культури, щоб ефективно конвертувати унікальний бойовий досвід України у спільні оборонні стратегії ЄС, утворюючи суб'єктність України у європейській безпеці.

Новий навчальний курс «Культура професійної комунікації та ораторська майстерність офіцера» у Національній академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного впроваджено з метою формування мовної та комунікативної сумісності на рівні європейських інституцій через такі ключові практичні вектори:

- штабна культура та лінгвістична сумісність за стандартами STANAG 6001 [3]. Вивчення міжнародного військового етикету та протоколу, що мінімізує комунікативні бар'єри у багатонаціональному середовищі офіцерів, є важливим складником підготовки. Використовуючи один із найефективніших інструментів – метод ситуаційного навчання (кейс-метод), формуємо навички ведення дискусій,

аргументації, досягнення консенсусу, оскільки робота у багатонаціональних робочих групах ЄС вимагає розуміння процедур прийняття рішень, мінімізувати ризик конфліктів чи хибного тлумачення наказів у стресових ситуаціях. Складність полягає у трансформації мислення, а кейс-метод допомагає подолати цей бар'єр, бо адаптує курсантів до логіки побудови європейських штабних документів;

- комунікація в межах тренувальних місій (на прикладі EUMAM Ukraine) [1]. Військова допоміжна місія Європейського Союзу на підтримку України (EUMAM) стала майданчиком для обміну досвідом. Через симуляційні ігри на основі реального бойового досвіду навчаємо майбутніх офіцерів здійснювати мовне посередництво без втрати важливих нюансів, чітко артикулюючи специфічні потреби підрозділів, здатності синхронізувати методики підготовки і вести професійний діалог з іноземними інструкторами;

- менеджмент та адміністрування у взаємодії з фінансово-технічними інструментами (Фонд допомоги Україні – UAF) [2]. Через використання кейс-методів, симуляційних ігор курсанти безпосередньо залучаються до процесів формування запитів, логістичного супроводження та звітності. Тут комунікативна культура вимагає чіткого знання й уніфікованого використання військової термінології логістичних стандартів ЄС та НАТО.

Технічним та операційним інструментом виступає мовна взаємосумісність, яка впливає на швидкість інтеграції України до безпекових структур ЄС. Офіцер нового покоління повинен інтегруватися в інформаційні потоки ЄС, аргументувати позицію України, координувати дії цивільних і військових, бути готовим вести діалог на рівні штабів. Формування комунікативної компетентності курсантів є стратегічним чинником воєнної безпеки. Інтеграції України до європейського безпекового простору, а не другорядним елементом гуманітарної підготовки.

Якщо українські командири вільно володітимуть мовою міжнародних штабів і вмітимуть спілкуватися з європейськими колегами на рівних, як партнери, ми зможемо ефективно навчатися на місіях (як-от EUMAM Ukraine) та швидко освоювати фінансову допомогу від ЄС. Це доведе Європі, що Україна є сильним і надійним захисником, на якого можна впевнено розраховувати в майбутньому.

Список використаних джерел та літератури:

1. Council Decision (CFSP) 2022/1968 of 17 Oct. 2022 on a European Union Military Assistance Mission in support of Ukraine (EUMAM Ukraine) // EUR-Lex. URL: <https://eur-lex.europa.eu/>
2. Council Regulation on the establishment of the Ukraine Assistance Fund (UAF) within the European Peace Facility [of 18 Mar. 2024] // EUR-Lex. URL: <https://eur-lex.europa.eu/>
3. STANAG 6001: Специфікація мовних рівнів у збройних силах країн-членів НАТО: угода зі стандартизації // Офіційний сайт НАТО. URL: nato.int
4. Україна та ЄС підписали спільні безпекові зобов'язання (опубліковано 27 червня 2024 р.) // Представництво України при Європейському Союзі. – 2024 URL: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/news/ukrayina-ta-yes-pidpisali-spilni-bezpekovi-zobovyazannya>

УДК 342.5 : 004.738.5] (477 : 4-6ЄС)

Дубель М.В.,

доктор філософії з міжнародних економічних відносин,
старший викладач кафедри політології та державного управління,
Донецький національний університет імені Василя Стуса
(м. Вінниця, Україна)

ВІДПОВІДНІСТЬ САЙТІВ ОСНОВНИХ ІНСТИТУЦІЙ ТРЬОХ ГІЛОК ВЛАДИ В УКРАЇНІ ПОЛІТИКАМ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Процес євроінтеграції охоплює різні галузі діяльності України, у тому числі досить неочевидні напрямки, як безпечність сайтів головних політичних інститутів. У

нашому дослідженні сфокусуємося не на глибинних основах кібербезпеки, а на більш банальних речах, таких як наявність безпечного протоколу з'єднання на сайті та відповідність cookies-файлів сайту безпечному поводженню згідно з Загальним регламентом про захист даних GDPR [1].

Спочатку, ніж проводити дослідження, необхідно дещо розкрити термінологію індикаторів, щодо відповідності яким буде наведено аналіз. Почнемо з розкриття технології HTTPS-протоколів. Важливим елементом забезпечення безпеки користування веб-ресурсів державних інституцій є використання захисних HTTP-заголовків, які виконують функцію додаткового рівня захисту між вебсервером та браузером користувача. Такі механізми дозволяють зменшити ризики несанкціонованого доступу до інформації, викрадення даних користувачів, підміни вмісту вебсторінок і реалізації поширених типів вебатак. Зокрема, заголовок Content Security Policy (CSP) обмежує виконання потенційно небезпечного програмного коду, HSTS забезпечує примусове використання захищеного з'єднання HTTPS, X-Frame-Options запобігає атакам типу clickjacking, а X-Content-Type-Options унеможливорює некоректне трактування браузером типів файлів. У контексті функціонування офіційних вебсайтів органів державної влади, які обробляють суспільно значущу інформацію та виступають важливим каналом комунікації між державою і громадянами, наявність та коректне налаштування захисних HTTP-заголовків є необхідною умовою забезпечення конфіденційності, цілісності та доступності інформаційних ресурсів. В умовах зростання кількості кібератак на державний сектор України ефективне використання таких механізмів сприяє підвищенню стійкості веб-ресурсів до сучасних кіберзагроз та зміцненню довіри громадян до цифрових сервісів держави.

Наступний важливий елемент безпечного використання сайтів державних установ є налаштовані файли cookies. Використання файлів cookies є важливим елементом функціонування сучасних вебресурсів, зокрема офіційних сайтів органів державної влади, оскільки забезпечує збереження налаштувань користувачів, підтримку сесій, персоналізацію окремих сервісів та підвищення зручності взаємодії з вебсайтом. Водночас застосування cookies пов'язане з питаннями інформаційної безпеки та захисту персональних даних, оскільки такі файли можуть містити відомості про дії користувача, параметри авторизації або інші технічні дані. Належне налаштування механізмів роботи cookies передбачає використання атрибутів Secure, HttpOnly та SameSite, які обмежують можливість їх перехоплення, несанкціонованого доступу або використання під час реалізації міжсайтових атак. Особливого значення це набуває для вебресурсів державних інституцій, де порушення безпеки сесій користувачів може призвести до компрометації службової інформації або персональних даних громадян. Крім технічних аспектів захисту, важливою складовою є забезпечення прозорості використання cookies шляхом інформування користувачів про їх призначення та отримання згоди відповідно до вимог законодавства у сфері захисту персональних даних. Таким чином, безпечне використання файлів cookies сприяє підвищенню рівня захищеності вебресурсів, забезпеченню стабільної роботи цифрових сервісів та зміцненню довіри громадян до електронних послуг держави.

Для дослідження безпечності сайтів основних державних інституцій будемо використовувати, відповідно, для перевірки протоколу з'єднання – звичайні налаштування браузера, а для перевірки роботи cookies – <https://webbkoll.5july.net/en> [6].

Почнемо з сайту Президента України [4]. Сайт має протокол з'єднання від провайдеру Let's Encrypt. Результатом перевірки на відповідність файлів cookies наступні: політика безпеки контенту не відповідає (Content Security Policy (CSP)) – GDPR: Рекомендація 83, ст. 5.1.f, ст. 25, ст. 32.2. Стаття 32.2; HTTP-заголовки не відповідні – GDPR: ст. 5.1.c, ст. 5.1.f, ст. 25, ст. 32.1-2. Загалом, сайт відповідає вимогам Загального регламенту про захист даних (GDPR), але потребує певної доробки.

Наступний сайт для перевірки – Верховної Ради України [2]. Сайт має протокол з'єднання від провайдеру Sectigo Limited. Результатом перевірки на відповідність файлам – Політика безпеки контенту не відповідає – GDPR: Рекомендація 83, ст. 5.1.f, ст. 25,

ст. 32.2. Стаття 32.2; Цілісність підресурсів не відповідає – GDPR: Рекомендація 83, ст. 5.1.f, ст. 25, ст. 32.2; HTTP-заголовки не відповідають – GDPR: ст. 5.1.c, ст. 5.1.f, ст. 25, ст. 32.1-2. Загалом, ситуація з сайтом Верховної Ради України складніша та потребує більш суттєвих змін.

Перевіримо сайт Кабінету Міністрів України [5]. Сайт має протокол з'єднання від провайдеру ZeroSSL. Результат перевірки на відповідність файлам – Політика безпеки контенту не відповідає – GDPR: Рекомендація 83, ст. 5.1.f, ст. 25, ст. 32.2. Стаття 32.2; Цілісність підресурсів не відповідає – GDPR: Рекомендація 83, ст. 5.1.f, ст. 25, ст. 32.2. Сайт Кабміну теж потребує значних змін.

Останнім проаналізуємо сайт Верховного Суду України [3]. Сайт має протокол з'єднання від провайдеру Sectigo Limited. Результат перевірки на відповідність файлам – Політика безпеки контенту не відповідає – GDPR: Рекомендація 83, ст. 5.1.f, ст. 25, ст. 32.2. Стаття 32.2; Цілісність підресурсів не відповідає – GDPR: Рекомендація 83, ст. 5.1.f, ст. 25, ст. 32.2. Сайт Верховного Суду України за сукупністю проблем є найбільш критичним серед тих, що було проаналізовано.

Відповідно, навіть з такої, здавалося б, незначної деталі, як відповідність протоколам безпеки Європейського Союзу сайтів трьох гілок влади України, можна зробити висновок про необхідність поєднання зусиль фахівців різних галузей – публічного управління, кібербезпеки для подолання технічних бар'єрів.

Список використаних джерел:

1. Загальний регламент про захист даних (GDPR). URL: <https://gdpr-text.com/uk/>
2. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://www.rada.gov.ua/>
3. Офіційний сайт Верховного Суду України. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme>
4. Офіційний сайт Президента України. URL: <https://www.president.gov.ua/>
5. Урядовий Портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/>
6. Check your site!. URL: <https://webbkoll.5july.net/en>

УДК 334.021 : 004 : 332.1

Кішка І.О.,

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
спеціальність 051 «Економіка»,
Херсонський державний університет
(м. Івано-Франківськ, Україна)

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ПІДПРИЄМСТВА ЯК МЕХАНІЗМ ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ТА ТЕХНОЛОГІЧНОЇ СТІЙКОСТІ РЕГІОНІВ В УМОВАХ ГІБРИДНИХ ЗАГРОЗ

Сучасний етап розвитку європейського економічного простору характеризується посиленням впливу гібридних загроз, які поєднують воєнні, економічні, інформаційні, кібернетичні та енергетичні чинники дестабілізації. Повномасштабна війна в Україні суттєво змінила підходи до забезпечення стійкості регіональних економічних систем, актуалізувавши необхідність пошуку нових механізмів підтримки конкурентоспроможності суб'єктів господарювання та зміцнення їх здатності адаптуватися до кризових явищ. У цих умовах особливого значення набуває цифровізація підприємств, яка розглядається не лише як інструмент підвищення ефективності господарської діяльності, а й як важливий фактор забезпечення економічної та технологічної стійкості регіонів.

У сучасній науковій літературі цифровізація визначається як комплексна трансформація бізнес-процесів, управлінських механізмів та моделей створення вартості на основі використання цифрових технологій. Її впровадження дозволяє підприємствам формувати нові конкурентні переваги, підвищувати гнучкість

організаційних структур, оптимізувати використання ресурсів та забезпечувати безперервність функціонування навіть в умовах значних зовнішніх потрясінь. Особливої актуальності ці процеси набувають у контексті розвитку малого та середнього підприємництва, яке становить основу економічної активності більшості регіонів України та країн Європейського Союзу.

Гібридні загрози створюють складне середовище функціонування підприємств, у якому традиційні механізми управління часто виявляються недостатньо ефективними. Порушення логістичних ланцюгів, кібератаки на критичну інфраструктуру, обмеження доступу до енергетичних ресурсів, інформаційні впливи та високий рівень невизначеності формують нові виклики для суб'єктів господарювання. За таких умов цифровізація виступає інструментом підвищення адаптивності підприємств завдяки впровадженню систем електронного документообігу, хмарних сервісів, цифрових платформ управління ресурсами, технологій аналізу даних та автоматизації виробничих процесів.

Економічна стійкість регіонів значною мірою залежить від здатності підприємницького сектору забезпечувати стабільне функціонування, збереження робочих місць та формування доданої вартості навіть у кризових умовах. Цифрові технології сприяють підвищенню продуктивності праці, скороченню трансакційних витрат та розширенню доступу до нових ринків збуту. Використання електронної комерції, цифрового маркетингу та онлайн-платформ дозволяє підприємствам підтримувати взаємодію зі споживачами незалежно від територіальних обмежень або порушення традиційних каналів комунікації. У результаті зростає економічна стійкість не лише окремих підприємств, а й регіональної економіки загалом [3].

Важливою складовою сучасної стійкості виступає технологічна спроможність регіонів швидко адаптуватися до змін зовнішнього середовища. Технологічна стійкість передбачає здатність підприємств підтримувати виробничі та управлінські процеси в умовах ризиків, забезпечувати безперервність діяльності та інтегрувати інноваційні рішення у свою господарську практику. У цьому контексті цифровізація створює передумови для розвитку інтелектуальних виробничих систем, дистанційного управління бізнес-процесами, використання штучного інтелекту та прогнозної аналітики. Такі інструменти дозволяють своєчасно виявляти потенційні загрози, прогнозувати зміни ринкової кон'юнктури та приймати більш обґрунтовані управлінські рішення.

Особливого значення набуває цифровізація в контексті забезпечення кіберстійкості підприємств. Зростання залежності економіки від цифрової інфраструктури супроводжується збільшенням кількості кіберзагроз, які можуть спричиняти значні фінансові втрати та порушення діяльності суб'єктів господарювання. Відповідно, впровадження сучасних систем кіберзахисту, резервного зберігання даних, багаторівневої автентифікації та моніторингу інформаційної безпеки стає невід'ємною складовою цифрової трансформації підприємств. Формування безпечного цифрового середовища сприяє підвищенню довіри до економічних інститутів та зміцненню стійкості регіональних господарських систем [1].

Додатковим аспектом впливу цифровізації на регіональний розвиток є її взаємозв'язок з енергетичною стійкістю. Сучасні цифрові рішення дозволяють оптимізувати споживання енергетичних ресурсів, здійснювати моніторинг енергоефективності виробничих процесів та впроваджувати системи інтелектуального управління енергоспоживанням. У результаті підприємства отримують можливість зменшувати витрати, підвищувати ефективність використання ресурсів та знижувати залежність від зовнішніх факторів енергетичної нестабільності. Це особливо актуально в умовах цілеспрямованих атак на енергетичну інфраструктуру, які є характерною складовою сучасних гібридних конфліктів.

Для України цифровізація підприємств має стратегічне значення не лише з позицій економічного розвитку, а й у контексті європейської інтеграції. Гармонізація цифрових стандартів, розвиток цифрових компетентностей персоналу, поширення електронних сервісів та підтримка інноваційного підприємництва сприяють інтеграції

українського бізнесу до єдиного цифрового простору Європейського Союзу. Водночас це створює додаткові можливості для підвищення конкурентоспроможності регіонів, залучення інвестицій та розвитку високотехнологічних секторів економіки [2].

Таким чином, цифровізація підприємства виступає комплексним механізмом підвищення економічної та технологічної стійкості регіонів в умовах гібридних загроз. Її вплив проявляється через зростання адаптивності суб'єктів господарювання, підвищення ефективності використання ресурсів, зміцнення кібербезпеки, підтримку безперервності бізнес-процесів та розвиток інноваційного потенціалу територій. У сучасних умовах саме цифрова трансформація підприємницького сектору стає одним із ключових напрямів забезпечення стійкого розвитку регіональних економік, зміцнення їх конкурентоспроможності та формування нової архітектури економічної безпеки в європейському просторі.

Список використаної літератури:

1. Мохненко А., Кішка І. Шляхи підвищення конкурентоспроможності IT-підприємств // Сталий розвиток економіки. – 2026. – № 1 (58). – С. 59-64. DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2026-58-9>
2. Мохненко А., Кравець І. Модель забезпечення сталого розвитку підприємства в умовах трансформаційної економіки // Вісник Академії праці, соціальних відносин і туризму. Серія: економіка, психологія та управління. – 2026. – № 7. DOI: <https://doi.org/10.54929/3041-2390-2026-07-04-04>
3. Мохненко А., Остроус Г. Інтеграція інструментів Інтернет-маркетингу в систему управління персоналом підприємства // Економіка та суспільство. – 2026. – № 86. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2026-86-105>

УДК 378.147 : 355.23

Кодола Р.М.,

старший викладач кафедри іноземних мов,
Військовий інститут телекомунікації та інформатизації імені Героїв Крут
(м. Київ, Україна)

Смірнова О.О.,

старший викладач кафедри іноземних мов,
Військовий інститут телекомунікації та інформатизації імені Героїв Крут
(м. Київ, Україна)

ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ КУРСАНТІВ У КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЇ ЗСУ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО БЕЗПЕКОВОГО ПРОСТОРУ

Мовна підготовка українських курсантів сьогодні вийшла за межі звичайної гуманітарної дисципліни. В умовах війни та інтеграції Збройних Сил України до європейського безпекового простору вона стала стратегічною вимогою. Перехід армії на стандарти ЄС та НАТО означає, що майбутній офіцер має бути готовим до професійної взаємодії у багатонаціональному середовищі. Реальний бойовий досвід і спільні операції доводять: ефективність управління та безпека особового складу залежать від чіткого обміну інформацією без мовних бар'єрів [3, с. 15].

Українські науковці наголошують: стара академічна модель викладання іноземних мов, орієнтована на граматику та читання текстів, більше не відповідає викликам часу. Натомість потрібні практико-орієнтовані методи – симуляції, рольові ігри, проєктне навчання. Вони дозволяють поєднати мовні знання з психологічною готовністю діяти у стресових умовах [1, с. 137; 2, с. 158].

Мета роботи полягає у висвітленні як інтеграція ЗСУ до європейських структур змінює вимоги до підготовки кадрів, та обґрунтувати ефективність інтерактивних технологій у формуванні професійної мовної компетентності майбутніх офіцерів.

Сучасна військова освіта в Україні вирішує подвійне завдання: підтримувати високий рівень бойової підготовки й водночас адаптувати освітній процес до міжнародних стандартів. Англійська мова перестала бути «додатковим навиком» – це робочий інструмент офіцера, необхідний для роботи у штабах, планування операцій, участі у навчаннях та координації логістики.

ЄС та НАТО мають чіткі вимоги до сумісності підрозділів. Стандарти CEFR [3, с. 15] та STANAG 6001 [5, с. 22] створюють єдину систему оцінювання мовних навичок. CEFR визначає рівні від A1 (початковий) до C2 (вільне володіння), що дозволяє об'єктивно оцінювати компетентність у читанні, письмі, аудіюванні та говорінні. STANAG 6001 адаптований до військових потреб і визначає рівні від 0 (відсутність знань) до 4 (експертний рівень), що прямо впливає на можливість офіцера працювати у штабах НАТО.

В європейських арміях знання мови – базовий елемент професійної культури офіцера. Без досягнення визначеного рівня мовленнєвої сумісності військовослужбовець не може розраховувати на кар'єрне зростання або призначення на ключові штабні посади. Для України імплементація цих нормативів є стратегічним кроком до реальної сумісності з партнерами. Це також відображено у «Стратегічному компасі» ЄС [4, с. 7], де наголошено на важливості спільної оборонної політики та узгоджених дій.

Досвід країн Центральної та Східної Європи є показовим. У Польщі після вступу до НАТО створили систему інтенсивної мовної підготовки офіцерів, що забезпечило готовність до служби у багатонаціональних бригадах [5, с. 22]. У Литві та Латвії мовне навчання поєднується з культурною інтеграцією, що формує довіру та взаєморозуміння у міжнародних колективах [4, с. 7].

В Україні вже є позитивні приклади. У ВІТІ ім. Героїв Крут, Національній академії сухопутних військ та Військовому інституті КНУ впроваджено інтенсивні курси за стандартами НАТО. Курсанти практикують переклад військової документації, моделюють переговори та виконують командні завдання англійською [2, с. 158]. Навіть в умовах воєнного стану використання онлайн-платформ і мобільних застосунків забезпечує безперервність навчання. Міжнародні програми підтримки та гранти ЄС і НАТО дають можливість брати участь у спільних проєктах, що підвищує мотивацію та професійну готовність [1, с. 137; 3, с. 15].

Іншомовна комунікативна компетентність курсантів є стратегічним ресурсом, що забезпечує: сумісність українських підрозділів з арміями ЄС та НАТО [5, с. 22]. Це дозволяє діяти у спільних операціях без втрати ефективності; відповідність міжнародним критеріям (CEFR, STANAG 6001) [3, с. 15]. Це гарантує об'єктивну оцінку рівня підготовки; готовність діяти у багатонаціональних операціях завдяки інтерактивним методам [1, с. 137; 2, с. 158]. Це формує не лише мовні навички, а й психологічну впевненість; зміцнення партнерських зв'язків через спільні освітні та безпекові ініціативи [4, с. 7]. Це сприяє довірі та інтеграції у європейський безпековий простір.

Модернізація мовної підготовки у ВВНЗ є обов'язковим чинником стратегічного розвитку оборонного сектору України та швидкої інтеграції ЗСУ до європейського безпекового простору.

Список використаних джерел та літератури:

1. Єфімова О.М. Формування іншомовної комунікативної компетентності курсантів під час оволодіння фахом у вищих військових навчальних закладах // Інноваційна педагогіка. – 2020. – Вип. 22. – Т. 1. – С. 137-141.
2. Салашенко Г.М. Особливості формування іншомовної комунікативної компетенції студентів та курсантів немовних закладів вищої освіти засобами проєктних технологій // Актуальні питання гуманітарних наук. – 2019. – Вип. 23. – Т. 2. – С. 158-163.

3. Council of Europe. Common European Framework of Reference for Languages (CEFR). – Strasbourg: Council of Europe, 2001. – 260 p.
4. European Union. Strategic Compass for Security and Defence. – Brussels: European External Action Service, 2022. – 64 p.
5. NATO Standardization Office. Language proficiency levels for military personnel: STANAG 6001. – Brussels: NSO, 2020. – 28 p.

УДК 334.72 : 332.1 : 338.24

Кравець І.О.,

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня
вищої освіти, спеціальність 051 «Економіка»,
Херсонський державний університет
(м. Івано-Франківськ, Україна)

МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНОГО МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ЯК ЧИННИК ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ В УМОВАХ ГІБРИДНИХ ЗАГРОЗ

Сучасний етап розвитку європейського та світового економічного простору характеризується зростанням кількості гібридних загроз, які поєднують воєнні, економічні, інформаційні, технологічні, кібернетичні та енергетичні чинники впливу. Для України проблема забезпечення економічної стійкості набуває особливої актуальності в умовах повномасштабної війни, коли збереження функціонування регіональних економічних систем стає одним із ключових завдань державної політики та місцевого розвитку. Важливу роль у цьому процесі відіграє мале підприємництво, яке забезпечує зайнятість населення, формує значну частину доданої вартості на місцевому рівні, сприяє диверсифікації економіки та підвищує адаптивність регіонів до кризових явищ. За таких умов особливого значення набуває формування ефективних механізмів забезпечення конкурентоспроможного розвитку регіонального малого підприємництва як основи зміцнення економічної стійкості територій.

У наукових дослідженнях конкурентоспроможність малого підприємництва розглядається як здатність суб'єктів господарювання ефективно використовувати наявні ресурси, адаптуватися до змін зовнішнього середовища, формувати стійкі конкурентні переваги та забезпечувати довгострокове економічне зростання. Водночас сучасні умови функціонування підприємств суттєво відрізняються від традиційних моделей ринкової конкуренції. Гібридні загрози створюють багаторівневі ризики, які впливають не лише на результати господарської діяльності окремих підприємств, але й на стійкість цілих регіональних економічних систем. Руйнування виробничої та транспортної інфраструктури, порушення логістичних ланцюгів, нестабільність енергозабезпечення, міграція трудових ресурсів, кібернетичні атаки та інформаційний тиск формують нові виклики, які потребують модернізації існуючих підходів до управління розвитком малого бізнесу [1].

Економічна стійкість регіону значною мірою визначається рівнем розвитку підприємницького середовища та його здатністю підтримувати економічну активність навіть в умовах значних зовнішніх потрясінь. Саме мале підприємництво завдяки своїй гнучкості та мобільності часто демонструє вищу адаптивність до кризових процесів порівняно з великими господарськими структурами. Водночас обмеженість фінансових, кадрових та матеріально-технічних ресурсів підвищує його вразливість до негативних впливів. Це обумовлює необхідність формування комплексних механізмів забезпечення конкурентоспроможного розвитку, які дозволяють не лише підтримувати поточне функціонування суб'єктів малого підприємництва, але й створювати передумови для їх довгострокового розвитку.

Одним із ключових механізмів підвищення конкурентоспроможності малого

підприємництва виступає цифрова трансформація бізнес-процесів. У сучасних умовах цифровізація забезпечує розширення доступу до ринків збуту, оптимізацію внутрішніх операцій, скорочення трансакційних витрат та підвищення ефективності управлінських рішень. Використання цифрових платформ, електронної комерції, систем дистанційної взаємодії з клієнтами та хмарних сервісів дозволяє підприємствам підтримувати безперервність діяльності навіть за умов територіальних обмежень або фізичного пошкодження інфраструктури. Цифрові інструменти також сприяють інтеграції малого бізнесу до європейських ринків, що є важливим фактором посилення його конкурентних позицій.

Не менш важливе значення має фінансовий механізм забезпечення конкурентоспроможного розвитку малого підприємництва. В умовах високої невизначеності та ризиків доступ до фінансових ресурсів стає одним із визначальних чинників виживання та розвитку підприємств. Формування ефективних механізмів фінансової підтримки через грантові програми, пільгове кредитування, державні гарантії та інструменти стимулювання інвестиційної активності сприяє підвищенню економічної стійкості суб'єктів господарювання. Особливої актуальності набуває розвиток фінансових інструментів, орієнтованих на підтримку інноваційних проєктів, технологічної модернізації та енергоефективних рішень [2].

Важливим напрямом забезпечення конкурентоспроможності виступає інноваційний механізм розвитку малого підприємництва. У сучасній економіці інновації є одним із головних джерел формування стійких конкурентних переваг. Розроблення нових продуктів, удосконалення виробничих процесів, впровадження сучасних технологій управління та використання результатів наукових досліджень дозволяють підприємствам підвищувати продуктивність, знижувати витрати та оперативно реагувати на зміни ринкового середовища. У контексті гібридних загроз інноваційна діяльність набуває додаткового значення як інструмент забезпечення адаптивності та стійкості господарських систем.

Суттєву роль у розвитку малого підприємництва відіграє інституційний механізм, який охоплює систему державного регулювання, нормативно-правове забезпечення, діяльність органів місцевого самоврядування та інституцій підтримки бізнесу. Ефективність інституційного середовища безпосередньо впливає на інвестиційну привабливість регіонів, рівень підприємницької активності та можливості реалізації конкурентних переваг територій. У сучасних умовах особливого значення набуває розвиток партнерських відносин між державою, бізнесом та громадянським суспільством, що дозволяє забезпечувати узгодженість стратегічних рішень та підвищувати результативність реалізації програм регіонального розвитку.

Значний потенціал для підвищення економічної стійкості регіонів має розвиток кластерних моделей співпраці малого підприємництва. Формування територіальних мереж взаємодії між підприємствами, науковими установами, освітніми закладами та органами влади створює умови для поширення знань, спільного використання ресурсів та реалізації інноваційних проєктів. Кластерний підхід сприяє посиленню конкурентних позицій підприємств, підвищує рівень технологічного розвитку та забезпечує більш ефективну адаптацію до зовнішніх викликів [3].

В умовах гібридних загроз особливого значення набуває забезпечення енергетичної та кібернетичної стійкості малого бізнесу. Стабільність функціонування підприємств дедалі більше залежить від наявності резервних джерел енергозабезпечення, впровадження енергоефективних технологій та використання сучасних засобів захисту інформаційних ресурсів. Формування відповідних компетенцій та розвиток механізмів управління ризиками дозволяють підприємствам мінімізувати негативні наслідки зовнішніх впливів та забезпечувати безперервність господарської діяльності.

Досвід функціонування українського малого підприємництва в умовах війни свідчить про його значний адаптаційний потенціал. Переміщення виробництв до більш безпечних регіонів, освоєння нових ринків збуту, активне впровадження цифрових технологій та пошук альтернативних джерел ресурсного забезпечення стали

важливими чинниками збереження економічної активності. Водночас подальший розвиток малого бізнесу потребує посилення системної підтримки з боку держави та місцевих органів влади, спрямованої на формування сприятливого середовища для інноваційної та інвестиційної діяльності [3].

Таким чином, конкурентоспроможний розвиток регіонального малого підприємництва виступає важливим чинником забезпечення економічної стійкості в умовах гібридних загроз. Ефективність цього процесу визначається комплексним поєднанням цифрових, фінансових, інноваційних, інституційних та організаційних механізмів розвитку. Їх узгоджене функціонування сприяє підвищенню адаптивності підприємств до кризових викликів, зміцненню економічного потенціалу регіонів та формуванню передумов для довгострокового сталого розвитку в умовах сучасних безпекових трансформацій.

Список використаної літератури:

1. Ліба Н., Турянчик Ю., Лендел М. Інноваційні стратегії розвитку бізнесу в умовах післявоєнного відновлення України: виклики інтеграції та роль підприємницької активності // Сталий розвиток економіки. – 2025. – № 2 (53). – С. 329-334.
2. Мохненко А., Кравець І. Модель конкурентоспроможного регіонального розвитку малого підприємства // Сталий розвиток економіки. – № 6 (57). – С. 531-536. DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-57-72>
3. Мохненко А., Остроус Г. Інтеграція інструментів Інтернет-маркетингу в систему управління персоналом підприємства // Економіка та суспільство. – 2026. – № 86. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2026-86-105>

УДК 338.4 : 330.3 : 339.923

Лисенко Г.П.,

науковий співробітник відділу економічних досліджень,
Інститут продовольчих ресурсів НААН
(м. Київ, Україна)

ВПЛИВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ЧИННИКІВ НА ІНВЕСТИЦІЙНУ ПРИВАБЛИВІСТЬ ПЕРЕРОБНИХ ГАЛУЗЕЙ АПК

У 2022 р. найбільшими інвесторами в економіку України були Кіпр та Нідерланди, які у структурі іноземних інвестицій займали 30,6% та 20,4% відповідно. Крім них в Україну інвестували Сполучене Королівство, Швейцарія, Німеччина, Австрія, Люксембург, Франція, Польща та інші [1]. Безпосередньо в сільське господарство у 2022 р. найбільше інвестували Кіпр (406,11 млн дол. США), Люксембург (341,31 млн дол. США) та США (286,06 млн дол. США) [2]. Із загального обсягу інвестицій в галузі АПК 61 % коштів було спрямовано на підтримку виробників сільськогосподарської продукції – сировини для переробних галузей, 19% – отримали виробники органічної продукції, 10% – спрямували виробникам харчових продуктів [1]. Тож для іноземних інвесторів сировинна ланка АПК України є більш привабливою ніж переробна, вони надають перевагу вкладати кошти в сировину, що забезпечує швидший прибуток ніж виробництво продуктів із доданою вартістю, що мало б більш позитивний вплив на економіку та розвиток харчової індустрії України.

Інвестиційна привабливість переробних галузей АПК визначається можливістю формувати більшу додану вартість готової продукції порівняно з сировиною, стабільним внутрішнім попитом та експортним потенціалом. Проте, попри позитивні фактори, наразі для іноземних інвесторів під час прийняття рішень вагомими також є воєнні та безпекові ризики. Через війну російської федерації в Україні існує загроза руйнування виробничих потужностей, забруднення територій наслідками війни (зокрема, мінування територій). Також наявні проблеми з логістикою через блокажу морських портів, високі тарифи на залізничні перевезення та періодичні обмеження

імпорту зерна сусідніми країнами ЄС. Крім того, до негативних факторів відносяться нестабільність економічної ситуації в умовах війни, недосконалість судової системи, особливо в питаннях захисту інвесторів, бюрократія, недосконалість законодавства.

В умовах повномасштабної війни євроінтеграція України набуває особливого значення, виступаючи стратегічним драйвером позитивних трансформацій, сприяючи підвищенню інвестиційної привабливості переробних галузей АПК через розширення доступу до ринків ЄС, фінансових ресурсів, сучасних технологій та європейських стандартів ведення бізнесу. Євроінтеграція також може формувати обмеження інвестиційній привабливості за рахунок високої вартості технічного переоснащення виробничих потужностей відповідно до вимог ЄС, нерівності конкурентних умов на ринку та наявності інституційних та бюрократичних бар'єрів (рис. 1).

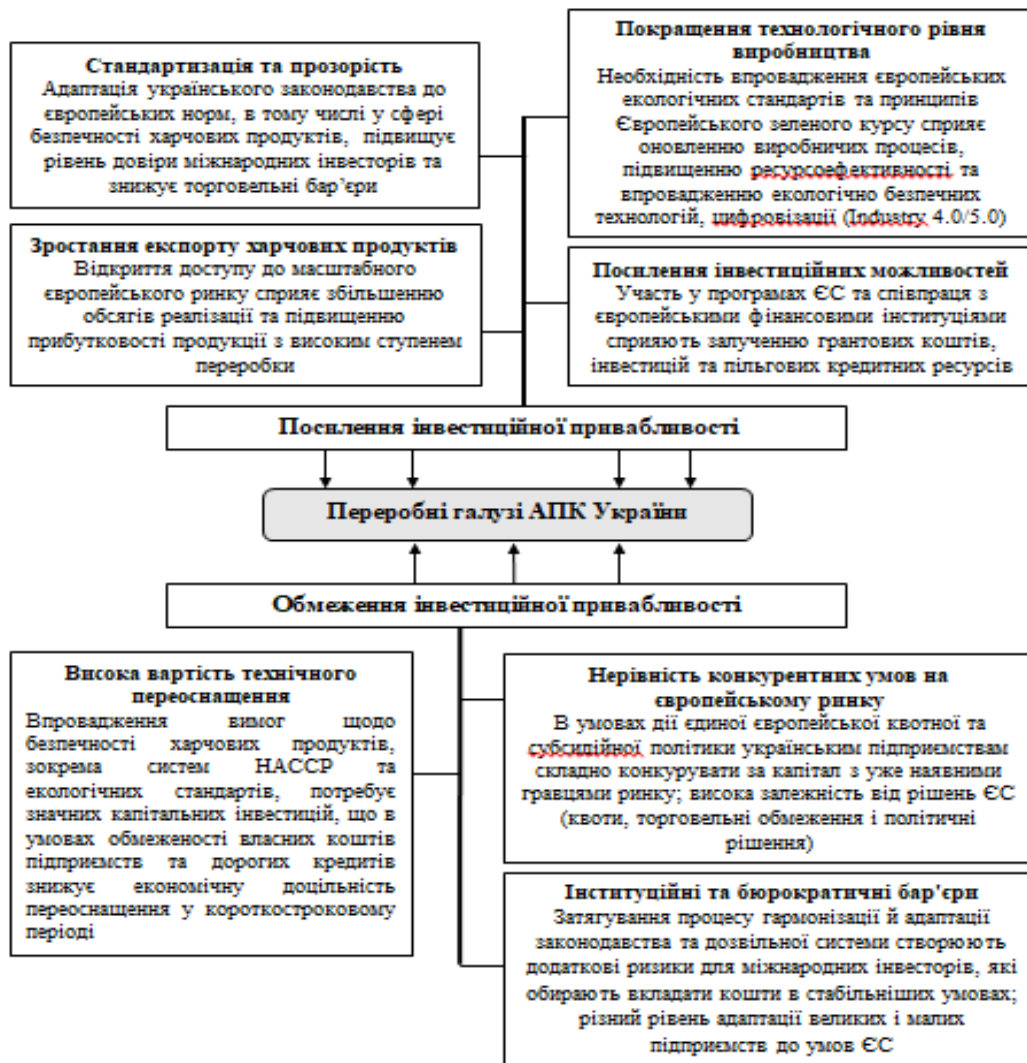

Рис. 1. Євроінтеграційні чинники посилення та обмеження інвестиційної привабливості переробних галузей АПК [2; 3].

Отже, євроінтеграція виступає одним із ключових чинників підвищення інвестиційної привабливості переробних галузей АПК України. Незважаючи на наявні виклики, в умовах воєнного стану євроінтеграційний курс України формує довгострокові передумови для розвитку переробних галузей АПК, підвищення їхньої

стійкості, конкурентоспроможності, переходу від переважно сировинної моделі аграрного експорту до моделі, орієнтованої на виробництво продукції з високою доданою вартістю. Хоча процес євроінтеграції супроводжується низкою обмежувальних інвестиційних чинників, довгострокові переваги від інтеграції до економічного простору ЄС суттєво переважають пов'язані з нею втрати та ризики.

Список використаних джерел та літератури:

1. Мазуркевич І. Дослідження методичних підходів оцінки інвестиційної привабливості підприємств агропромислового комплексу // Економіка та суспільство. – 2023. – № 53. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-53-87>
2. Аверчева Н.О., Зубік Д.В. Економічна оцінка та перспективи інвестиційної привабливості АПК України // Інвестиції: практика та досвід. – 2024. – № 11. – С. 155-162. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2024.11.154>
3. Бокій О.В. Вплив системних змін в економіці України на формування агропродовольчих ланцюгів створення вартості // Продовольчі ресурси. – 2024. – Т. 12. – № 23. С. 233-245. DOI: <https://doi.org/10.31073/foodresources2024-23-27>

УДК 37.014.5 : 004 : 355.01 (477+4)

Листопад О.А.,

д. пед. н, проф., завідувач кафедри дошкільної педагогіки,
Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського
(м. Одеса, Україна)

РОЛЬ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОСВІТИ В ЗМІЦНЕННІ СУСПІЛЬНОЇ СТІЙКОСТІ ДО ГІБРИДНИХ ЗАГРОЗ: ДОСВІД ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ТА УКРАЇНИ

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується стрімким поширенням цифрових технологій, які охоплюють усі сфери життєдіяльності людини, зокрема освіту. Водночас цифровізація суспільства супроводжується зростанням кількості гібридних загроз, серед яких особливе місце посідають кібератаки, інформаційні маніпуляції, дезінформація, втручання в роботу цифрової інфраструктури та використання технологій для дестабілізації суспільних процесів. В умовах російсько-української війни проблема формування суспільної стійкості до таких загроз набула особливої актуальності як для України, так і для держав Європейського Союзу.

У сучасних безпекових умовах освіта розглядається не лише як соціальний інститут передачі знань, а й як стратегічний ресурс забезпечення національної та міжнародної безпеки. Саме через освітню систему відбувається формування цифрової грамотності, критичного мислення, медіакультури, інформаційної та кібербезпекової компетентностей громадян, які є необхідними для ефективної протидії гібридним загрозам. Дослідники наголошують, що цифрова трансформація стала одним із ключових напрямів розвитку сучасних держав та важливим інструментом забезпечення стійкості суспільства до нових викликів. Зокрема, цифровізація створює нові можливості для розвитку економіки, державного управління та освіти, але водночас породжує нові ризики, пов'язані з кібербезпекою та інформаційними впливами [1, с. 354-356].

У країнах Європейського Союзу цифрова трансформація освіти реалізується в межах стратегічних програм розвитку цифрового суспільства. Особлива увага приділяється формуванню цифрових компетентностей громадян, розвитку навичок безпечної поведінки в інформаційному просторі, підготовці фахівців для цифрової економіки та зміцненню кіберстійкості освітніх систем. Важливим орієнтиром для освітньої політики ЄС є розвиток компетентностей, які дозволяють особистості

критично оцінювати інформацію, протидіяти дезінформаційним кампаніям та відповідально використовувати цифрові ресурси.

В Україні процес цифрової трансформації освіти активізувався під впливом як глобальних тенденцій, так і викликів воєнного часу. Необхідність забезпечення безперервності освітнього процесу в умовах пандемії COVID-19 та повномасштабної війни сприяла прискореному впровадженню цифрових технологій у діяльність закладів освіти. Відбулося суттєве розширення використання платформ дистанційного навчання, електронних освітніх ресурсів, цифрових сервісів комунікації та управління освітнім процесом. Науковці підкреслюють, що розвиток інформаційно-комунікаційних технологій став важливим чинником модернізації освіти, забезпечивши нові можливості для організації навчання, професійної підготовки та наукових досліджень [3, с. 264-266]. Водночас ефективність цифрової трансформації значною мірою залежить від рівня цифрової компетентності всіх учасників освітнього процесу.

Особливого значення в умовах гібридних загроз набуває формування цифрової культури та цифрової гігієни особистості. Поширення фейкових повідомлень, маніпулятивного контенту, кібершахрайства та інших інформаційних ризиків потребує підготовки громадян до безпечної взаємодії з цифровим середовищем. Саме тому одним із пріоритетних завдань освіти стає розвиток навичок критичного аналізу інформації, розпізнавання дезінформації та відповідального використання цифрових ресурсів. Важливого значення набуває екосистемний підхід до організації цифрового освітнього середовища, який передбачає інтеграцію технологічних, педагогічних та безпекових компонентів. Такий підхід забезпечує створення умов для формування цифрової грамотності та цифрової гігієни здобувачів освіти на різних рівнях освітньої системи [4, с. 113-115].

Значний потенціал для зміцнення суспільної стійкості має педагогічна освіта. Майбутні педагоги виступають провідниками цифрової культури та медіаграмотності серед дітей і молоді. Саме тому їхня професійна підготовка повинна передбачати формування готовності до використання сучасних цифрових технологій, забезпечення інформаційної безпеки та розвитку критичного мислення здобувачів освіти. У сучасних умовах особливої актуальності набуває порівняльно-педагогічний аналіз європейського та українського досвіду цифрової трансформації освіти. Використання методологічних підходів порівняльної педагогіки дає можливість виявити ефективні практики цифровізації освітніх систем, оцінити їхній вплив на забезпечення суспільної стійкості та визначити перспективні напрями модернізації національної освіти [2, с. 39-41].

Важливим напрямом співпраці України та Європейського Союзу є інтеграція до єдиного цифрового освітнього простору. Така взаємодія сприяє впровадженню сучасних стандартів цифрової освіти, розвитку міжнародних освітніх проєктів, обміну інноваційними практиками та підвищенню якості професійної підготовки фахівців. Крім того, вона створює додаткові можливості для зміцнення стійкості освітньої системи до зовнішніх загроз. Науковці зазначають, що освіта є одним із ключових інструментів цифрової трансформації суспільства, оскільки саме через неї забезпечується формування людського капіталу, здатного ефективно функціонувати в умовах цифрової економіки та інформаційного суспільства [5, с. 42-45]. Розвиток цифрових компетентностей громадян сприяє не лише підвищенню конкурентоспроможності держави, а й зміцненню її безпекового потенціалу.

Отже, цифрова трансформація освіти виступає важливим чинником зміцнення суспільної стійкості до гібридних загроз. Досвід країн Європейського Союзу та України свідчить, що ефективне впровадження цифрових технологій в освіті сприяє формуванню цифрової грамотності, критичного мислення, медіакультури та кібербезпекових компетентностей громадян. У сучасних умовах особливого значення набуває розвиток цифрової компетентності педагогів і здобувачів освіти, створення безпечного цифрового освітнього середовища та посилення міжнародної співпраці у сфері цифровізації освіти. Саме означені напрями визначатимуть здатність суспільства ефективно протидіяти гібридним загрозам та забезпечувати стійкий розвиток у майбутньому.

Список використаних джерел та літератури:

1. Карпенко О., Осипова Є., Матвійчук Є. Цифрова трансформація в контексті гібридних загроз // Економіка та суспільство. – 2024. – № 65. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-60>
2. Листопад О.А., Мардарова І.К. Методологічні підходи до порівняльно-педагогічних досліджень у контексті сучасних освітніх трансформацій // Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Педагогічні науки. – 2026. – Вип. 2 (61). – С. 36-45. DOI: <https://doi.org/10.31376/2410-0897-2026-2-61-36-45>
3. Листопад О.А., Мардарова І.К., Листопад Н.Л. Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій та їх інтеграція в освітню практику: історичний контекст і сучасні тенденції // Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Педагогічні науки. – 2025. – Вип. 58. – № 2. – С. 259-272. DOI: <https://doi.org/10.31376/2410-0897-2025-2-58-259-272>
4. Листопад О.А., Мардарова І.К., Листопад Н.Л. Середовищний (екосистемний) методологічний підхід у підготовці майбутніх вихователів до формування цифрової гігієни дітей дошкільного віку // Вісник Дніпровської академії неперервної освіти. Серія: Філософія. Педагогіка. – 2026. – № 1 (10). – С. 111-117. DOI: <https://doi.org/10.54891/2786-7013/2026-1-11>
5. Освіта для цифрової трансформації суспільства / Edukacja dla cyfrowej transformacji społeczeństwa / Education for digital transformation of society: монографія. У 2 т. Т. 1; за наук. ред. В. Кременя, Н. Ничкало, Л. Лук'янової, Н. Лазаренко. – Київ: ТОВ «Юрка Любченка», 2024. – 526 с.

УДК 004.056 : 37 : 327(4-6EU+477)

Мардарова І.К.,

к. пед. н, доцент кафедри дошкільної педагогіки,
Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського
(м. Одеса, Україна)

КІБЕРБЕЗПЕКА ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ РОЛІ УКРАЇНИ У ФОРМУВАННІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО БЕЗПЕКОВОГО ПРОСТОРУ

В умовах активної цифровізації суспільства та інтеграції інформаційно-комунікаційних технологій в освітній процес питання кібербезпеки закладів освіти набуває особливої актуальності. Освітні установи сьогодні є важливими елементами національної інформаційної інфраструктури, оскільки забезпечують зберігання значних обсягів персональних даних учасників освітнього процесу, результатів освітньої діяльності та наукових досліджень. Зростання залежності освітнього середовища від цифрових платформ, хмарних сервісів і дистанційних технологій навчання водночас підвищує рівень його вразливості до кіберзагроз.

Особливо гостро проблема кібербезпеки постає для закладів вищої освіти, оскільки університети є власниками масштабних інформаційних ресурсів, наукових баз даних, електронних систем управління освітнім процесом та міжнародних комунікаційних мереж. В умовах російської воєнної агресії проти України заклади вищої освіти неодноразово ставали об'єктами кібератак, спрямованих на порушення роботи електронних сервісів, викрадення даних або дестабілізацію діяльності освітніх установ. Водночас університети виступають осередками підготовки фахівців у сфері кібербезпеки та формування цифрової стійкості держави. Звернемо увагу, що не менш важливим є забезпечення кібербезпеки і закладів дошкільної освіти. Хоча рівень цифровізації таких установ є нижчим порівняно із закладами вищої освіти, сучасні заклади дошкільної освіти активно використовують електронний документообіг, системи обліку дітей, цифрові комунікаційні платформи для взаємодії з батьками та органами управління освітою. За таких умов актуалізується потреба у створенні

безпечного цифрового освітнього середовища, здатного протидіяти сучасним кіберзагрозам та забезпечувати захист інформації всіх учасників освітнього процесу.

Нормативно-правову основу забезпечення кібербезпеки в Україні формує Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України», який визначає правові та організаційні засади захисту національного кіберпростору та інформаційних ресурсів держави [1]. Особливого значення також набуває реалізація положень Стратегії кібербезпеки України, спрямованої на підвищення кіберстійкості державних інституцій та критичної інформаційної інфраструктури [3].

У контексті європейської інтеграції Україна адаптує власну систему кібербезпеки до стандартів Європейського Союзу. Важливими орієнтирами виступають Директива ЄС NIS2 (Directive (EU) 2022/2555), яка встановлює єдині вимоги до кіберзахисту мережевих та інформаційних систем держав-членів [4], а також Регламент ЄС 2019/881 (Cybersecurity Act), що посилює роль Європейського агентства з кібербезпеки (ENISA) та запроваджує механізми сертифікації кібербезпеки цифрових продуктів і послуг [5]. Імплементация цих підходів сприяє формуванню в Україні сучасної системи кіберзахисту освітнього середовища як складової європейського безпекового простору.

Зазначено, що сучасні безпекові виклики та трансформаційні процеси в Європі суттєво змінили роль України в системі європейської безпеки. Україна поступово переходить від позиції реципієнта безпекової підтримки до статусу активного учасника формування нової архітектури безпеки на європейському континенті. Накопичений досвід протидії гібридним загрозам, деструктивним інформаційним впливам і кіберінцидентам сприяє зміцненню національної стійкості та водночас формує підґрунтя для внеску України у розвиток спільної системи європейської освітньої безпеки. Набутий досвід протидії гібридним загрозам, інформаційним операціям та масштабним кібератакам дозволяє Україні не лише зміцнювати власну стійкість, а й робити вагомий внесок у розвиток спільної системи безпеки Європи. Особливого значення в цих умовах набуває освітній кіберпростір як один із ключових вимірів сучасної безпеки, де Україна демонструє унікальний практичний досвід забезпечення функціонування державних та суспільних інституцій в умовах постійних кіберзагроз.

Важливим напрямом реалізації нової ролі України є розвиток співпраці з Європейським Союзом у сфері кібербезпеки, така взаємодія охоплює обмін інформацією про кіберінциденти, участь у міжнародних програмах підвищення освітньої кіберстійкості, впровадження спільних механізмів реагування на кіберзагрози та розвиток професійних компетентностей фахівців. Поглиблення партнерства з європейськими інституціями сприяє зміцненню національної системи кібербезпеки та інтеграції України до єдиного цифрового простору ЄС. Водночас український досвід протидії кібератакам у період воєнного стану становить значний практичний інтерес для держав-членів Європейського Союзу та розглядається як важливий елемент формування колективної кіберстійкості європейського регіону. У контексті цифрової трансформації закладів освіти це створює передумови для побудови безпечного цифрового освітнього середовища відповідно до сучасних європейських вимог і практик.

Як вказує О. Листопад, важливим чинником, що впливає на рівень кіберзахищеності закладів освіти, є недостатній рівень кіберграмотності працівників і користувачів цифрових сервісів. Людський фактор залишається однією з основних причин успішної реалізації кіберзагроз, оскільки необережне поводження з електронною поштою, нехтування правилами кібергігієни та недостатня обізнаність щодо сучасних методів соціальної інженерії значно підвищують ризик виникнення кіберінцидентів. Додатковою проблемою є обмежене технічне забезпечення окремих закладів освіти, що ускладнює впровадження сучасних засобів захисту інформації, моніторингу кіберзагроз та своєчасного оновлення програмного забезпечення [2, с. 260].

Отже, перспективи впровадження європейського досвіду в українських закладах освіти пов'язані з подальшою цифровою трансформацією освітньої сфери та адаптацією національної системи кібербезпеки до європейських стандартів, що передбачає удосконалення нормативно-правового регулювання, впровадження сучасних технологій захисту інформації, розвиток систем моніторингу та реагування на

кіберінциденти, а також посилення підготовки педагогічних і науково-педагогічних працівників закладів освіти у сфері кібербезпеки. Важливим напрямом залишається розширення співпраці з європейськими інституціями щодо обміну досвідом, реалізації спільних освітніх і наукових проєктів та підвищення рівня кіберстійкості освітнього сектору.

Список використаних джерел та літератури:

1. Закон України. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України. (документ 2163-VIII, чинний, поточна редакція – редакція від 19.10.2025, підстава – 4336-IX) // Верховна рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19>
2. Листопад О.А., Мардарова І.К., Листопад Н.Л. Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій та їх інтеграція в освітню практику: історичний контекст і сучасні тенденції // Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Педагогічні науки. – 2025. – Вип. 58. – № 2. – С. 259-272. DOI: <https://doi.org/10.31376/2410-0897-2025-2-58-259-272>
3. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 травня 2021 року «Про Стратегію кібербезпеки України»: Указ Президента України від 26 серпня 2021 р. № 447/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/4472021-40013>
4. Directive (EU) 2022/2555 of the European Parliament and of the Council of 14 December 2022 on measures for a high common level of cybersecurity across the Union (NIS2 Directive) // Official Journal of the European Union. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2022/2555/oj>
5. Regulation (EU) 2019/881 of the European Parliament and of the Council of 17 April 2019 on ENISA (the European Union Agency for Cybersecurity) and on information and communications technology cybersecurity certification (Cybersecurity Act). URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2019/881/oj/eng>

УДК 351.86 : 327 (477 : 4-67ЄС)

Мацука В.М.,

к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту та фінансів,
Маріупольський державний університет
(м. Київ, Україна)

ІНСТИТУЦІЙНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ БЕЗПЕКОВИХ ПАРТНЕРСТВ УКРАЇНИ З ЄС: СУЧАСНІ ПРАКТИКИ ТА НАПРЯМИ РОЗВИТКУ

Сучасна система європейської безпеки перебуває в процесі глибокої трансформації, спричиненої новими військовими, політичними, економічними та гібридними загрозами. Повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну у 2022 р. стало переломним моментом для всієї архітектури безпеки Європи та суттєво змінило роль України у міжнародних безпекових процесах. Якщо раніше Україна переважно розглядалася як об'єкт політики безпеки Європейського Союзу, то сьогодні вона виступає активним суб'єктом формування нових підходів до забезпечення стабільності на континенті.

У цих умовах особливої актуальності набуває дослідження інституційного менеджменту безпекових партнерств між Україною та ЄС. Саме ефективність управлінських механізмів, координація діяльності інституцій та здатність швидко адаптуватися до кризових ситуацій визначають результативність міжнародного співробітництва у сфері безпеки.

Інституційний менеджмент у сфері міжнародної безпеки являє собою систему організаційних, правових та управлінських механізмів, спрямованих на досягнення спільних безпекових цілей. Його основою є координація діяльності державних органів, міжнародних організацій та інших учасників безпекового процесу. У випадку України та ЄС інституційний менеджмент охоплює політичний діалог, військове

співробітництво, кібербезпеку, захист критичної інфраструктури, управління кризами та розвиток оборонно-промислових зв'язків [5].

Після 2022 р. співпраця між Україною та ЄС набула якісно нового змісту. Відбулося значне посилення інституційної взаємодії, спрямованої на підтримку обороноздатності України та зміцнення безпеки Європи загалом. У результаті було сформовано нові механізми координації, які дозволили забезпечити оперативне прийняття рішень та ефективне використання ресурсів [1].

Одним із найбільш показових прикладів успішного інституційного менеджменту стало використання Європейського фонду миру як механізму підтримки України. До початку повномасштабної війни цей інструмент застосовувався переважно для фінансування місій ЄС за межами його території. Проте в умовах російської агресії було ухвалено рішення про використання фонду для компенсації державам-членам витрат на постачання військової допомоги Україні. Такий підхід дозволив створити централізовану систему управління ресурсами, забезпечити прозорість фінансування та прискорити процес надання необхідної допомоги. Важливим результатом стало формування нової моделі координації між інституціями ЄС, урядами держав-членів та українськими органами влади [7].

Іншим важливим прикладом є діяльність Військової місії ЄС з надання допомоги Україні (EUMAM Ukraine). Її створення стало відповіддю на потребу в системній підготовці українських військовослужбовців відповідно до сучасних стандартів ведення бойових дій. Реалізація цього проєкту вимагала налагодження складної системи координації між військовими структурами різних країн Європи, органами управління ЄС та Міністерством оборони України. Завдяки ефективному менеджменту вдалося створити єдині підходи до підготовки особового складу та забезпечити високий рівень взаємодії між усіма учасниками процесу. Цей кейс демонструє, що ефективність безпекового партнерства значною мірою залежить від якості організаційних та управлінських рішень.

Важливим напрямом співпраці між Україною та ЄС є кібербезпека. Сучасні війни дедалі більше переходять у цифровий простір, а кібератаки стають одним із головних інструментів дестабілізації державних систем. Україна отримала унікальний досвід протидії масштабним кіберзагрозам, який сьогодні активно використовується у взаємодії з європейськими партнерами. Спільна діяльність українських та європейських інституцій спрямована на обмін інформацією про кіберінциденти, розробку механізмів реагування на загрози та посилення захисту критичної інфраструктури. Завдяки цьому формується нова модель безпекового партнерства, заснована на постійному обміні знаннями та технологіями [6].

Разом із позитивними результатами існує низка викликів, які впливають на ефективність інституційного менеджменту. Насамперед це стосується необхідності гармонізації управлінських процедур між Україною та ЄС. У багатьох випадках різниця в нормативно-правових підходах ускладнює реалізацію спільних проєктів та уповільнює процес ухвалення рішень. Водночас складність сучасних безпекових загроз потребує більш гнучких механізмів управління, здатних швидко адаптуватися до змін зовнішнього середовища [2].

Важливою проблемою залишається також забезпечення довгострокової координації між різними інституціями. Безпекове партнерство не може обмежуватися реагуванням на поточні виклики, а має базуватися на стратегічному плануванні та прогнозуванні майбутніх ризиків. У цьому контексті особливого значення набуває розвиток спільних аналітичних центрів, цифрових платформ управління та механізмів оцінки ефективності безпекових програм.

Подальший розвиток безпекових партнерств між Україною та ЄС має ґрунтуватися на принципах інтегрованого управління, взаємної відповідальності та стратегічної координації. Перспективним напрямом є поглиблення участі України у формуванні політики безпеки та оборони ЄС. Важливу роль також відіграватиме розширення співробітництва у сфері оборонної промисловості, спільних інноваційних проєктів та цифрових технологій безпеки [4].

Український досвід протидії військовим та гібридним загрозам уже сьогодні становить значну цінність для європейських партнерів. Саме тому майбутня модель співробітництва повинна передбачати не лише отримання Україною підтримки від ЄС, але й активний внесок українських інституцій у розвиток загальноєвропейської системи безпеки. Такий підхід сприятиме формуванню більш стійкої та ефективної архітектури безпеки на європейському континенті [3].

Отже, інституційний менеджмент безпекових партнерств між Україною та Європейським Союзом є одним із ключових чинників забезпечення стабільності та безпеки в сучасних умовах. Практичні кейси співробітництва свідчать про успішність нових моделей взаємодії, заснованих на координації, гнучкості та спільному управлінні ресурсами. Подальше вдосконалення інституційних механізмів сприятиме зміцненню ролі України як важливого суб'єкта європейської безпеки та забезпечить більш ефективне реагування на виклики майбутнього.

Список використаних джерел та літератури:

1. Угода про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011
2. Стратегія воєнної безпеки України: Указ Президента України від 25.03.2021 № 121/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1212021-37661>
3. Вплив воєнного стану та політика повоєнного відновлення України: національні стратегії, регіональна безпека та стійкість громад: колективна монографія / за заг. ред. В.Ю. Медвідь, Д.В. Дячкова, О.А. Галича, О.В. Калініченко, В.С. Лесюка. – Полтава: ПП «Астроя», 2026. – 513 с. URL: <https://repository.mu.edu.ua/jspui/handle/123456789/10696>
4. Управління фінансово-економічною безпекою держави та шляхи запобігання зовнішнім і внутрішнім загрозам: монографія / А.В. Балабаниць, О.І. Гапонюк, М.О. Горбашевська, Л.А. Кислова, В.Я. Омельченко, Л.В. Семкова, В.М. Мацука, К.В. Осипенко, Ф.Л. Перепада. – Маріуполь, 2020. – 223 с. URL: https://repository.mu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1746/1/upravlinnia_finansovo-ekonomichnoi.pdf
5. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>
6. Стратегія кібербезпеки України: Указ Президента України від 26.08.2021 № 447/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/4472021-40013>
7. European Peace Facility. Council of the European Union. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/european-peace-facility/>

УДК 336 : 334.72-053.6 : 355.45

Орехова К.В.,

д.е.н., доцент,

в.о. зав. кафедри банківського бізнесу та фінансових технологій,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
(м. Харків, Україна)

Киркач А.А.,

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
(м. Харків, Україна)

ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ ПІДТРИМКИ МОЛОДІЖНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ ГІБРИДНИХ ЗАГРОЗ

Молодіжне підприємництво в умовах гібридних загроз є важливим чинником економічної стійкості, інноваційного розвитку та соціальної стабільності. Водночас

молоді підприємці стикаються з обмеженим доступом до фінансових ресурсів через відсутність кредитної історії, недостатність застави та високі ризики ведення бізнесу. Фінансові інструменти підтримки молодіжного підприємництва спрямовані на подолання цих бар'єрів шляхом надання пільгового фінансування, гарантій та стимулів [1]. У контексті післявоєнної відбудови України та європейської інтеграції формування ефективної системи підтримки молодих підприємців набуває стратегічного значення. Одним із ключових інструментів підтримки є мікрокредитування за зниженими відсотковими ставками. В Україні цей механізм реалізується через державну програму «Доступні кредити 5-7-9%», адаптовану до потреб молодих стартаперів в умовах економічної нестабільності та гібридних загроз (рис. 1).

Рис. 1. Структура фінансових інструментів підтримки молодіжного підприємництва в умовах гібридних загроз [1; 2; 3; 4; 5].

Водночас кредитні інструменти часто потребують застави, що є проблемою для молоді. Тому зростає роль державних і міжнародних схем гарантування кредитів, які дозволяють фінансовим установам розділяти ризики з державою або фондами, зокрема Європейський інвестиційний фонд [3]. Важливим інструментом підтримки є грантове фінансування, яке не потребує повернення. Гранти для молодіжного бізнесу, зокрема в межах проекту «єРобота», виконують роль стартового капіталу та сприяють адаптації молодіжного підприємництва до сучасних викликів. У міжнародній практиці грантові програми поєднуються з фінансовою освітою та менторством, оскільки ефективність бізнесу залежить не лише від доступу до коштів, а й від уміння ними управляти.

Спостерігається тенденція до створення гібридних фінансових інструментів, де грант поєднується з пільговим кредитуванням. Такий підхід знижує фінансові ризики, стимулює відповідальність підприємця та підвищує стійкість молодіжних проєктів в умовах гібридних загроз. Аналіз ефективності фінансових інструментів підтверджує, що найбільшу життєздатність мають проєкти, які поєднують різні джерела фінансування (табл. 1) [4; 5].

Таблиця 1

Порівняльна статистика ефективності фінансових інструментів підтримки молодіжного підприємництва в умовах гібридних загроз [1; 2; 3]

Фінансовий інструмент	Середній обсяг фінансування (тис. грн)	Показник стійкості бізнесу (>1 року), %	Рівень залучення інновацій у проєкт, %	Необхідність власного капіталу / застави
Програми мікрокредитування молодіжного підприємництва (5-7-9%)	600 – 2000	74%	35%	Висока (10-20% вартості)
Грантові механізми фінансової підтримки молодіжного бізнесу	100 – 250	89%	65%	Відсутня (0%)
Гібридні фінансові інструменти підтримки підприємницьких ініціатив	500 – 1200	96%	78%	Низька (до 5%)
Краудфандингові механізми та моделі спільного фінансування (Matching Grants)	150 – 500	68%	82%	Відсутня (публічний капітал)
Податкові стимули непрямої підтримки молодіжного підприємництва	залежить від прибутку	81%	50%	Наявність діючого бізнесу

Важливу роль у підтримці молодіжного підприємництва також відіграють альтернативні методи фінансування, зокрема краудфандинг і краудлендинг. Для молодих підприємців залучення коштів через платформи типу Kickstarter або Indiegogo є не лише джерелом фінансування, а й способом перевірки ринкового попиту [4]. Краудфандинг дозволяє диверсифікувати джерела капіталу та залучати кошти безпосередньо від споживачів. У таких країнах, як Канада та Данія, держава підтримує ці механізми через систему «matching grants», що підвищує фінансову стійкість молодіжних проєктів і сприяє розвитку локального бізнесу.

Податкове стимулювання є важливим непрямим інструментом підтримки молодіжного підприємництва. «Податкові канікули» або знижені ставки ЄСВ для молодих підприємців дозволяють накопичити стартовий капітал [5]. Досвід Польща та Естонія показує, що реінвестування прибутку сприяє швидшому розвитку бізнесу та підвищує його стійкість до кризових викликів. Для України впровадження таких моделей може стимулювати молодь до розвитку власного бізнесу та створення робочих місць.

Цифровізація фінансових послуг (Fintech) суттєво трансформувала систему підтримки молодіжного підприємництва. Молоді підприємці можуть отримувати мікрокредити через мобільні застосунки, а використання необанків і онлайн-бухгалтерії знижує транзакційні витрати та підвищує фінансову стійкість бізнесу. Водночас розвиток цифрових валют центральних банків (CBDC) відкриває можливості для прозорого цільового фінансування через смарт-контракти. Важливу роль у цьому процесі відіграють молодіжні центри та освітні платформи, які формують фінансову грамотність і цифрові компетентності молодих підприємців.

Список використаних джерел та літератури:

1. Державна програма «Доступні кредити 5-7-9%» // Міністерство фінансів України: офіційний вер-ресурс. URL: <https://surl.li/dkntqv>
2. Європейський досвід підтримки молодіжного підприємництва: зб. наук. пр. / за ред. О.І. Береславської. – Львів: Новий Світ-2000, 2025. – 256 с.
3. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні: Закон України від № 4618-VI (поточна редакція – редакція від 28.08.2025) // Верховна Рада України: офіційний вер-ресурс. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17#Text>
4. European Commission. Youth Entrepreneurship Policy Academy (YEPA): Analytical Report 2024. – Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2024. – 64 p.
5. OECD Publishing. Financing SMEs and Entrepreneurs 2025: An OECD Scoreboard. – Paris: OECD Publishing, 2025. – 180 p.

УДК 94(477)+327.7+342.78

Панащенко В.В.,

студентка,
Івано-Франківський національний медичний університет
(м. Івано-Франківськ, Україна)

Любчик І.Д.,

д. іст. н., завідувач кафедри українознавства і філософії
Івано-Франківський національний медичний університет
(м. Івано-Франківськ, Україна)

БОЙОВИЙ ДОСВІД УКРАЇНЦІВ ЯК КАТАЛІЗАТОР ТРАНСФОРМАЦІЇ ОБОРОННИХ СТРАТЕГІЙ ЄС

Збройна агресія Росії проти України виступає ключовим зрушенням, що ознаменувала крах постбіполярної системи безпеки, і є наймасштабнішим військовим конфліктом у Європі після 1945 року [5, с. 7]. У нових геостратегічних реаліях, Україна фактично виконує функцію передового полігону воєнно-технічних інновацій. Отриманий у ході бойових дій досвід становить безпрецедентне джерело для адаптації та модернізації стратегій оборонного планування Північноатлантичного альянсу та Європейського Союзу [4, с. 18]. Бойовий досвід українського збройного спротиву має глибоке історичне підґрунтя: УПА у 1942-1952 рр. вела асиметричну боротьбу одночасно проти двох окупантів – нацистської Німеччини та радянського СРСР, – що є важливим історичним прецедентом для розуміння сучасної оборонної стійкості України [3, с. 9-10].

Постановка проблеми полягає у необхідності історичного переосмислення європейської оборонної стратегії. Традиційні оборонні індустрії Європи, чия архітектура десятиліттями формувалася в умовах відносної стабільності та повільних циклів закупівель, виявилися структурно не готовими до динаміки сучасної війни [5, с. 3]. З огляду на це виникає нагальна потреба відходу від патерналістської моделі односторонньої допомоги до рівноправного стратегічного співробітництва, що базується на концепції «взаємодосконалення» (inter-improvability) [4, с. 18].

Аналіз сучасних наукових публікацій демонструє значний інтерес до феномену української військової адаптації в історичному та сучасному вимірах. Зокрема, дослідники корпорації RAND наголошують на важливості формалізації процесів засвоєння уроків, які українська армія швидко акумулює завдяки горизонтальному обміну інформацією між підрозділами [2, с. 4]. Поряд з цим, у звіті IFRІ аналізується технологічна еволюція (MilTech війна) та доводиться, що саме інтеграція програмного забезпечення і систем інформаційного управління історично змінила парадигму управління боєм, перевершивши значення окремих платформ озброєння [1, с. 46]

Еволюція відносин між Україною та західними союзниками пройшла складний історичний шлях. Якщо у період 2014-2022 рр. парадигма співпраці з НАТО базувалася переважно на повільних інституційних реформах та передачі виключно нелетальної допомоги [4, с. 4], то повномасштабне російське вторгнення на територію України змусило Альянс докорінно переглянути цю концепцію.

Сьогодні ми спостерігаємо процес, що не має прецедентів в історії Альянсу: країна, яка не є членом НАТО, стає головним донором знань щодо сучасної високотехнологічної війни. Досвід України переконливо доводить, що у війні 21 ст. критичне значення має швидкість адаптації та здатність до безперервних інноваційних циклів [5, с. 2]. Українські збройні сили продемонстрували, як використання відносно дешевих дронів, комерційних систем зв'язку та програмного забезпечення штучного інтелекту здатне ефективно нівелювати конвенційну перевагу супротивника [1, с. 15].

Для забезпечення таких інновацій Україна розробила унікальну подвійну систему оборонних закупівель, поєднавши централізовані агентства з децентралізованими механізмами на тактичному рівні (наприклад, цифрова платформа DOT-Chain). Цей гібридний підхід пропонується як історично нова дієва модель для переосмислення оборонних закупівель у країнах ЄС.

Інституціоналізація цього досвіду на рівні оборонної архітектури Європи вже триває. Зокрема, у Польщі створено Спільний центр аналізу, підготовки та освіти Україна-НАТО (JATEC) для залучення української експертизи до планування колективних навчань Альянсу. Для технологічного розвитку запущено грантові програми на кшталт UNITE – Brave NATO, які прискорюють спільну розробку засобів протидії БПЛА та роботизованих систем [4, с. 11-12]. Водночас ініціативи ЄС, такі як SAFE та ReArm Europe, відкривають нові практичні можливості для локалізації європейського виробництва в Україні [5, с. 5-6].

Отже, Україна вийшла з ролі виключно реципієнта міжнародної допомоги та стала повноцінним донором бойового досвіду та технологічних інновацій. Подальший розвиток оборонної архітектури ЄС потребує глибокого аналізу цього досвіду, зокрема через спільне сценарне моделювання майбутніх конфліктів на основі реальних даних сучасної війни.

Список використаних джерел та літератури:

1. Kostiuk B., Patiuk D.-M., Shapochkina A., Tenenbaum É. Mapping the MilTech War: Eight Lessons from Ukraine's Battlefield // Focus stratégique. – 2026. – № 132. – 71 p.
2. Lessons learned: Understanding the role of military organisational and adaptation culture for the future of Ukraine's defence / S. Dee, K. Fedina, K. Suman-Chauhan et al. – RAND Europe, 2025. – 10 p.
3. Мірчук П. Українська повстанська армія (1942-1952). – Мюнхен, 1953. – 319 с.
4. Osadcha O. Squeezing the most out of it: How NATO's support for Ukraine has evolved. – New Europe Center, 2026. – 23 p.
5. Rácz A., Ogryzko L. Scaling Innovation: Ukraine's Military and Defense-Industrial Integration in the New Context // DGAP Policy Brief 2. – 2026. – 10 p. URL: https://dgap.org/system/files/article_pdfs/DGAP%20Policy%20Brief%20No.%202_Feb-2026_9pp.pdf

УДК 327.39 (4-6ЄС) : 004.056 : 341.24 (477)

Петров П.Г.,
к.політ.н., доцент,
доцент кафедри міжнародних відносин,
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара
(м. Дніпро, Україна)

КІБЕРБЕЗПЕКОВЕ ПАРТНЕРСТВО УКРАЇНИ ТА ЄС У КОНТЕКСТІ ЗАХИСТУ ДЕМОКРАТІЇ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Кібербезпекове партнерство України та Європейського Союзу в умовах зовнішньої військової агресії набуває значення не лише інструментального механізму протидії кіберінцидентам, кібершпигунству та деструктивним операціям проти критичної інфраструктури, а й складника ширшої трансформації європейської безпекової архітектури, у межах якої цифровий простір дедалі виразніше постає як автономний домен політичної суверенності, демократичної легітимності та стратегічної стійкості.

У цьому сенсі українсько-європейська співпраця у сфері кібербезпеки є не периферійним напрямом секторальної взаємодії, а однією з ключових траєкторій європейської інтеграції України, оскільки передбачає нормативну гармонізацію, інституційну конвергенцію, операційну сумісність та входження України до спільного простору європейської кіберстійкості. У цьому ж контексті слушно концептуалізується глобальна цифровізація як амбівалентний феномен міжнародного демократичного порядку, що одночасно розширює інструментарій демократичної участі та загрожує проблемі легітимності, прозорості й підзвітності глобального врядування, зокрема через вплив штучного інтелекту, великих даних, цифрових платформ і блокчейну на політико-інституційні процеси [2]. У випадку України кібербезпека має розглядатися не лише як оборонна практика, а як механізм охорони демократичного порядку від багаторівневих гібридних впливів, спрямованих на дестабілізацію інституційної довіри, делегітимацію державності та блокування євроінтеграційного поступу.

Агресія Росії радикально інтенсифікувала сек'юритизацію кіберпростору, перетворивши його на один із фронтів війни, де технічні атаки на державні реєстри, енергетичні системи, телекомунікації та урядові мережі поєднуються з інформаційно-психологічними операціями, дезінформаційними кампаніями та спробами когнітивного впливу на демократичні суспільства. Зростання кіберзагроз, спричинене російською агресією та інтенсифікацією цифрової трансформації, вимагає від України посилення національної системи кібербезпеки, гармонізації законодавства з правом ЄС і розширення участі у європейських структурах кіберзахисту [1].

У цьому контексті український досвід протидії масованим кібератакам має подвійне значення: з одного боку, Україна є реципієнтом європейської експертної, технічної та нормативної підтримки; з іншого – вона сама стає джерелом практичного знання про поведінку агресора в кіберпросторі, методи забезпечення цифрової безперервності держави в умовах війни та адаптивні моделі кризового реагування.

Інституційне ядро партнерства України та ЄС формується навколо поступового залучення України до європейської екосистеми кібербезпеки, що включає ENISA, CERT-EU, EU-CyCLONe, CSIRTs Network, Europol/EC3, механізми кібердіалогу, програми нарощування спроможностей, а також нормативні орієнтири, пов'язані з NIS2, Cybersecurity Act, Cyber Resilience Act і практиками захисту критичної інфраструктури. Система кібербезпеки ЄС має багаторівневий характер і спирається на спеціалізовані органи, зокрема ENISA, CERT-EU та EU-CyCLONe, які забезпечують координацію реагування, міжнародну співпрацю й обмін кіберрозвідувальною інформацією. Особливо важливим для України є те, що європейська модель ґрунтується не на ізольованій бюрократичній вертикалі, а на поліцентричній взаємодії державних структур, приватного сектору, операторів критичної інфраструктури,

експертних спільнот і міжнародних партнерів. Саме така логіка відповідає природі сучасних кіберзагроз, які не визнають адміністративних кордонів, швидко масштабуються, створюють каскадні ефекти та вимагають синхронізованого реагування на стратегічному, операційному й секторальному рівнях [3].

Показовим індикатором поглиблення цього партнерства став четвертий раунд Кібердіалогу Україна–ЄС, проведений у Києві 16 жовтня 2025 р., під час якого сторони підтвердили відданість співпраці у сфері кібербезпеки та кібердипломатії, а також обговорили механізми реагування, санкційні режими, розслідування кіберзлочинів, доступ України до Резерву кібербезпеки ЄС, Талліннський механізм, багатосторонню взаємодію в межах ООН і ОБСЄ та значення державно-приватного партнерства [4]. Зміст цього діалогу демонструє, що співпраця України та ЄС виходить за межі короткострокової кризової допомоги і дедалі більше інституціоналізується як комплексний механізм стратегічної сумісності, у якому кібердипломатія, санкційна політика, кримінально-правова взаємодія, обмін даними про загрози та технічна підтримка стають взаємодоповнюваними компонентами єдиного безпекового процесу.

У площині демократичної стійкості така співпраця має особливе значення, оскільки кібератаки проти України спрямовані не лише на інфраструктурне виснаження держави, а й на підлив політичної суб'єктності, адміністративної спроможності та європейського вибору українського суспільства. Захист цифрових сервісів, державних реєстрів, систем електронного урядування, телекомунікаційних мереж і платформ стратегічної комунікації є водночас захистом демократичної функціональності держави. У цьому аспекті кібербезпекове партнерство з ЄС виступає формою демократичного резильєнс-білдінгу, тобто посилення здатності політичної системи зберігати легітимність, інституційну цілісність і керованість у ситуації довготривалого воєнного та гібридного тиску. Саме тому імплементація європейських стандартів кібербезпеки не може бути редукована до технічного копіювання директив; вона передбачає глибшу інституційну європеїзацію, яка охоплює культуру управління ризиками, прозорість процедур, підзвітність регуляторів, захист персональних даних, правову визначеність кібероперацій та демократичний контроль над безпековими практиками.

Кібербезпекове партнерство України та ЄС у контексті захисту демократії та європейської інтеграції доцільно інтерпретувати як багатовимірний процес, у якому поєднуються оборонна функція, демократична легітимність, нормативна європеїзація та стратегічна трансформація безпекового простору. Його сутність полягає не лише в посиленні здатності України протидіяти російським кібератакам, а й у формуванні спільної європейської культури цифрової стійкості, де безпека інформаційних систем невіддільна від захисту демократичних інститутів, прав людини, прозорості врядування та політичної суб'єктності держави.

Список використаних джерел та літератури:

1. Костюченко Я.М. Співпраця України та ЄС у сфері кібербезпеки: механізми боротьби з кіберзлочинністю // Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування. – 2025. – № 15. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2025-15-01-10>
2. Петров П. Глобальна цифровізація як виклик та можливість для міжнародного демократичного порядку: політико-інституційний аналіз // Філософія та політологія в контексті сучасної культури. – 2025. – Т. 17. – № 1. – С. 283–290. DOI: <https://doi.org/10.15421/352536>
3. Савчук С.О. Виклики та можливості інтеграції України в систему кібербезпеки ЄС // Економіка, управління та адміністрування. – 2024. – № 2 (108). – С. 198–203. DOI: [https://doi.org/10.26642/jen-2024-2\(108\)-198-203](https://doi.org/10.26642/jen-2024-2(108)-198-203)
4. European External Action Service. Україна та ЄС поглиблюють співпрацю з кібербезпеки під час 4-го раунду Кібердіалогу // EEAS. – 2025. – 20 жовтня. URL: https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine/україна-та-єс-поглиблюють-співпрацю-з-кібербезпеки-під-час-4-го-раунду-кібердіалогу_uk

Редько О.М.,

аспірант кафедри публічного права юридичного факультету,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
(м. Чернівці, Україна)

Ковбас І.В.,

д.ю.н., професор, завідувач кафедри публічного права,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
(м. Чернівці, Україна)

КОНСУЛЬТАТИВНО-ДОРАДЧІ ОРГАНИ У СИСТЕМІ СУДОВОЇ ВЛАДИ УКРАЇНИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗМІЦНЕННЯ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Сучасний етап розвитку України характеризується поглибленням євроінтеграційних процесів та необхідністю забезпечення відповідності національної системи правосуддя європейським стандартам верховенства права. У цьому контексті особливого значення набуває діяльність консультативно-дорадчих органів при судах та органах суддівського врядування, які виступають важливим інструментом забезпечення відкритості, підзвітності та прозорості функціонування судової влади.

Європейські стандарти належного врядування у сфері правосуддя передбачають активне залучення громадськості до процесів формування та функціонування судової влади. У Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи CM/Rec(2010)12 наголошується на необхідності забезпечення належної комунікації між судовою владою та суспільством, що сприяє підвищенню довіри громадян до судових інституцій та зміцненню легітимності судової влади [5, с. 14].

В Україні залучення громадськості до процесів у системі судової влади активізувалося після початку судової реформи 2014-2016 років. Першим вагомим кроком у цьому напрямі стало ухвалення Закону України «Про відновлення довіри до судової влади в Україні», яким було створено Тимчасову спеціальну комісію для перевірки діяльності суддів. Хоча цей орган мав специфічні перевірочні повноваження, участь представників громадськості у його складі стала важливим прецедентом та прообразом для подальшого інституційного розгортання громадського контролю у судовій системі [2].

Подальший розвиток консультативно-дорадчих механізмів пов'язаний із прийняттям Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 2 червня 2016 р. Відповідно до його положень була створена Громадська рада доброчесності, яка сприяє Вищій кваліфікаційній комісії суддів України у встановленні відповідності суддів та кандидатів на посаду судді критеріям професійної етики та доброчесності [4]. Як зазначається на офіційному вебсайті Громадської ради доброчесності, діяльність цього органу спрямована на забезпечення прозорості добору суддів та підвищення довіри суспільства до судової влади [3].

Важливим етапом розвитку консультативно-дорадчих інституцій стало створення у 2018 р. Громадської ради міжнародних експертів, яка брала участь у доборі суддів Вищого антикорупційного суду. Участь міжнародних експертів у відповідних процедурах була зумовлена необхідністю забезпечення високих стандартів доброчесності та незалежності майбутніх суддів антикорупційної юрисдикції [1].

У 2021 р. в межах продовження судової реформи було створено Етичну раду, на яку покладено повноваження щодо оцінювання відповідності кандидатів та чинних членів Вищої ради правосуддя критеріям професійної етики та доброчесності. Венеційська комісія позитивно оцінила механізм формування Етичної ради, зокрема участь міжнародних експертів у її діяльності, розглядаючи це як ефективний

інструмент забезпечення незалежності та доброчесності органів суддівського врядування [6].

Таким чином, консультативно-дорадчі інституції та органи із залученням громадського й міжнародного елементу стали важливим інструментом модернізації судової влади України в умовах європейської інтеграції. Їхнє функціонування не лише забезпечує прозорість і підзвітність процедур добору та оцінювання суддівських кадрів, а й безпосередньо сприяє підвищенню рівня суспільної довіри до правосуддя та імплементації європейських стандартів належного врядування.

Список використаних джерел та літератури:

1. Про Вищий антикорупційний суд: Закон України від 07.06.2018 № 2447-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2447-19>
2. Про відновлення довіри до судової влади в Україні: Закон України від 08.04.2014 № 1188-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1188-18>
3. Про Громадську раду доброчесності // Громадська рада доброчесності: офіц. вебсайт. URL: <https://grd.gov.ua/pro-hromadsku-radu-dobrochesnosti/>
4. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>
5. Committee of Ministers. Recommendation CM/Rec(2010)12 of the Committee of Ministers to Member States on Judges: Independence, Efficiency and Responsibilities. – Strasbourg: Council of Europe, 2010. URL: <https://rm.coe.int/16807096c1>
6. Joint Opinion of the Venice Commission and Directorate General of Human Rights and Rule of Law (DGI) on the draft law on amendments to certain legislative acts concerning the procedure for electing (appointing) members of the High Council of Justice and activities of disciplinary inspectors of the High Council of Justice. CDL-PI(2021)005. URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-PI\(2021\)005-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-PI(2021)005-e)

УДК 327.7 (477 : 4) (043.2)

Савченко І.О.,

студент 3-го курсу спеціальності
291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та
регіональні студії» факультету політичних наук,
Чорноморський національний університет імені Петра Могили
(м. Миколаїв, Україна)

РОЛЬ УКРАЇНИ У ЗМІЦНЕННІ СХІДНОГО ФЛАНГУ ЄВРОПИ

Сучасна безпекова ситуація в Європі зазнала суттєвих змін. Повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну у 2022 р. стало справжнім викликом для європейської безпеки з часів Другої світової війни. У цих умовах Україна перетворилася не лише на державу, що захищає власний суверенітет і територіальну цілісність, а й на важливий елемент системи безпеки всієї Європи. Саме тому роль України у зміцненні східного флангу Європи на сьогодні є надзвичайно важливою. Східним флангом називають сукупність держав Центральної та Східної Європи, які розташовані на східних кордонах Європейського Союзу та НАТО і безпосередньо межують або перебувають у географічній близькості до Російської Федерації та інших джерел потенційних безпекових загроз [2].

Мета дослідження полягає у визначенні ролі України у зміцненні східного флангу Європи в умовах сучасних безпекових викликів, аналіз її внеску у стримуванні російської агресії.

Українські науковці, зокрема, М. Марчук та І. Круглюк дослідив європейську безпеку в контексті російсько-української війни [3]. Серед західних дослідників можна виділити працю Б. Лете, який дослідив війну в Україні як фактор переосмислення європейської безпеки та посилення оборонної співпраці в Європі [4].

Особливе значення для зміцнення східного флангу Європи має співпраця у сфері кібербезпеки. Після численних кібератак на українські державні установи та об'єкти критичної інфраструктури європейські держави почали активніше розвивати власні системи кіберзахисту.

Не менш важливою складовою частиною безпеки є інформаційна протидія російській пропаганді. Європейські інституції створили спеціальні механізми моніторингу та протидії дезінформації, а також посилили підтримку незалежних джерел інформації. У цьому процесі Україна відіграє важливу роль завдяки багаторічному досвіду протидії інформаційним та пропагандистським кампаніям Російської Федерації [1].

У відповідь на погіршення безпекової ситуації Європейська комісія у 2025 р. представила «Білу книгу з питань європейської оборонної готовності до 2030 року», основою якої став принцип «мир через силу». Документ передбачав збільшення військової підтримки України, розширення виробництва озброєнь, посилення оборонної співпраці між європейськими державами та розвиток взаємодії з українським оборонно – промисловим комплексом [4].

Важливим чинником зміцнення східного флангу Європи є військова підтримка України з боку країн НАТО та інших західних партнерів. На Вашингтонському саміті НАТО 2024 р. союзники підтвердили довгострокову підтримку, створивши механізм NATO Security Assistance and Training for Ukraine (NSATU) та спільний центр аналізу, підготовки й освіти НАТО – Україна (JATEC). Крім того, країни Альянсу взяли на себе зобов'язання надати Україні військову допомогу на суму понад 43 млрд. доларів США у 2025 р. [5].

Одним із наслідків російської агресії проти України стало посилення уваги НАТО до безпеки східного флангу Європи. Зокрема, у 2025 р. Альянс розпочав підготовку до реформування системи командування в Балтійському регіоні. Передбачається, що оборона Латвії та Естонії буде покладена на німецько-нідерландський корпус, штаб якого розташований у Мюнстері. За оцінками військових експертів, нова структура командування дозволить забезпечити більш оперативне реагування та швидке розгортання значних військових сил на східному фланзі Альянсу. Особливе значення ці зміни мають для країн Балтії, які через своє географічне положення залишаються одними з найбільш вразливих до потенційної військової агресії зі сторони Росії. Посилення військової присутності НАТО в Балтійському регіоні демонструє зростання ролі східного флангу в загальноєвропейській системі безпеки [2; 6].

Повномасштабна російська агресія проти України суттєво змінила безпекову ситуацію в Європі та стала поштовхом для переосмислення підходів до захисту східного флангу. У сучасних умовах Україна виконує роль ключового елемента європейської системи безпеки, стримуючи російську експансію та фактично захищаючи східні кордони демократичної Європи. Дослідження показало, що внесок України у зміцненні східного флангу Європи проявляється не лише у військовому протистоянні російській агресії, а у сфері кібербезпеки, протидії інформації та розвитку міжнародної безпекової співпраці.

Список використаних джерел та літератури:

1. «Гібридна» війна Росії – виклик і загроза для Європи / Центр Разумкова. – Київ: Центр Разумкова, 2016. – 88 с.
2. Зміцнення східного флангу Альянсу // НАТО: офіційна сторінка. – 2025. – 6 листопада. URL: <https://www.nato.int/en/what-we-do/deterrence-and-defence/strengthening-natos-eastern-flank?selectedLocale=uk>
3. Марчук М., Круглюк І. Європейська безпека в контексті російсько-української війни: глобальний і регіональний виміри // Вісник Прикарпатського університету. Серія: Політологія. – 2025. – Вип. 21. DOI: <https://doi.org/10.32782/2312-1815/2025-21-21>
4. Lété B. The new global chessboard: Europe, America, Russia and China in the Ukraine war // European View. – 2025. – Volume 24. – Issue 1. – P. 17-24. DOI: <https://doi.org/10.1177/17816858251351471>

5. Massie J., Tallová B. Friends in need, friends indeed? Explaining variation in military support to Ukraine // *European Journal of International Security*. – 2026. – Issue 11. – P. 262-287. URL: <https://surl.li/snzamo>
6. Pakhnyuk L. NATO strengthens eastern flank with new command structure // *The Kyiv Independent*. – 2026. – May 27. URL: <https://kyivindependent.com/nato-strengthens-eastern-flank-with-new-command-structure/>

УДК 334.72 : 332.1 : 338.24

Сергієнко М.В.,

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
спеціальність 051 «Економіка»,
Херсонський державний університет
(м. Івано-Франківськ, Україна)

Гайдичук А.М.,

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
спеціальність 051 «Економіка»,
Херсонський державний університет
(м. Івано-Франківськ, Україна)

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНИЙ РОЗВИТОК РЕГІОНАЛЬНОГО МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ЯК ФАКТОР ЗМІЦНЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ В УМОВАХ СТРАТЕГІЧНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЄВРОПИ

Стратегічна трансформація Європи, що відбувається під впливом геополітичних змін, енергетичних викликів, цифрової модернізації та перегляду підходів до забезпечення економічної безпеки, формує нову систему пріоритетів регіонального розвитку. Якщо протягом тривалого часу економічна політика європейських держав концентрувалася переважно на питаннях ефективності, відкритості ринків та прискорення економічного зростання, то сучасний етап характеризується переорієнтацією на забезпечення стійкості економічних систем до зовнішніх шоків і довгострокових ризиків. У цьому контексті дедалі більшого значення набуває здатність регіонів підтримувати економічну активність, адаптуватися до змін зовнішнього середовища та забезпечувати збалансований розвиток незалежно від масштабів кризових явищ. Важливу роль у реалізації зазначених завдань відіграє мале підприємництво, яке виступає не лише джерелом економічного зростання, а й важливим інструментом підвищення стійкості територіальних соціально-економічних систем.

Сучасні процеси трансформації європейського економічного простору супроводжуються переглядом традиційних підходів до оцінювання конкурентоспроможності. Якщо раніше конкурентні переваги переважно асоціювалися зі зниженням виробничих витрат, доступом до ресурсів або масштабами виробництва, то сьогодні дедалі більшого значення набувають адаптивність, інноваційність, здатність до швидкої перебудови бізнес-процесів та ефективність використання локального потенціалу розвитку. У таких умовах конкурентоспроможність малого підприємництва набуває комплексного характеру та розглядається як сукупність економічних, технологічних, організаційних і соціальних характеристик, що забезпечують стабільність функціонування підприємств у довгостроковій перспективі [3, с. 20-21].

Особливістю сучасного етапу розвитку європейської економіки є зростання значення регіонального виміру конкурентоспроможності. Економічна стійкість дедалі менше залежить виключно від макроекономічних показників держави та дедалі більше визначається здатністю окремих територій ефективно використовувати власні ресурси, формувати сприятливе підприємницьке середовище та підтримувати економічну диверсифікацію. Саме тому розвиток малого підприємництва розглядається як один із ключових механізмів підвищення резильєнтності регіонів. Значна кількість малих

підприємств забезпечує структурну гнучкість економіки, сприяє зменшенню залежності від окремих галузей та створює умови для швидкого відновлення економічної активності після кризових потрясінь.

В умовах стратегічної трансформації Європи особливої актуальності набуває проблема збалансованого поєднання конкурентоспроможності та економічної стійкості. Тривалий час ці категорії розглядалися як відносно самостійні напрями досліджень, проте сучасні виклики демонструють їх глибоку взаємозалежність. Високий рівень конкурентоспроможності підприємницького сектору створює передумови для формування фінансової стабільності регіонів, забезпечення зайнятості населення та розвитку інноваційної діяльності. Водночас економічна стійкість формує необхідне середовище для довгострокового розвитку бізнесу, зменшуючи рівень невизначеності та підвищуючи інвестиційну привабливість територій. Таким чином, конкурентоспроможний розвиток малого підприємництва та економічна стійкість регіонів утворюють взаємопов'язану систему, у межах якої посилення одного елемента сприяє зміцненню іншого [1].

Однією з визначальних характеристик сучасного малого підприємництва є його здатність до швидкої адаптації до структурних змін економічного середовища. На відміну від великих корпоративних структур, малі підприємства мають вищий рівень організаційної мобільності, що дозволяє їм оперативно реагувати на зміни попиту, освоювати нові ринкові ніші та впроваджувати інноваційні підходи до ведення бізнесу. Саме ця властивість набуває особливого значення в умовах стратегічної трансформації Європи, коли економічні процеси характеризуються високою динамікою та невизначеністю. Гнучкість малого підприємництва дозволяє регіональним економікам ефективніше пристосовуватися до нових умов функціонування та мінімізувати негативні наслідки зовнішніх впливів.

Важливим чинником конкурентоспроможного розвитку малого підприємництва виступає інноваційний потенціал регіону. Формування сприятливого середовища для створення та поширення інновацій забезпечує підвищення продуктивності праці, розвиток нових напрямів економічної діяльності та зростання доданої вартості. У сучасних умовах інновації дедалі частіше виступають не лише інструментом економічного зростання, а й засобом забезпечення стійкості. Використання новітніх технологій, цифрових рішень та сучасних управлінських підходів дозволяє підприємствам швидше адаптуватися до змін зовнішнього середовища та підтримувати конкурентні позиції навіть за умов суттєвих ринкових трансформацій [2].

Особливу роль у забезпеченні конкурентоспроможного розвитку малого підприємництва відіграє якість регіонального інституційного середовища. Ефективність взаємодії між бізнесом, органами влади, освітніми установами та науковими центрами значною мірою визначає здатність територій генерувати нові можливості розвитку та ефективно використовувати наявний потенціал. У сучасній європейській практиці дедалі більшого поширення набувають моделі розвитку, засновані на принципах партнерства, кооперації та мережевої взаємодії. Такі підходи сприяють концентрації ресурсів, поширенню знань і формуванню синергетичного ефекту, який позитивно впливає як на конкурентоспроможність підприємств, так і на стійкість регіональних економічних систем.

Для України питання розвитку малого підприємництва набуває особливої ваги в контексті європейської інтеграції та післявоєнного відновлення. Сучасні тенденції розвитку Європейського Союзу свідчать про посилення уваги до регіональної стійкості, підтримки підприємницьких ініціатив та формування інноваційних екосистем розвитку. Відповідно, конкурентоспроможний розвиток малого підприємництва має розглядатися не лише як окремий напрям економічної політики, а як стратегічний інструмент зміцнення економічної стійкості територій. Формування сучасних механізмів підтримки підприємництва, стимулювання інноваційної активності, розвиток людського капіталу та поглиблення інтеграції до європейського економічного простору створюють передумови для підвищення конкурентних позицій регіонів у довгостроковій перспективі [1].

Отже, в умовах стратегічної трансформації Європи конкурентоспроможний розвиток регіонального малого підприємництва перетворюється на один із ключових факторів зміцнення економічної стійкості. Його значення виходить за межі традиційного розуміння підприємницької діяльності як джерела економічного зростання та охоплює формування адаптивних, інноваційних і збалансованих регіональних економічних систем. Саме здатність малого бізнесу генерувати нові можливості розвитку, підтримувати структурну гнучкість економіки та забезпечувати ефективне використання місцевого потенціалу визначатиме конкурентоспроможність і стійкість регіонів у новій архітектурі європейського економічного простору.

Список використаних джерел та літератури:

1. Мохненко А., Кравець І. Модель забезпечення сталого розвитку підприємства в умовах трансформаційної економіки // Вісник Академії праці, соціальних відносин і туризму. Серія: економіка, психологія та управління. – 2026. – № 7. DOI: 10.54929/3041-2390-2026-07-04-04
2. Мохненко А., Кішка І. Шляхи підвищення конкурентоспроможності IT-підприємств // Сталий розвиток економіки. – 2026. – № 1 (58). – С. 59-64.
3. Проблеми і перспективи розвитку малого і середнього бізнесу: монографія / за ред. д.е.н., професора С.Д. Лучик; Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ. – Чернівці: Технодрук, 2021. – 400 с.

УДК 342.7-054.7341.231.14 (477)

Сисоєва І.В.,

магістрантка спеціальності D8 «Право» юридичного факультету
Чорноморський національний університет імені Петра Могили
(м. Миколаїв, Україна)

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ ЯК КРИТЕРІЙ БЕЗПЕКОВОЇ СТІЙКОСТІ УКРАЇНИ

Повномасштабна збройна агресія російської федерації проти України стала каталізатором не лише безпрецедентних руйнувань, але й фундаментального геополітичного пробудження Європейського Союзу (далі – ЄС). Сьогодні ЄС трансформується з переважно економічного об'єднання у потужний безпековий та оборонний союз. У цьому контексті формування нової архітектури європейської безпеки неможливе без участі України, яка виступає не лише військовим щитом Європи, але й державою, що навіть в умовах екзистенційної загрози прагне зберегти відданість фундаментальним європейським цінностям – правам людини, верховенству права та демократії [6, с. 15].

Одним із найскладніших випробувань для Української держави у цьому контексті є забезпечення та захист конституційних особистісних прав громадян, які постраждали від війни, зокрема внутрішньо переміщених осіб (далі – ВПО). Відповідно до національного законодавства, ВПО – це особи, які були змушені залишити своє місце проживання в результаті збройного конфлікту, але, на відміну від біженців, залишилися в межах території України [4]. Ця принципова правова відмінність покладає на Українську державу повний спектр позитивних зобов'язань щодо забезпечення їхніх прав [1, с. 26].

Конституційні особистісні права і свободи становлять ядро правового статусу особи, гарантуючи їй автономію, гідність, фізичну та психічну недоторканність. До них традиційно відносять право на життя, повагу до гідності, свободу та особисту недоторканність, невтручання в особисте і сімейне життя, свободу пересування тощо. Їхня специфіка полягає в природному характері та невідчужуваності [7, с. 18].

Відповідно до статті 64 Конституції України [2] та статті 15 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – ЄКПЛ) [3], в умовах війни права можуть бути обмежені, але такі обмеження не є абсолютними. Вони повинні відповідати критеріям пропорційності, законності, необхідності в демократичному суспільстві та мати тимчасовий характер [4, с. 29].

Статус ВПО є особливим правовим станом, який не скасовує базових прав громадянина, але потребує спеціальних гарантій їх реалізації через втрату звичного середовища існування [2]. З одного боку, держава має право обмежувати свободу пересування або право власності задля національної безпеки. З іншого боку, ці обмеження не повинні призводити до гуманітарних катастроф або маргіналізації переміщених осіб. Європейський стандарт вимагає, щоб будь-яке обмеження супроводжувалося компенсаторними механізмами, що Україна намагається реалізувати через систему соціальних виплат, житлових програм та спрощення адміністративних процедур [5, с. 112].

Право на життя (стаття 27 Конституції України [3], стаття 2 ЄКПЛ [2]) є абсолютною цінністю, що не підлягає обмеженню за жодних обставин. В умовах агресії російської федерації забезпечення цього права для ВПО починається з організації безпечних гуманітарних коридорів та евакуації. Проблематика полягає в тому, що держава-агресор систематично ігнорує норми міжнародного гуманітарного права, атакуючи маршрути евакуації та цивільну інфраструктуру. У цих умовах Україна реалізує свої позитивні зобов'язання шляхом створення систем раннього оповіщення, розгортання пунктів незламності та координації евакуаційних потягів, що є прикладом підвищення внутрішньої стійкості [1, с. 30].

Свобода пересування (стаття 33 Конституції України) [3] в умовах війни зазнає правомірних обмежень (блокування, комендантська година, заборона відвідування певних територій). Для ВПО це створює труднощі під час релокації. Водночас інтеграція європейського досвіду вільного переміщення дозволила Україні швидко адаптувати міграційні процедури всередині країни, мінімізувавши бюрократичні перепони для реєстрації ВПО на нових місцях.

Окремої уваги заслуговує питання захисту приватності та захисту персональних даних в епоху цифровізації. Для оптимізації обліку переміщених осіб та надання їм фінансової допомоги Україна впровадила новітні державні ініціативи, центральною з яких стало використання застосунку «Дія» та ведення Єдиної інформаційної бази даних про ВПО [5]. Цифровізація значно пришвидшила доступ до послуг, однак створила нові безпекові виклики. Акумуляція масивів чутливих персональних даних потребує найвищого рівня кіберзахисту для запобігання їх витоку або знищенню ворожими хакерськими угрупованнями. Відповідно до Загального регламенту про захист даних ЄС, Україна зобов'язана забезпечити такий рівень кіберстійкості, який гарантуватиме конфіденційність кожної переміщеної особи.

Згідно зі статтею 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини», суди застосовують при розгляді справ Конвенцію та практику Суду як джерело права [4, с. 14]. Для України релевантними є рішення ЄСПЛ у справах, пов'язаних зі збройними конфліктами (наприклад, щодо Кіпру, Балкан, Нагірного Карабаху та попередніх етапів агресії Росії проти України) [4, с. 45].

Значення цих рішень для України є стратегічним. По-перше, імплементація стандартів ЄСПЛ щодо ВПО у національне законодавство (зокрема, щодо механізмів компенсації за зруйноване житло) демонструє дієвість верховенства права в Україні навіть під час війни [7, с. 22]. По-друге, належне фіксування порушень прав людини з боку російської федерації та звернення українців до ЄСПЛ (а також міждержавні позови) формують юридичний фундамент для майбутніх репарацій та притягнення винних до міжнародно-правової відповідальності. Таким чином, правова стійкість держави стає потужною зброєю у гібридній війні.

Трансформація Європейського Союзу в умовах сучасних безпекових викликів вимагає переосмислення ролі України. Україна сьогодні виступає не лише контрибутором мілітарної безпеки, але й полігоном, де перевіряється на міцність

європейська система захисту прав людини. Забезпечення конституційних особистісних прав внутрішньо переміщених осіб, захист їхнього права на життя, приватність та свободу пересування відповідно до стандартів ЄСПЛ і принципів ЄС є ключовим індикатором безпекової стійкості України. Лише держава, яка здатна захистити найбільш вразливі категорії своїх громадян у період екзистенційної загрози, може стати повноцінним суб'єктом європейської безпеки та надійним партнером у новій безпековій архітектурі об'єднаної Європи.

Список використаних джерел та літератури:

1. Гутьєва В., Засць Н. Міжнародно-правові стандарти захисту прав внутрішньо переміщених осіб в умовах збройного конфлікту // Правовий часопис Донбасу. – 2022. – № 1. – С. 25-32.
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р. // Офіційний вісник України. – 1998. – № 13. – Ст. 270.
3. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30.- Ст. 141.
4. Практика Європейського суду з прав людини у справах щодо збройних конфліктів : посібник / уклад.: О.А. Мартиненко, В.М. Яворський. – Київ: Українська Гельсінська спілка з прав людини, 2021. – 248 с.
5. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20.10.2014 № 1706-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 1. – Ст. 1.
6. Савчин М.В. Конституціоналізм і природа конституції: монографія. – Ужгород: Ліра, 2018. – 372 с.
7. Шаповал В.М. Сучасний конституціоналізм: сутність і шляхи утвердження // Право України. – 2020. – № 5. – С. 12-28.

УДК 336.22 : 339.923

Соломонко Д.О.,

асистент кафедри економіки та бізнесу в АПК імені Івана Поповича,
Львівський національний університет ветеринарної медицини
та біотехнологій імені С.З. Гжицького
(м. Львів, Україна)

Фітьо А.М.,

магістр спеціальності С1 «Економіка та міжнародні економічні відносини»,
Львівський національний університет ветеринарної медицини
та біотехнологій імені С.З. Гжицького
(м. Львів, Україна)

ГАРМОНІЗАЦІЯ ПОДАТКОВО-РЕГУЛЯТОРНОГО ПРОСТОРУ ЄС ТА УКРАЇНИ В УМОВАХ ГІБРИДНИХ ЗАГРОЗ ЕНЕРГЕТИЧНІЙ БЕЗПЕЦІ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Європейська інтеграція є важливим напрямом соціально-економічної політики, що вимагає проведення низки реформ в умовах воєнного стану з урахуванням нових викликів та тенденцій та усунення перешкод, що ускладнюють динамічний розвиток та погіршують інвестиційну привабливість реалізації проєктів у сфері відновлювальної енергетики в сільських територіях України.

Актуальні питання гармонізації податкового законодавства досліджували у наукових працях Н. Головай, С. Бей, М. Бортникова, Ю. Чиркова, О. Марущак, К. Бондаревська, В. Гришкін та інші вітчизняні науковці.

Сучасна архітектура глобальної та регіональної безпеки зазнала суттєвих трансформацій під впливом повномасштабної збройної агресії РФ проти України. Цілеспрямоване використання енергоресурсів як інструменту геополітичного тиску деконструвало попередню модель європейського енергозабезпечення [1, с. 138].

Спровокована енергетична криза актуалізувала парадигму «енергетичного суверенітету» та прискорила ухвалення стратегічного плану REPowerEU [1, с. 139]. REPowerEU – це стратегічний план Європейської Комісії, розроблений у травні 2022 року. Його ухвалили як пряму відповідь на повномасштабне вторгнення росії в Україну та спричинену цим глобальну енергетичну кризу. У цих умовах європейська спільнота розглядає перехід до відновлюваних джерел енергії (ВДЕ) не лише крізь призму кліматичної нейтральності (Net Zero), а насамперед як фундаментальну базу національної та колективної безпеки.

Таким чином поняття енергетичної стійкості трансформувалося у багатовимірну категорію, що охоплює макроекономічну стабільність, технологічну незалежність від монополістів-експортерів (росія) та здатність інфраструктурних об'єктів протистояти гібридним (кібернетичним і кінетичним) загрозам [2, с. 38]. Для України, яка синхронізувала власну енергосистему з європейською мережею ENTSO-E, повноцінна інтеграція у внутрішній енергетичний ринок Європи є безальтернативним вектором розвитку [2, с. 43]. Проте реалізація експортного потенціалу України у сфері альтернативної енергетики стримується глибокою асиметрією нормативно-правового й фінансового полів.

Ключовим вектором реформування енергетичної політики ЄС є кардинальна перебудова фінансних інструментів. Європейський Союз стрімко впроваджує нові регуляторні правила, засновані на жорсткому екологічному протекціонізмі [1, с. 141]. Оновлена Директива про оподаткування енергії (ETD) змінює філософію фінансового регулювання: ставки акцизу тепер прив'язуються не до обсягів, а до енергетичного вмісту палива (євро за гігаджоуль) та його екологічних характеристик. Традиційні викопні палива отримують найвище податкове навантаження, тоді як «сталі біопалива» та відновлюваний водень – мінімальну ставку акцизу. Додатково впроваджується механізм прикордонного вуглецевого коригування для нівелювання ризиків «витоку вуглецю».

Водночас ЄС висуває надзвичайно жорсткі вимоги до сертифікації сталості біопалива (згідно з директивами RED II/RED III), обмежуючи використання сировини, вирощеної на землях із високим вуглецевим запасом, та біопалив першого покоління через конфлікт інтересів між продовольчою та енергетичною безпекою [4]. Аграрний сектор України має значний потенціал біомаси, проте законодавство позбавляє стимулів для реалізації проєктів розвитку мікрогенерації в сільських територіях. Відсутність чіткої системи верифікації вуглецевого сліду ускладнює європейське фінансове стимулювання національних виробників.

Перехід від централізованої моделі паливного забезпечення до розподіленої (децентралізованої) генерації на основі біопалив є базовою вимогою підвищення живучості держави в умовах гібридної війни. Методологія системного аналізу доводить, що стійкість системи визначається її здатністю мінімізувати наслідки шоківих дій та швидко відновлювати функціональність [2, с. 11].

Локальне виробництво палива з власної сировини формує стійкий технологічний та енергетичний контур. Практичним прикладом успішної децентралізації та впровадження принципів циркулярної економіки є кейс фермерського господарства «АГРО ЦЕНТР» (ФГ Кільгана І.С.) – першого ліцензованого виробника та експортера українського біодизелю до ЄС [3, с. 84]. Проте надмірний ліцензійний тиск та інфраструктурний вакуум, зокрема відсутність в Україні сертифікованих лабораторій, здатних перевіряти якість палива за європейським стандартом EN 14214, створює перешкоди для невеликих вітчизняних виробників.

Крім того, розгортання розподіленої генерації створює нові загрози в кібернетичному контурі. Сучасні автоматизовані системи керування технологічними процесами малих біопаливних заводів є вразливими до цифрового втручання («віртуальної зброї»), що може призвести до технологічних збоїв або компрометації даних обліку палива [2, с. 95].

Стратегічні напрями гармонізації. Для подолання інституційного розриву та забезпечення стійкості необхідна комплексна стратегія:

Нормативно-правова та фінансова реформа: Внесення змін до Податкового кодексу України для запровадження декларативного принципу та скасування ліцензування для підприємств, які виробляють біопаливо для власного споживання (до 1000 тонн на рік). Необхідна гармонізація вітчизняних акцизних ставок із Директивою ETD, де біопалива матимуть довгострокові податкові преференції [2, с. 115].

Інфраструктурне забезпечення: Адаптація до змін та швидка розбудова національної мережі незалежних лабораторій сертифікації (за стандартом EN 14214) дозволить забезпечити бажаний шлях розвитку через впровадження цифрового обліку викидів на основі смарт-контрактів за ланцюжком «від поля до бака».

Кібербезпека: Розробка обов'язкових стандартів кібербезпеки для об'єктів розподіленої біоенергетики з метою недопущення несанкціонованого втручання в енергетичну інфраструктуру [2, с. 41].

Гібридизація геополітичних загроз вимагає швидкого переходу до децентралізованих відновлюваних джерел енергії, які розвиватимуться в сільських територіях. Гармонізація фінансово-регуляторного простору України та ЄС має відбуватися не через просте копіювання обмежень, а шляхом упровадження гнучких стимулюючих акцизів, цифровізації системи екологічного обліку та розбудови сертифікаційної інфраструктури. Це дозволить перетворити агроформування України на повноцінних учасників європейського енергетичного ринку, забезпечивши макроекономічну та воєнно-технологічну стійкість держави в умовах глобальних викликів.

Список використаної літератури:

1. Гербут Н.А. Трансформація енергетичної політики та енергетичної дипломатії ЄС в умовах сучасних геополітичних викликів // Політикус. – 2023. – Вип. 4. – С. 132–138.
2. Енергетична безпека України: методологія системного аналізу та стратегічного планування : аналіт. доп. / О.М. Суходоля, Ю.М. Харазішвілі, Д.Г. Бобро та ін. – Київ: НІСД, 2020. – 142 с.
3. Матеріали наукового колоквиуму «Інтеграція організаційно-управлінських, економічних і соціальних процесів у проєктній діяльності: виклики та наслідки для економічної безпеки» (14 травня 2025 року). – Одеса: ОНТУ, 2025. – 120 с.
4. Рябець Н.М., Тимків І.В. Глобальна енергетична безпека: концепт, фактори та шляхи забезпечення // Економіка та суспільство. – 2024. – № 61. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-120>

УДК 341.24 : 349.6 (477)

Спінатій В.В.,

магістрант спеціальності СЗ «Міжнародні відносини»,
Чорноморський національний університет імені Петра Могили
(м. Миколаїв, Україна)

УДОСКОНАЛЕННЯ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО ІНСТРУМЕНТАРІЮ УКРАЇНИ У СФЕРІ КЛІМАТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ НА ШЛЯХУ ДО ІНТЕГРАЦІЇ В ЄС

В умовах повномасштабної збройної агресії РФ проти України кліматична політика перестала бути виключно екологічним питанням і трансформувалась у невід'ємну складову національної та європейської жорсткої безпеки (*hard security*). Набуття Україною статусу кандидата на вступ до Європейського Союзу (далі – ЄС) вимагає не лише гармонізації національного законодавства з *acquis communautaire*, але й проактивної участі у формуванні нової архітектури кліматичної безпеки континенту. Інтеграція України до європейського простору вимагає переходу від декларативних норм до дієвих міжнародно-правових механізмів.

Наукова новизна даного дослідження полягає в концептуалізації «кліматичної безпеки» не як ізольованої екологічної категорії, а як міжгалузевого правового

інституту, що поєднує норми європейського кліматичного права, міжнародного гуманітарного права (зокрема, щодо відповідальності за екоцид) та права міжнародної безпеки. Вперше пропонується розглядати імплементацію кліматичних норм ЄС як обов'язкову умову стратегічної стійкості України у післявоєнний період [2, с. 89].

Правова адаптація України вимагає термінового узгодження Національного плану з енергетики та клімату з вимогами Регламенту (ЄС) 2021/1119 (Європейський кліматичний закон). Цей документ закріплює юридичне зобов'язання досягти кліматичної нейтральності до 2050 року [3, с. 3]. Проте, стандартний підхід ЄС потребує коригування: правовий інструментарій України має враховувати принципи «*Build Back Better*» (відбудувати краще, ніж було), закладаючи імперативні норми декарбонізації безпосередньо в міжнародні договори про повоєнну відбудову та механізми фінансування (наприклад, у межах *Ukraine Facility*). Відновлення енергетичного сектору України має відбуватися на засадах сталості, що стане гарантією енергетичної незалежності від викопного палива та інтеграції до європейської енергосистеми *ENTSO-E*.

Впровадження Європейським Союзом механізму транскордонного вуглецевого коригування (далі – СВАМ) створює нові економіко-правові виклики для українського експорту. Відповідно до Регламенту (ЄС) 2023/956, імпортери певних вуглецевісних товарів повинні купувати сертифікати СВАМ, що пропорційно ціні вуглецю в ЄС [4, с. 55]. З огляду на руйнування промислових потужностей, українські підприємства об'єктивно не здатні швидко модернізувати виробництво. Рекомендується розробка двосторонніх правових механізмів (наприклад, окремого протоколу до Угоди про асоціацію) для відтермінування або створення преференційних умов застосування СВАМ до вітчизняних експортерів на період воєнного стану та активної фази відбудови. Це вимагає посилення інституційної спроможності української кліматичної дипломатії та залучення фахівців з міжнародного права до переговорного процесу.

Крім того, війна в Україні актуалізувала серйозну прогалину в міжнародному праві щодо відшкодування масштабної кліматичної шкоди, завданої військовими діями. Емісія парникових газів внаслідок бойових дій, пожеж на нафтобазах та руйнування екосистем (зокрема, підлив Каховської ГЕС) має кваліфікуватися як міжнародний злочин. Хоча Римський статут Міжнародного кримінального суду передбачає відповідальність за умисне завдання масштабної та довготривалої шкоди навколишньому природному середовищу [5, ст. 8], на практиці механізм притягнення до відповідальності за кліматичні наслідки збройних конфліктів є недостатнім [1, с. 145].

Україна має стати ініціатором внесення змін до міжнародного кримінального законодавства щодо повноцінної концептуалізації та криміналізації «екоциду», а також розробити правовий механізм монетизації кліматичних втрат для їх включення до Міжнародного реєстру збитків (*Register of Damage for Ukraine*).

Удосконалення міжнародно-правового інструментарію України у сфері кліматичної безпеки потребує тривекторного підходу:

1) Прийняття рамкового закону про кліматичну політику, повністю синхронізованого з європейським кліматичним *acquis*, що забезпечить правову визначеність для зелених інвестицій;

2) Забезпечення юридичних гарантій поступового застосування СВАМ до економіки України з метою збереження експортного потенціалу;

3) Формування міжнародної коаліції для визнання кліматичних злочинів у збройних конфліктах та створення механізмів репарацій за завдану екологічну шкоду.

Україна має безпрецедентний потенціал стати не лише реципієнтом європейських норм, але й контрибутором нової, більш стійкої архітектури кліматичної безпеки ЄС, формуючи судову практику та договірну базу, які стануть прецедентними для всього світового співтовариства.

Список використаних джерел та літератури:

1. Балюк Г.І. Екологічне право України: підручник за ред. Г.І. Балюк. – Київ: Юрінком Інтер, 2020. – 528 с.

2. Краснова М.В. Право екологічної безпеки в Україні. – Київ: Алерта, 2019. – 344 с.
3. Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2021/1119 від 30 червня 2021 року про встановлення системи для досягнення кліматичної нейтральності та про внесення змін до Регламентів (ЄС) 2018/1999 та (ЄС) 2018/859 (Європейський кліматичний закон) // Офіційний вісник Європейського Союзу. – 2021. – L 243. – С. 1-17.
4. Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2023/956 від 10 травня 2023 року про встановлення механізму транскордонного вуглецевого коригування // Офіційний вісник Європейського Союзу. – 2023. – L 130. – С. 52-104.
5. Римський статут Міжнародного кримінального суду від 17 липня 1998 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text

УДК 339.923 : 061.1ЄС] (477) : 338.246.8

Тихоненко І.В.,
к. політ. н., доцент кафедри
міжнародних відносин та зовнішньої політики
Чорноморський національний університет імені Петра Могили
(м. Миколаїв, Україна)

МЕХАНІЗМ UKRAINE FACILITY У ДІЯЛЬНОСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ЩОДО ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

Повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну у лютому 2022 р. спричинило безпрецедентні руйнування інфраструктури, значні людські втрати та суттєве погіршення соціально-економічного становища держави. За цих умов питання післявоєнного відновлення України стало одним із ключових напрямів міжнародної співпраці та предметом особливої уваги міжнародних організацій і держав-партнерів. Серед них провідну роль відіграє Європейський Союз (ЄС), який не лише надає фінансову, гуманітарну та військову підтримку Україні, а й формує довгострокову стратегію її повоєнної відбудови.

Важливим етапом формування європейської політики щодо відновлення України стала Міжнародна конференція з відновлення України в Лугано у липні 2022 р., де було представлено так звані Принципи Лугано, що визначили основні засади майбутньої реконструкції держави. Серед них – партнерство між Україною та міжнародною спільнотою, прозорість використання коштів, верховенство права, демократична участь громадянського суспільства та орієнтація на європейську інтеграцію [1].

Європейська комісія виступила з ініціативою створення спеціальних механізмів фінансування відбудови України. У травні 2022 р. Президентка Європейської комісії Урсула фон дер Ляєн заявила про необхідність розробки масштабного плану реконструкції України за аналогією з післявоєнним Планом Маршалла. На її думку, відбудова повинна супроводжуватися проведенням структурних реформ, необхідних для майбутнього членства України в Європейському Союзі [2].

Однією з ключових ініціатив ЄС став запуск у 2024 р. спеціального фінансового механізму Ukraine Facility. Він був створений як довгостроковий інструмент підтримки України на період 2024-2027 рр. із загальним бюджетом до 50 млрд. євро. Із цієї суми 33 млрд. євро передбачено у формі кредитів, а 17 млрд. євро – у формі грантів [3]. Основною метою механізму є забезпечення макрофінансової стабільності України, підтримка реформ, модернізація державного управління та реалізація інвестиційних проєктів у межах післявоєнного відновлення.

Особливістю Ukraine Facility є його тісний зв'язок із реалізацією Українського плану (Ukraine Plan), який визначає пріоритетні напрями реформ та інвестицій. Виділення фінансової допомоги здійснюється поетапно після виконання Україною конкретних індикаторів та реформаторських зобов'язань у сферах державного управління, боротьби з корупцією, судової системи, цифрової трансформації, енергетики та розвитку людського капіталу.

Станом на травень 2026 р. у межах Ukraine Facility вже мобілізовано вже 36,8 млрд. євро підтримки для України. Окрім прямого бюджетного фінансування, значна частина коштів спрямовується через Європейський інвестиційний банк (ЄІБ) та Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР), які фінансують проекти у сфері транспорту, енергетики та муніципальної інфраструктури.

Європейський інвестиційний банк започаткував Програму раннього відновлення України ще у 2014 р. Після початку повномасштабного вторгнення Росії у 2022 р. масштаби та обсяг фінансової підтримки значно розширилися. Програма дозволяє українським муніципалітетам та місцевим громадам отримувати фінансування для реконструкції та відновлення життєво важливої соціальної інфраструктури, включаючи навчальні заклади, медичні заклади, житло, теплові мережі та системи водопостачання. Координацію цих ініціатив здійснюють спільно Міністерство розвитку громад та територій України та Міністерство фінансів України, тоді як реалізація окремих проектів відновлення здійснюється на місцевому рівні територіальними громадами. У співпраці з Програмою розвитку Організації Об'єднаних Націй та українськими урядовими установами Європейський Союз та Європейський інвестиційний банк також підтримали кілька програм, спрямованих на відновлення критично важливої соціальної інфраструктури [5].

Станом на квітень 2026 р. Європейський інвестиційний банк виділив приблизно 740 млн. євро на програми відновлення, спрямовані на підтримку зусиль України з реконструкції. Ці фінансові ресурси були спрямовані на відновлення ключових державних послуг та критично важливої інфраструктури в громадах по всій країні, включаючи школи, дошкільні заклади, лікарні, житлові будинки, мережі опалення та системи водопостачання. Реалізація ініціатив, що підтримуються ЄІБ, була додатково підкріплена завдяки 15 млн. євро грантової допомоги, наданої Європейським Союзом. Зокрема, у квітні 2026 р. за підтримки ЄС та партнерів у місті Гостомель (Київська область) було відкрито відбудовану початкову школу [4].

Тому, можна стверджувати, що Європейський Союз із започаткуванням діяльності щодо повоєнного відновлення України вже має досить ефективні механізми її реалізації. Зокрема, механізм Ukraine Facility вже активно діє та сприяє відбудові пошкодженої інфраструктури в Україні, що є критично важливою для функціонування держави. Відзначимо, що така діяльність ЄС не лише є дуже важливою, а й такою, що не чекає завершення російсько-української війни, а вже зараз допомагає відбудовувати державу.

Список використаних джерел та літератури:

1. Lugano Declaration & Principles // Ukrainian World Congress. – 2022. – July 6. URL: <https://www.ukrainianworldcongress.org/lugano-declaration-principles/>
2. Thoms S.A 'Marshall Plan' for Ukraine? // DW. – 2022. URL: <https://www.dw.com/en/ukraine-what-could-a-marshall-plan-look-like/a-62262435>
3. The Ukraine Facility // European Commission. URL: https://www.consilium.europa.eu/en/policies/ukraine-facility/?utm_source=chatgpt.com
4. Ukrainian primary school in Hostomel reopens with EU support // Delegation of the European Union to Ukraine. – 2026. – April 27. URL: https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine/ukrainian-primary-school-hostomel-reopens-eu-support_en?s=232
5. United for Ukraine's recovery. European Investment Bank. URL: <https://www.eib.org/files/documents/united-for-ukraines-recovery-brochure.pdf>

ЗМІСТ

ВСТУП	3
ГЕОПОЛІТИЧНА ПРОБУДЖЕННЯ ЄС: ВІД «ЦИВІЛЬНОЇ СИЛИ» ДО БЕЗПЕКОВОГО ТА ОБОРОННОГО СОЮЗУ	
Довга С.С., Ковтун О.Ю. ПРОБЛЕМИ ДІЯЛЬНОСТІ ВООЗ У ПЕРІОД ПАНДЕМІЇ COVID-19: МІЖНАРОДНО-ПОЛІТИЧНИЙ ДИСКУРС	4
Друцун Т.І. SOFT LAW ЯК ІНСТРУМЕНТ СТРАТЕГІЧНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ БЕЗПЕКОВОЇ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	6
Iovcheva A.M. THE EU'S TRANSFORMATION FROM A CIVILIAN POWER TOWARDS A SECURITY AND DEFENCE UNION AFTER RUSSIA'S FULL-SCALE INVASION OF UKRAINE	8
Малець В.С. ТРАНСФОРМАЦІЯ БЕЗПЕКОВОЇ ПАРАДИГМИ ЄС: ВІД НОРМАТИВНОГО АКТОРА ДО ГЕОПОЛІТИЧНОЇ СИЛИ	11
Пашков В.О. АРХІТЕКТУРА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ БЕЗПЕКИ У ТРИКУТНИКУ ЄС–НАТО–Україна	13
Петрик Ю.Б., Петрик Т.В., Галушка Р.Б. ПАН-ЄВРОПА РІХАРДА КУДЕНГОФЕ-КАЛЕРГІ: МІЖ УТОПІЄЮ МІЖВОЄННОЇ ДОБИ ТА ПРООБРАЗОМ СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ БЕЗПЕКИ	15
Пусан М.Ю. ТРАНСФОРМАЦІЯ АРХІТЕКТУРИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ БЕЗПЕКИ: МІЖ ОНОВЛЕННЯМ ТА ПОБУДОВОЮ НОВОЇ МОДЕЛІ	17
Своріна А.О. СКОРОЧЕННЯ АМЕРИКАНСЬКИХ ВІЙСЬК У ЄВРОПІ: НАСЛІДКИ ДЛЯ БЕЗПЕКИ ЄС	18
Степанюк Д.В. ФРАНЦІЯ В СТРУКТУРІ НАТО: СТРАТЕГІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ТА ВИКЛИКИ У СФЕРІ БЕЗПЕКИ (ГЕОПОЛІТИЧНИЙ ТА ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТИ)	20
Ціватий В.Г. МІЖНАРОДНО-ПОЛІТИЧНА СУБ'ЄКТНІСТЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ І СТРАТЕГІЧНА РЕЗИЛЬЄНТНІСТЬ УКРАЇНИ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН: ГЕОПОЛІТИЧНИЙ АСПЕКТ	22
Чайка В.В. КЛІМАТИЧНІ ЗМІНИ В АРКТИЧНОМУ РЕГІОНІ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ТРАНСФОРМАЦІЮ БЕЗПЕКОВОЇ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	25

Четверікова В.І., Ялі М.Х.

СТРАТЕГІЧНА АВТОНОМІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В УМОВАХ
ТРАНСФОРМАЦІЇ ГЛОБАЛЬНОЇ СИСТЕМИ БЕЗПЕКИ 28

ЕКОНОМІЧНА, ТЕХНОЛОГІЧНА, КІБЕР- ТА ЕНЕРГЕТИЧНА СТІЙКІСТЬ ЄС В УМОВАХ ГІБРИДНИХ ЗАГРОЗ

Балугян Д.В., Маковоз О.С.

ЛЮДСЬКИЙ ФАКТОР ЯК ДЕТЕРМІНАНТА КІБЕРСТІЙКОСТІ ОРГАНІЗАЦІЙ В
УМОВАХ ЕСКАЛАЦІЇ СУЧАСНИХ КІБЕРЗАГРОЗ 32

Блінова Г., Ковалевська Т.Ю.

ГЕНДЕРНІ МАРКЕРИ У СТАТТЯХ ПРО ЕММАНУЕЛЯ МАКРОНА ТА МАРІН ЛЕ
ПЕН: МІЛТОН-МОДЕЛЬ У МЕХАНІЗМАХ МАНІПУЛЯЦІЇ 34

Бокій О.В.

ВПЛИВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА В УКРАЇНІ 36

Вовчук Л.А.

ІСТОРИЧНА ПАМ'ЯТЬ ЯК СКЛАДОВА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ БЕЗПЕКИ: ПРОТИДІЯ
АНТИУКРАЇНСЬКИМ ДЕСТРУКТИВНИМ НАРАТИВАМ В УМОВАХ
РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ 38

Волков М.С.

ЕНЕРГОЗАЛЕЖНІСТЬ ЯК ГІБРИДНИЙ ВАЖІЛЬ: УГОРЩИНА І СЛОВАЧЧИНА
ТА ЕНЕРГЕТИЧНА ЄДНІСТЬ ЄС 40

Уткіна Д.В.

ЄВРОПЕЙСЬКА ПОЛІТИКА РЕСПУБЛІКИ МОЛДОВА ЗА АДМІНІСТРАЦІЇ
М. САНДУ 42

Ferraro Marco

POST-TRUTH POLITICS IN MEDIA SPACE: THEORETICAL APPROACH 44

Фесенко О.О.

БЕЗПЕКОВА ПОЛІТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ЩОДО ЦИФРОВІЗАЦІЇ
ВИБОРІВ І РЕФЕРЕНДУМІВ 46

Шкрьоб М.В.

ЕНЕРГЕТИЧНА АВТОНОМІЯ ЄС ЯК ВІДПОВІДЬ НА ГІБРИДНИЙ ТИСК РОСІЇ 48

Якущенко М.

СТАНОВЛЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ КУЛЬТУРНОЇ ПОЛІТИКИ ЯК ОСНОВИ
ОБ'ЄДНАВЧИХ ПРОЦЕСІВ 50

УКРАЇНА ЯК СУБ'ЄКТ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ БЕЗПЕКИ: НОВІ РОЛІ ТА ПРАКТИКИ ВЗАЄМОДІЇ З ЄС

Генсьорський В.І.

РЕЛІГІЙНІ СПІЛЬНОТИ ЯК ЧИННИК СУСПІЛЬНОЇ СТІЙКОСТІ В УМОВАХ
ТОТАЛІТАРНИХ ВИКЛИКІВ: ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД СТУДИТСЬКОГО
ЧЕРНЕЦТВА ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ ТА ЙОГО ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ СУЧАСНОЇ
ЄВРОПЕЙСЬКОЇ БЕЗПЕКИ (1946-1989 РР.) 55

Грушецька А.Ю.

АНГЛІЙСЬКА МОВА ЯК ЗАСІБ МІЖНАРОДНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В ПРОЦЕСІ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ОСВІТНЬОГО ТА БЕЗПЕКОВОГО ПРОСТОРУ 56

Деміхова С.В., Тихоцька Н.Р.

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ЯК ЧИННИК ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО БЕЗПЕКОВИХ СТРУКТУР ЄС 59

Дубель М.В.

ВІДПОВІДНІСТЬ САЙТІВ ОСНОВНИХ ІНСТИТУЦІЙ ТРЬОХ ГЛЮК ВЛАДИ В УКРАЇНІ ПОЛІТИКАМ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ 60

Кішка І.О.

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ПІДПРИЄМСТВА ЯК МЕХАНІЗМ ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ТА ТЕХНОЛОГІЧНОЇ СТІЙКОСТІ РЕГІОНІВ В УМОВАХ ГІБРИДНИХ ЗАГРОЗ 62

Кодола Р.М., Смірнова О.О.

ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ КУРСАНТІВ У КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЇ ЗСУ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО БЕЗПЕКОВОГО ПРОСТОРУ 64

Кравець І.О.

МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНОГО МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ЯК ЧИННИК ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ В УМОВАХ ГІБРИДНИХ ЗАГРОЗ 66

Лисенко Г.П.

ВПЛИВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ЧИННИКІВ НА ІНВЕСТИЦІЙНУ ПРИВАБЛИВІСТЬ ПЕРЕРОБНИХ ГАЛУЗЕЙ АПК 68

Листопад О. А.

РОЛЬ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОСВІТИ В ЗМІЦНЕННІ СУСПІЛЬНОЇ СТІЙКОСТІ ДО ГІБРИДНИХ ЗАГРОЗ: ДОСВІД ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ТА УКРАЇНИ 70

Мардарова І.К.

КІБЕРБЕЗПЕКА ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ РОЛІ УКРАЇНИ У ФОРМУВАННІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО БЕЗПЕКОВОГО ПРОСТОРУ 72

Мацука В.М.

ІНСТИТУЦІЙНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ БЕЗПЕКОВИХ ПАРТНЕРСТВ УКРАЇНИ З ЄС: СУЧАСНІ ПРАКТИКИ ТА НАПРЯМИ РОЗВИТКУ 74

Орехова К.В., Киркач А.А.

ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ ПІДТРИМКИ МОЛОДІЖНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ ГІБРИДНИХ ЗАГРОЗ 76

Панащенко В.В., Любчик І.Д.

БОЙОВИЙ ДОСВІД УКРАЇНЦІВ ЯК КАТАЛІЗАТОР ТРАНСФОРМАЦІЇ ОБОРОННИХ СТРАТЕГІЙ ЄС 79

Петров П.Г.

КІБЕРБЕЗПЕКОВЕ ПАРТНЕРСТВО УКРАЇНИ ТА ЄС У КОНТЕКСТІ ЗАХИСТУ
ДЕМОКРАТІЇ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ 81

Редько О.М., Ковбас І.В.

КОНСУЛЬТАТИВНО-ДОРАДЧІ ОРГАНИ У СИСТЕМІ СУДОВОЇ ВЛАДИ
УКРАЇНИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗМІЦНЕННЯ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА В УМОВАХ
ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ 83

Савченко І.О.

РОЛЬ УКРАЇНИ У ЗМІЦНЕННІ СХІДНОГО ФЛАНГУ ЄВРОПИ 84

Сергієнко М.В., Гайдичук А.М.

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНИЙ РОЗВИТОК РЕГІОНАЛЬНОГО МАЛОГО
ПІДПРИЄМНИЦТВА ЯК ФАКТОР ЗМІЦНЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ В
УМОВАХ СТРАТЕГІЧНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЄВРОПИ 86

Сисоєва І.В.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ: ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ ЯК КРИТЕРІЙ БЕЗПЕКОВОЇ
СТІЙКОСТІ УКРАЇНИ 88

Соломонко Д.О., Фітьо А.М.

ГАРМОНІЗАЦІЯ ПОДАТКОВО-РЕГУЛЯТОРНОГО ПРОСТОРУ ЄС ТА УКРАЇНИ
В УМОВАХ ГІБРИДНИХ ЗАГРОЗ ЕНЕРГЕТИЧНИЙ БЕЗПЕЦІ СІЛЬСЬКИХ
ТЕРИТОРІЙ 90

Спінатій В.В.

УДОСКОНАЛЕННЯ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО ІНСТРУМЕНТАРІЮ
УКРАЇНИ У СФЕРІ КЛІМАТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ НА ШЛЯХУ ДО ІНТЕГРАЦІЇ В ЄС 92

Тихоненко І.В.

МЕХАНІЗМ UKRAINE FACILITY У ДІЯЛЬНОСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ
ЩОДО ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ 94

Наукове видання

ЄС У НОВІЙ АРХІТЕКТУРІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ БЕЗПЕКИ: ВИКЛИКИ ВІЙНИ ТА СТРАТЕГІЧНА ТРАНСФОРМАЦІЯ

Збірник матеріалів Міжнародної
наукової конференції,
у рамках реалізації освітнього проєкту ЄС Еразмус+
«Спільна політика безпеки та оборони Європейського Союзу:
виклики, пов'язані з війною в Україні» (ESEDEP),
м. Миколаїв, 02 липня 2026 р.

Оригінал-макет – Олександр Тригуб

Редколегія не несе відповідальності за точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, власних імен та інших відомостей

Підп. до друку 30.06.2026. Формат 70х108¹/₁₆. Гарнітура «Georgia».
Друк лазерний. Папір офсетний. Ум.-друк. арк. 8,75.
Наклад 100 прим.